

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MELCHIOR WATHELET
της 26ης Νοεμβρίου 2015¹

Υποθέσεις C-613/13 P, C-609/13 P, C-625/13 P, C-636/13 P και C-644/13 P

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
κατά
Keramag Keramische Werke GmbH κ.λπ. (C-613/13 P)
και
Duravit AG κ.λπ.
κατά
Ευρωπαϊκής Επιτροπής (C-609/13 P)
και
Villeroy & Boch AG
κατά
Ευρωπαϊκής Επιτροπής (C-625/13 P)
και
Roca Sanitario SA
κατά
Ευρωπαϊκής Επιτροπής (C-636/13 P)
και
Villeroy & Boch SAS
κατά
Ευρωπαϊκής Επιτροπής (C-644/13 P)

«Αιτήσεις αναιρέσεως — Συμπράξεις — Βελγική, γερμανική, γαλλική, ιταλική, ολλανδική και αυστριακή αγορά ειδών υγιεινής — Συντονισμός των τιμών πώλησεως και ανταλλαγή ευαίσθητων εμπορικών πληροφοριών — Ανακολουθίες μεταξύ παραλλήλων αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου — Πρόστιμο — Σοβαρότητα της παραβάσεως — Απαγόρευση των διακρίσεων»

1. Με τις παρούσες προτάσεις, θα εξετάσω από κοινού τις αναιρέσεις², πρώτον, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³ κατά της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου Keramag Keramische Werke κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-379/10 και T-381/10, EU:T:2013:457, στο εξής: απόφαση Keramag), δεύτερον, των Duravit AG, Duravit SA et Duravit BeLux SPRL/BVBA⁴ κατά της αποφάσεως Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-364/10, EU:T:2013:477, στο εξής: απόφαση Duravit), τρίτον, της Villeroy & Boch AG⁵,

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Βλ. σημείο 5 των προτάσεων αυτών.

3 — Πρόκειται για την υπόθεση Επιτροπή κατά Keramag Keramische Werke κ.λπ. (C-613/13 P).

4 — Στο εξής: Duravit κ.λπ. Πρόκειται για την υπόθεση Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-609/13 P).

5 — Δηλαδή την υπόθεση Villeroy & Boch AG κατά Επιτροπής (C-625/13 P).

και, τέταρτον, της Villeroy & Boch SAS⁶ κατά της αποφάσεως Villeroy & Boch Austria κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-373/10, T-374/10, T-382/10 και T-402/10, EU:T:2013:455, στο εξής: απόφαση Villeroy & Boch Austria), καθώς και, πέμπτον, της Roca Sanitario SA⁷ κατά της αποφάσεως Roca Sanitario κατά Επιτροπής (T-408/10, EU:T:2013:440, στο εξής: απόφαση Roca Sanitario).

2. Οι ως άνω αποφάσεις αφορούσαν την απόφαση της Επιτροπής C(2010) 4185 τελικό, της 23ης Ιουνίου 2010, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 [ΣΛΕΕ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας [EOX]⁸ (υπόθεση COMP/39092 – Εγκαταστάσεις λουτρών, στο εξής: επίμαχη απόφαση).

3. Με την επίμαχη απόφαση, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα συνολικού ύψους άνω των 622 εκατομμυρίων ευρώ σε 17 κατασκευαστές ειδών υγιεινής, λόγω της συμμετοχής τους σε ενιαία και διαρκή παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού στον τομέα ειδών υγιεινής. Κατά την Επιτροπή, οι επιχειρήσεις αυτές συμμετείχαν σε αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συσκέψεις κατά τη διάρκεια διαφόρων χρονικών περιόδων μεταξύ της 16ης Οκτωβρίου 1992 και της 9ης Νοεμβρίου 2004, στις ακόλουθες χώρες: Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία και Κάτω Χώρες. Η Επιτροπή κατέληξε ότι ο συντονισμός των ετήσιων αυξήσεων των τιμών και άλλων στοιχείων τιμολογήσεως καθώς και η αποκάλυψη και η ανταλλαγή ευαίσθητων εμπορικών πληροφοριών, στις οποίες επιδίδονταν οι επιχειρήσεις αυτές, συνιστούσαν σύμπραξη. Τα προϊόντα που αφορούσε η παράβαση αυτή ήταν, κατά την Επιτροπή, τα είδη κρουνοποιίας, οι καταιονητήρες και τα εξαρτήματά τους, καθώς και τα κεραμικά είδη υγιεινής (στο εξής: τρεις υποκατηγορίες προϊόντων).

4. Οι διάφορες αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου που αφορούν την επίμαχη απόφαση προκάλεσαν τουλάχιστον δεκατέσσερις αιτήσεις αναίρεσεως ενώπιον του Δικαστηρίου⁹.

5. Σύμφωνα με το σχετικό αίτημα του Δικαστηρίου και όπως αναφέρθηκε στο σημείο 1 ανωτέρω, οι παρούσες προτάσεις θα εστιάσουν σε δύο λόγους οι οποίοι βρίσκονται στο επίκεντρο των πέντε από τις εν λόγω δεκατέσσερις αιτήσεις αναίρεσεως. Με τους δύο αυτούς λόγους τίθενται ζητήματα σχετικά με αντιφατικές εκτιμήσεις που περιέχονται σε ορισμένες αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου¹⁰, αφενός, και με την ορθή άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας του Γενικού Δικαστηρίου¹¹, αφετέρου. Πάντως, οι προτάσεις αυτές θα μπορέσουν να διαφωτίσουν το Δικαστήριο και στο πλαίσιο των λοιπών αιτήσεων αναίρεσεως που εγείρουν ανάλογα προβλήματα.

I – Το ιστορικό των διαφορών και η επίμαχη απόφαση

6. Το ιστορικό των διαφορών εκτέθηκε στις σκέψεις 1 έως 26 της αποφάσεως Keramag, στις σκέψεις 1 έως 25 της αποφάσεως Duravit, στις σκέψεις 1 έως 19 της αποφάσεως Villeroy & Boch Austria και στις σκέψεις 1 έως 28 της αποφάσεως Roca Sanitario. Μπορεί να συνοψισθεί ως εξής.

7. Με την επίμαχη απόφαση, η Επιτροπή διαπίστωσε τη στοιχειοθέτηση παραβάσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ στον τομέα των ειδών υγιεινής.

6 — Δηλαδή την υπόθεση Villeroy & Boch SAS κατά Επιτροπής (C-644/13 P).

7 — Πρόκειται για την υπόθεση Roca Sanitario κατά Επιτροπής (C-636/13 P).

8 — Στο πλαίσιο των προτάσεων αυτών, θα αναφέρομαι στο εξής μόνο στο άρθρο 101 ΣΛΕΕ.

9 — Πρόκειται, δηλαδή, για τις ακόλουθες υποθέσεις: C-604/13 P, C-609/13 P, C-611/13 P, C-613/13 P, C-614/13 P, C-618/13 P, C-619/13 P, C-625/13 P, C-626/13 P, C-636/13 P, C-637/13 P, C-638/13 P, C-642/13 P και C-644/13 P.

10 — Στην υπόθεση Επιτροπή κατά Keramag Keramische Werke κ.λπ. (C-613/13 P), το δεύτερο, το τρίτο και το πέμπτο σκέλος του πρώτου λόγου αναίρεσεως της Επιτροπής, καθώς και ο δεύτερος λόγος των Keramag κ.λπ. στο πλαίσιο της αιτήσεως αναίρεσεως· στην υπόθεση Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-609/13 P) ο τρίτος λόγος· στην υπόθεση Villeroy & Boch AG κατά Επιτροπής (C-625/13 P) ο πρώτος λόγος και το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου και, τέλος, στην υπόθεση Villeroy & Boch SAS κατά Επιτροπής (C-644/13 P) ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος.

11 — Το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου στην υπόθεση Roca Sanitario κατά Επιτροπής (C-636/13 P).

8. Στις 15 Ιουλίου 2004, η Masco Corp. και οι θυγατρικές της, μεταξύ των οποίων η Hansgrohe AG, η οποία κατασκευάζει είδη κρουνοποιίας, και η Hürpe GmbH, η οποία κατασκευάζει καταιονητήρες, ενημέρωσαν την Επιτροπή για την ύπαρξη συμφωνίας στον τομέα των ειδών υγιεινής και ζήτησαν να τύχουν πλήρους απαλλαγής από τα πρόστιμα¹² ή, ελλείψει απαλλαγής, μείωσης του ποσού των προστίμων αυτών. Στις 2 Μαρτίου 2005, η Επιτροπή έλαβε απόφαση σχετικά με την υπό όρους απαλλαγή της Masco Corp. από την επιβολή προστίμου.

9. Στις 9 και 10 Νοεμβρίου 2004, η Επιτροπή πραγματοποίησε αιφνίδιους ελέγχους στις εγκαταστάσεις διαφόρων εταιριών και εθνικών επαγγελματικών ενώσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ειδών υγιεινής. Κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της 15ης Νοεμβρίου 2005 και της 16ης Μαΐου 2006 η Επιτροπή υπέβαλε αιτήσεις παροχής πληροφοριών σε σειρά εταιριών και ενώσεων δραστηριοποιούμενων στον τομέα των ειδών υγιεινής. Κατά το χρονικό διάστημα από τις 15 Νοεμβρίου 2004 έως τις 20 Ιανουαρίου 2006, ορισμένες επιχειρήσεις ζήτησαν να τύχουν πλήρους απαλλαγής από τα πρόστιμα ή μείωσης του ποσού τους.

10. Στις 26 Μαρτίου 2007, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση αιτιάσεων (στο εξής: ανακοίνωση αιτιάσεων), η οποία κοινοποιήθηκε σε πλείονες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων οι αναιρεσείουσες στις υπό κρίση αιτήσεις αναίρεσης.

11. Από τις 12 έως τις 14 Νοεμβρίου 2007, πραγματοποιήθηκε ακρόαση, με τη συμμετοχή των αναιρεσιουσών.

12. Στις 9 Ιουλίου 2009, η Επιτροπή απέστειλε σε διάφορες εταιρίες, μεταξύ των οποίων και σε κάποιες από τις αναιρεσείουσες, έκθεση πραγματικών περιστατικών, εφιστώντας την προσοχή τους σε ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία σκόπευε να στηρίξει την τελική απόφαση που επρόκειτο να εκδώσει. Μεταξύ της 19ης Ιουνίου 2009 και της 8ης Μαρτίου 2010, η Επιτροπή απηύθυνε σε διάφορες εταιρίες αιτήσεις παροχής πρόσθετων πληροφοριών.

13. Στις 23 Ιουνίου 2010, η Επιτροπή εξέδωσε την επίμαχη απόφαση.

14. Προκειμένου να καθορίσει το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε σε κάθε επιχείρηση, η Επιτροπή στηρίχθηκε στις κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2006). Καθόρισε το βασικό ποσό του προστίμου διευκρινίζοντας ότι ο εν λόγω υπολογισμός στηριζόταν, για κάθε επιχείρηση, στις πωλήσεις της ανά κράτος μέλος, πολλαπλασιαζόμενες με τον αριθμό των ετών συμμετοχής στη διαπιστωθείσα παράβαση σε κάθε κράτος μέλος και για την οικεία υποκατηγορία προϊόντων, με συνέπεια να έχει ληφθεί υπόψη το ότι ορισμένες επιχειρήσεις ασκούσαν τις δραστηριότητές τους μόνο σε ορισμένα κράτη μέλη ή μόνο σε μία (ή δύο) από τις τρεις υποκατηγορίες προϊόντων.

A – Το πρόστιμο των Keramag κ.λπ.

15. Όσον αφορά τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η Επιτροπή καθόρισε σε 15 % τον σχετικό συντελεστή, λαμβάνοντας υπόψη τέσσερα κριτήρια, δηλαδή τον συνδυασμό των μεριδίων αγοράς, τη φύση, τη γεωγραφική έκταση και την υλοποίηση της παραβάσεως.

16. Εκτός από τον πολλαπλασιαστικό συντελεστή που εφαρμόζεται λόγω της διάρκειας της παραβάσεως, η Επιτροπή, προκειμένου να αποτρέψει τις επίμαχες επιχειρήσεις από τη συμμετοχή σε αθέμιτες πρακτικές όπως αυτές που αποτελούν το αντικείμενο της επίμαχης αποφάσεως, αποφάσισε να αυξήσει κατά 15 % το βασικό ποσό του προστίμου.

12 — Δυνάμει της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ) (ΕΕ 2002, C 45, σ. 3, στο εξής: ανακοίνωση του 2002 περί συνεργασίας).

17. Αφού καθόρισε το βασικό ποσό του προστίμου, η Επιτροπή εξέτασε την ύπαρξη επιβαρυντικών ή ελαφρυντικών περιστάσεων ικανών να δικαιολογήσουν προσαρμογή του βασικού ποσού. Δεν δέχθηκε καμία επιβαρυντική ή ελαφρυντική περίπτωση και, μετά την εφαρμογή του ανωτάτου ορίου του 10 %, καθόρισε σε 57 690 000 ευρώ το πρόστιμο που επιβλήθηκε στους Keramag Keramische Werke GmbH κ.λπ. (στο εξής: Keramag κ.λπ.) (άρθρο 2, παράγραφος 7, της επίμαχης αποφάσεως).

B – Το πρόστιμο των Duravit κ.λπ.

18. Όσον αφορά τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η Επιτροπή καθόρισε τον συντελεστή στο 15 %, λαμβάνοντας υπόψη τέσσερα κριτήρια, δηλαδή τον συνδυασμό των μεριδίων αγοράς, τη φύση, τη γεωγραφική έκταση και την υλοποίηση της παραβάσεως. Εκτός του πολλαπλασιαστικού συντελεστή που στηρίζεται στη διάρκεια της παραβάσεως, η Επιτροπή αποφάσισε την αύξηση κατά 15 % του βασικού ποσού του προστίμου, προκειμένου να αποτρέψει τις επίμαχες επιχειρήσεις από τη συμμετοχή σε αθέμιτες πρακτικές όπως αυτές που αποτελούν το αντικείμενο της επίμαχης αποφάσεως.

19. Αφού καθόρισε το βασικό ποσό, η Επιτροπή δεν δέχθηκε καμία επιβαρυντική ή ελαφρυντική περίπτωση και, μετά την εφαρμογή του ανωτάτου ορίου του 10 %, καθόρισε σε 29 266 325 ευρώ το πρόστιμο που επιβλήθηκε στις Duravit κ.λπ. (άρθρο 2 της επίμαχης αποφάσεως).

Γ – Τα πρόστιμα των Villeroy & Boch AG και Villeroy & Boch France

20. Στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίμαχης αποφάσεως, η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις στη Villeroy & Boch AG για τη συμμετοχή της σε ενιαία παράβαση από τις 28 Σεπτεμβρίου 1994 έως τις 9 Νοεμβρίου 2004 και στις θυγατρικές της Villeroy & Boch Austria GmbH (στο εξής: Villeroy & Boch Austria), Villeroy & Boch Belgium και Villeroy et Boch SAS (στο εξής: Villeroy & Boch France) για τη συμμετοχή τους στην ίδια παράβαση σε χρονικά διαστήματα από τις 12 Οκτωβρίου 1994 έως, το ωρύτερο, τις 9 Νοεμβρίου 2004.

21. Στο άρθρο 2, παράγραφος 8, της επίμαχης αποφάσεως, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα, πρώτον, στη Villeroy & Boch, ύψους 54 436 347 ευρώ, δεύτερον, αλληλεγγύως στη Villeroy & Boch και στη Villeroy & Boch Austria, ύψους 6 083 604 ευρώ, τρίτον, αλληλεγγύως στη Villeroy & Boch και στη Villeroy & Boch Belgium, ύψους 2 942 608 ευρώ, και, τέταρτον, αλληλεγγύως στη Villeroy & Boch και στη Villeroy & Boch France, ύψους 8 068 441 ευρώ. Το συνολικό ύψος των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Villeroy & Boch AG και στις θυγατρικές της ανερχόταν, επομένως, σε 71 531 000 ευρώ.

Δ – Το πρόστιμο της Roca Sanitario

22. Η Επιτροπή διαπίστωσε, στο άρθρο 1, παράγραφος 3, της επίμαχης αποφάσεως, ότι η Roca Sanitario και οι δύο θυγατρικές της παρέβησαν το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ συμμετέχοντας, στη Γαλλία και στην Αυστρία, σε διαρκή συμφωνία ή σε εναρμονισμένες πρακτικές στον τομέα των ειδών υγιεινής.

23. Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 4, της επίμαχης αποφάσεως, η Επιτροπή επέβαλε στη Roca Sanitario πρόστιμο 17 700 000 ευρώ αλληλεγγύως με τη Laufen Austria και πρόστιμο 6 700 000 ευρώ αλληλεγγύως με τη Roca France. Επέβαλε, επιπλέον, στη Laufen Austria, ατομικώς, πρόστιμο 14 300 000 ευρώ, λόγω της συμμετοχής της στην παράβαση κατά το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε της αγοράς του ομίλου Laufen από τη Roca Sanitario.

II – Η ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαδικασία και οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις

A – Keramag κ.λπ.

24. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2010, οι Keramag κ.λπ. άσκησαν προσφυγή με αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως (υποθέσεις T-379/10 και T-381/10). Στην υπόθεση T-379/10 προβλήθηκαν επτά λόγοι ακυρώσεως και στην υπόθεση T-381/10 προβλήθηκαν εννέα λόγοι ακυρώσεως.

25. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την πλειονότητα των λόγων, αλλά δέχθηκε το πρώτο και το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως των Keramag κ.λπ. στην υπόθεση T-381/10¹³. Εκτιμώντας ότι η Επιτροπή εσφαλμένως θεώρησε, αφενός, ότι οι εταιρίες Allia SAS και Produits Céramiques de Touraine SA (PCT) είχαν μετάσχει στην παράβαση και, αφετέρου, ότι η εταιρία Pozzi Ginori είχε μετάσχει μεταξύ της 10ης Μαρτίου 1996 και της 14ης Σεπτεμβρίου 2001 ενώ η συμμετοχή της είχε αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμον μόνο μεταξύ της 14ης Μαΐου 1996 και της 9ης Μαρτίου 2001, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε το οικείο τμήμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, σημείο 6, της επίμαχης αποφάσεως.

26. Όσον αφορά τη μείωση των προστίμων, το Γενικό Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τρίτος λόγος ακυρώσεως που προέβαλαν οι Keramag κ.λπ. έγινε εν μέρει δεκτός, ακύρωσε το άρθρο 2, παράγραφος 7, της επίμαχης αποφάσεως, «καθόσον το τελικό ποσό του επιβληθέντος προστίμου [...] υπερβαίνει το ύψος των 50 580 701 ευρώ» (σημείο 2 του διατακτικού), πράγμα που ισοδυναμεί με μείωση κατά 7 109 299 ευρώ.

B – Duravit κ.λπ.

27. Στις 2 Σεπτεμβρίου 2010, οι Duravit κ.λπ. άσκησαν προσφυγή με αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως, προβάλλοντας εννέα λόγους ακυρώσεως. Οι έξι πρώτοι λόγοι αφορούσαν την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως και αντλήθηκαν, αντιστοίχως, ο πρώτος από παράβαση των επιταγών όσον αφορά την απόδειξη παραβάσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ο δεύτερος, αφενός, από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας των Duravit κ.λπ. και, αφετέρου, από πλάνη εκτιμήσεως ως προς τη φερόμενη συμμετοχή των Duravit κ.λπ. σε σύμπραξη πολυπροϊόντων στον τομέα των ειδών υγιεινής, ο τρίτος, από πλάνη εκτιμήσεως ως προς τη φερόμενη συμμετοχή των Duravit κ.λπ. σε παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού στον τομέα των κεραμικών ειδών στη Γερμανία, ο τέταρτος, από πλάνη εκτιμήσεως ως προς τη φερόμενη συμμετοχή των Duravit κ.λπ. σε συνεννόηση για τις τιμές στο Βέλγιο και τη Γαλλία, ο πέμπτος, από πλάνη εκτιμήσεως ως προς τον χαρακτηρισμό των επίμαχων πρακτικών ως ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως, και ο έκτος από προσβολή του δικαιώματος προηγούμενης ακροάσεως λόγω της διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας μεταξύ της ακροάσεως των Duravit κ.λπ. και της εκδόσεως της επίμαχης αποφάσεως.

28. Με τον έβδομο λόγο προβλήθηκαν δύο ενστάσεις παρανομίας, αφενός, των διατάξεων του άρθρου 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), και, αφετέρου, των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006.

13 — Οι επτά λόγοι ακυρώσεως που προβλήθηκαν στην υπόθεση T-379/10 ήταν, κατ' ουσίαν, πανομοιότυποι προς τους πέντε πρώτους λόγους και προς τον όγδοο και ένατο λόγο ακυρώσεως της υποθέσεως T-381/10, οπότε το Γενικό Δικαστήριο υιοθέτησε την αρίθμηση των λόγων που περιλαμβάνεται στην τελευταία ως άνω υπόθεση.

29. Ο όγδοος και ο ένατος λόγος ακυρώσεως αποσκοπούσαν στη μείωση του ποσού του προστίμου και αντλήθηκαν, αντιστοίχως, ο όγδοος από μη συνεκτίμηση, για την επιμέτρηση του βασικού ποσού του προστίμου, της περιορισμένης σοβαρότητας της συμμετοχής τους σε σχέση με τη συμμετοχή των άλλων μετεχόντων στη διαπιστωθείσα παράβαση και, ο ένατος, από τον δυσανάλογο χαρακτήρα του τελικού ποσού του προστίμου που τους επιβλήθηκε, κατόπιν της εφαρμογής του ορίου του 10 %.

30. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 339 της αποφάσεως Duravit, ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως καθόσον κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι Duravit κ.λπ. είχαν μετάσχει στη διαπιστωθείσα παράβαση στην Ιταλία, στην Αυστρία και στις Κάτω Χώρες. Κατά συνέπεια, στις σκέψεις 352 έως 357 της αποφάσεώς του, το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε εν μέρει το αίτημα με αντικείμενο, κυρίως, τη μερική ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως.

31. Όσον αφορά το επικουρικό υποβληθέν αίτημα με αντικείμενο τη μείωση του προστίμου που επιβλήθηκε στις Duravit κ.λπ., το Γενικό Δικαστήριο, πρώτον, απέρριψε ως αβάσιμους, στις σκέψεις 376 και 384 της αποφάσεως αυτής, τους ισχυρισμούς των Duravit κ.λπ. ότι η μέθοδος υπολογισμού του βασικού ποσού του προστίμου δεν ήταν σύμφωνη με τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και του προσωποπαγούς χαρακτήρα των ποινών και ότι το τελικό ποσό του προστίμου που τους επιβλήθηκε ήταν δυσανάλογο και αντίθετο προς την αρχή της ισότητας.

32. Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 385 και 386 της αποφάσεως Duravit, ότι δεν υπήρχε λόγος να μειώσει, βάσει της πλήρους δικαιοδοσίας που διαθέτει, το ποσό του προστίμου των 29 266 325 ευρώ που επιβλήθηκε στους Duravit κ.λπ. και ότι το ποσόν αυτό συνιστούσε πρόσφορη κύρωση, λαμβανομένης υπόψη της διάρκειας και της σοβαρότητας της επίμαχης παραβάσεως.

Γ – Villeroy & Boch AG

33. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2010, η Villeroy & Boch AG άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή με αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως καθόσον την αφορά ή, επικουρικόως, τη μείωση του ποσού των προστίμων που της επιβλήθηκαν (υπόθεση T-374/10).

34. Η Villeroy & Boch AG υποστήριξε ότι κακώς η Επιτροπή χαρακτήρισε τη διαπιστωθείσα παράβαση ως ενιαία, σύνθετη και διαρκή παράβαση και ότι, επικουρικόως, με τον τρόπο αυτό παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως, καθόσον δεν οριοθέτησε κατά τρόπο αρκούντως ακριβή τις επίμαχες αγορές. Η Villeroy & Boch AG υποστήριξε επίσης ότι, όσον αφορά τις τρεις υποκατηγορίες προϊόντων, δεν διέπραξε καμία παράβαση στη Γερμανία.

35. Η Villeroy & Boch AG υποστήριξε επίσης ότι η ευθύνη της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς της Ucosan BV, μιας από τις θυγατρικές της, δεν μπορούσε να της καταλογιστεί, εφόσον αυτή είχε ενεργήσει αυτόνομα στην αγορά. Συναφώς, παρατήρησε ότι στον διαχειριστή-ιδρυτή της Ucosan BV ανατέθηκε με σύμβαση η τελική ευθύνη των ενεργειών και ότι αυτός ήταν ο μόνος υπεύθυνος για την εμπορική προώθηση και την πώληση των προϊόντων.

36. Κατά τη Villeroy & Boch AG, η Επιτροπή κακώς θεώρησε ότι είχε συμμετάσχει σε σύμπραξη στην αυστριακή αγορά. Πράγματι, με την ιδιότητα της μητρικής εταιρίας, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως υπεύθυνη της παραβάσεως που διέπραξε η Villeroy & Boch Austria, εφόσον η νομολογία των δικαστηρίων της Ένωσης σχετικά με τον καταλογισμό σε μητρική εταιρία της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς θυγατρικής ανήκουσας εξ ολοκλήρου στη μητρική είναι αντίθετη ιδίως προς την αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege* και προς το τεκμήριο αθωότητας. Εξάλλου, η Villeroy & Boch AG επικαλέστηκε την έλλειψη αποδείξεων τελέσεως παραβάσεως στην Αυστρία.

37. Τέλος, η Villeroy & Boch AG αμφισβήτησε τη στοιχειοθέτηση παραβάσεως στη Γαλλία, στο Βέλγιο και στην Ιταλία, καθώς και τον αλληλέγγυο χαρακτήρα των προστίμων.

38. Κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η Villeroy & Boch AG είχε μετάσχει στην εν λόγω ενιαία παράβαση πριν από τις 12 Οκτωβρίου 1994 (βλ. σκέψη 321 της αποφάσεως Villeroy & Boch Austria). Πάντως, η μερική ακύρωση του άρθρου 1, παράγραφος 1, της επίμαχης αποφάσεως που απορρέει από τη διαπίστωση αυτή παρέμεινε χωρίς συνέπειες για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε στη Villeroy & Boch AG, στο άρθρο 2, παράγραφος 8, της εν λόγω αποφάσεως. Πράγματι, κατά το Γενικό Δικαστήριο, η Επιτροπή δεν έλαβε, εν πάση περιπτώσει, υπόψη, για τον υπολογισμό του προστίμου, τη συμμετοχή της Villeroy & Boch AG σε παράβαση παρά μόνον από τις 12 Οκτωβρίου 1994.

Δ – Villeroy & Boch France

39. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2010, η Villeroy & Boch France άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή με αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως στο μέτρο που την αφορά, ή, επικουρικώς, τη μείωση του ποσού των προστίμων που της επιβλήθηκαν (υπόθεση T-382/10). Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ακυρώσεως της Villeroy & Boch France στο σύνολό της.

Ε – Roca Sanitario

40. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2010, η Roca Sanitario άσκησε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγή με αντικείμενο την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως στο μέτρο που την αφορά, ή, επικουρικώς, τη μείωση του ποσού των προστίμων που της επιβλήθηκαν.

41. Προς στήριξη των αιτημάτων μερικής ακυρώσεως της αποφάσεως αυτής, η Roca Sanitario προέβαλε, κατ' ουσίαν, έξι λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος, ο δεύτερος και ο πέμπτος λόγος αφορούσαν τον καταλογισμό στη Roca Sanitario της ευθύνης για τις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορές που προσάπτονται στις θυγατρικές της. Ειδικότερα, ο πέμπτος λόγος αφορούσε τον καθορισμό της χρονικής περιόδου κατά την οποία η Roca Sanitario θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνη για τις ενέργειες της Laufen Austria. Ο τρίτος λόγος αντλήθηκε από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας. Ο τέταρτος λόγος αφορούσε τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε αλληλεγγύως στη Roca Sanitario και στη Laufen Austria. Ο έκτος λόγος ακυρώσεως αντλήθηκε από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως κατά την επιμέτρηση του βασικού ποσού των προστίμων.

42. Επιπλέον, η Roca Sanitario προέβαλε δύο επιχειρήματα προς στήριξη των επικουρικών αιτημάτων της περί μείωσης του ποσού των προστίμων. Το πρώτο επιχείρημα αντλήθηκε από την περιορισμένη σοβαρότητα της παραβάσεως για την οποία της καταλογίσθηκε η ευθύνη σε σχέση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως που διέπραξαν άλλοι μετέχοντες στη σύμπραξη. Με το δεύτερο επιχείρημα, η Roca Sanitario ζήτησε από το Γενικό Δικαστήριο να εφαρμόσει και προς όφελός της κάθε ενδεχόμενη μείωση του ποσού του προστίμου οιασδήποτε εκ των θυγατρικών της στο πλαίσιο των παραλλήλων προσφυγών που αυτές άσκησαν.

43. Το Γενικό Δικαστήριο, αφού, με την απόφασή του επί της προσφυγής της Roca France, μείωσε το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε αλληλεγγύως στην εταιρία αυτή και στη Roca Sanitario λόγω σφάλματος της Επιτροπής κατά την εκτίμηση των στοιχείων που προσκόμισε η Roca France στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως που υπέβαλε, δέχθηκε το δεύτερο επιχείρημα της Roca Sanitario προς στήριξη των επικουρικών αιτημάτων της. Συνεπώς, το Γενικό Δικαστήριο μείωσε το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στη Roca Sanitario αλληλεγγύως με τη Roca France κατά 6 %, δηλαδή κατά 402 000 ευρώ. Κατά τα λοιπά, απέρριψε την προσφυγή.

III – Επί των αιτήσεων αναιρέσεως

44. Όλοι οι διάδικοι αγόρευαν κατά τη συνεδρίαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2015.

A – Υπόθεση Επιτροπή κατά Keramag Keramische Werke κ.λπ.

1. Επί της αιτήσεως αναιρέσεως: το δεύτερο, το τρίτο και το πέμπτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως και μόνο

α) Το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως (το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε την αίτηση επιεικούς μεταχείρισεως της Roca France)

i) Σύντομη περίληψη των επιχειρημάτων των διαδίκων

45. Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο, αφού εσφαλμένως διαπίστωσε ότι η δήλωση στην οποία προέβη η *American Standard Inc.* (στο εξής: *Ideal Standard*) στο πλαίσιο της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας έπρεπε να επιβεβαιώνεται και με άλλο αποδεικτικό στοιχείο, κακώς απέσχε από την εξέταση της δηλώσεως της *Roca France* που συνόδευε την αίτησή της περί επιεικούς μεταχείρισεως και –ενώ την εξέτασε σε άλλες αποφάσεις που εξέδωσε την ίδια ημέρα, με τους ίδιους δικαστές και σε σχέση με την ίδια σύμπραξη– δεν της αναγνώρισε, χωρίς αιτιολογία, καμία αποδεικτική αξία προς επιβεβαίωση της δηλώσεως της *Ideal Standard*, τούτο δε μέσω απλής παραπομπής στο χωρίο της επίμαχης αποφάσεως που συνοψίζει την απάντηση της *Roca France* στην ανακοίνωση αιτιάσεων.

46. Αντιθέτως, οι *Keramag κ.λπ.* υποστηρίζουν, εν γένει, ότι: i) η *Επιτροπή* παρερμηνεύει τη φύση του δικαστικού ελέγχου, καθόσον θεωρεί ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορεί να καταλήγει σε διαφορετικά συμπεράσματα στο πλαίσιο διαφορετικών υποθέσεων, στο μέτρο που τα επιχειρήματα που προβάλλονται και τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζονται είναι διαφορετικά· ii) αναφέρεται σε απαράδεκτα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία δεν περιελήφθησαν στον φάκελο της υποθέσεώς τους και τα οποία, κατά συνέπεια, δεν μπορούν να προβληθούν εναντίον τους· iii) η *Επιτροπή* παραμορφώνει τα αποδεικτικά στοιχεία του φακέλου, καθόσον υποστηρίζει ότι οι αποφάσεις στις παράλληλες υποθέσεις αφορούν τα ίδια αποδεικτικά στοιχεία, ενώ τα στοιχεία που επικαλείται η *Επιτροπή* δεν αποτελούσαν τμήμα του φακέλου στην επίμαχη υπόθεση· και iv) καθόσον ζητεί από το Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου επί τη βάση των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίσθηκαν στο πλαίσιο άλλων υποθέσεων, η *Επιτροπή* ζητεί, στην πραγματικότητα, από το Δικαστήριο να πράξει κατά τρόπο που προσβάλλει τα δικαιώματα άμυνας των *Keramag κ.λπ.*

47. Στη συνέχεια, όσον αφορά ειδικά το δεύτερο σκέλος, οι *Keramag κ.λπ.* υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να εξετάσει τη δήλωση στην οποία προέβη η *Roca France* στο πλαίσιο της διαδικασίας επιεικούς μεταχείρισεως, διότι η *Επιτροπή* δεν περιέλαβε το έγγραφο αυτό στον φάκελο. Όσον αφορά την απάντηση της *Roca France* στην ανακοίνωση αιτιάσεων, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη, καθόσον στηρίχθηκε στα κρίσιμα χωρία της επίμαχης αποφάσεως. Τέλος, δεν υπάρχει εν προκειμένω παραμόρφωση των αποδεικτικών στοιχείων, εφόσον πρόκειται για διαφορετικά στοιχεία, τα οποία εξετάσθηκαν κατά διαφορετικό τρόπο, στο πλαίσιο διαφορετικών υποθέσεων.

ii) Εκτίμηση

48. Εκ προοιμίου επισημαίνω, όπως η *Επιτροπή*, μια θεμελιώδη αντίφαση μεταξύ της αποφάσεως *Keramag*, αφενός, και τριών άλλων αποφάσεων που εκδόθηκαν κατά της ίδιας πράξεως, την ίδια ημέρα και από τους ίδιους δικαστές, σε σχέση με τα ίδια πραγματικά περιστατικά και τα ίδια αποδεικτικά στοιχεία.

49. Ενώ στην απόφαση Keramag το Γενικό Δικαστήριο απέσχε από την εξέταση της δηλώσεως της Roca France που συνόδευε την αίτησή της για επιεική μεταχείριση και, κατά συνέπεια, δεν της αναγνώρισε καμία αποδεικτική αξία προς επιβεβαίωση της δηλώσεως της Ideal Standard, έκρινε διαφορετικά επί του ζητήματος αυτού στις αποφάσεις Villeroy & Boch Austria, Duravit και Roca:

- πράγματι, στην απόφαση Villeroy & Boch Austria, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι συνιστώσες παράβαση των κανόνων περί ανταγωνισμού συζητήσιμες κατά τη σύσκεψη της Association française des industries de céramique sanitaire (στο εξής: AFICS) της 25ης Φεβρουαρίου 2004 απεδείχθησαν επαρκώς κατά νόμον. Στηρίχθηκε συναφώς στις δύο αλληλεπιβεβαιούμενες αιτήσεις επιεικούς μεταχειρίσεως που υπέβαλαν η Ideal Standard και η Roca France και εφήρμοσε τη νομολογία του κατά την οποία μια αίτηση επιεικούς μεταχειρίσεως μπορεί να επιβεβαιωθεί μέσω άλλης αιτήσεως επιεικούς μεταχειρίσεως¹⁴,
- στην απόφαση Duravit, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα, και
- στην απόφαση Roca, το Γενικό Δικαστήριο μείωσε το πρόστιμο κατά 6 % υπέρ της Roca France, επειδή προσκόμισε στοιχεία με σημαντική προστιθέμενη αξία καταδεικνύοντας ότι κατά τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 διεξήχθησαν αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συζητήσεις, πράγμα που αποτελεί δηλαδή την ίδια συνιστώσα της παραβάσεως με αυτή που αποτελεί αντικείμενο της υπό κρίση αναιρέσεως¹⁵.

50. Θα προβώ εν συνεχεία στην ανάλυση των δύο επιχειρημάτων της Επιτροπής.

– *Πρώτο επιχείρημα: η παράλειψη του Γενικού Δικαστηρίου να λάβει υπόψη τη δήλωση της Roca France που συνοδεύει την αίτησή της περί επιεικούς συμπεριφοράς Υπόμνηση της νομολογίας*

51. Στο πλαίσιο αυτό, προσήκει να υπομνησθεί ότι ο αναιρεσείων μπορεί να υποστηρίξει, στο πλαίσιο της ανααιρετικής δίκης, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν τήρησε τους κανόνες δικαίου και τις γενικές αρχές σχετικά με το βάρος αποδείξεως ή τους δικονομικούς κανόνες στον τομέα της αποδείξεως¹⁶.

52. Στη συνέχεια, η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου πρέπει να είναι αρκούντως αιτιολογημένη για να παρασχεθεί στο Δικαστήριο η δυνατότητα επανεξετάσεώς της¹⁷.

14 — Η επιβεβαίωση δεν πρέπει οπωσδήποτε να προκύπτει από έγγραφα σύγχρονα των πραγματικών περιστατικών. Πλείονες δηλώσεις μπορεί να είναι αξιόπιστες, εφόσον αλληλεπιβεβαιώνονται. Βλ., συναφώς, αποφάσεις Lögstör Rör κατά Επιτροπής (T-16/99, EU:T:2002:72, σκέψεις 45 έως 47)· Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, EU:T:2007:115, σκέψη 168), και Polimeri Eurgora κατά Επιτροπής (T-59/07, EU:T:2011:361, σκέψη 55). Επιβεβαίωση μέσω άλλης δηλώσεως που έγινε στο πλαίσιο υποβολής αιτήσεως επιεικούς μεταχειρίσεως μπορεί να αρκεί, εάν αυτή πραγματοποιήθηκε κατά τρόπο ανεξάρτητο και εάν οι «γενικές γραμμές» συγκλίνουν. Βλ., συναφώς, απόφαση Total Raffinage Marketing κατά Επιτροπής (T-566/08, EU:T:2013:423, σκέψη 74) (η αίτηση αναιρέσεως απορρίφθηκε: απόφαση Total Marketing Services κατά Επιτροπής, C-634/13 P, EU:C:2015:614).

15 — Απόφαση Roca κατά Επιτροπής (T-412/10, EU:T:2013:444, σκέψεις 198 και 239, στο εξής: απόφαση Roca). Την ίδια ημέρα, το Γενικό Δικαστήριο εξέδωσε επίσης απόφαση που δεχόταν την εφαρμογή του ευεργετήματος της μείωσεως αυτής στη μητρική εταιρία της Roca France (υπόθεση Roca Sanitario κατά Επιτροπής, T-408/10, EU:T:2013:440, σκέψη 213).

16 — Βλ., ειδικότερα, στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, αποφάσεις Hüls κατά Επιτροπής (C-199/92 P, EU:C:1999:358, σκέψεις 64 και 65) ή Technische Unie κατά Επιτροπής (C-113/04 P, EU:C:2006:593, σκέψεις 111 έως 113 και 161). Βλ., γενικώς, απόφαση Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, σκέψεις 66 και 81)· διατάξεις San Marco κατά Επιτροπής (C-19/95 P, EU:C:1996:331, σκέψη 39) και AUFFASS και AKT κατά Επιτροπής (C-55/97 P, EU:C:1997:465, σκέψη 25)· αποφάσεις Somaco κατά Επιτροπής (C-401/96 P, EU:C:1998:208, σκέψη 54) και Schröder κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-221/97 P, EU:C:1998:597, σκέψεις 22 έως 24).

17 — Απόφαση Συμβούλιο κατά de Nil και Impens (C-259/96 P, EU:C:1998:224, σκέψη 32).

53. Επιπλέον, «[τ]ο ζήτημα αν είναι αντιφατική ή ανεπαρκής η αιτιολογία μιας αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου είναι νομικό ζήτημα το οποίο, ως τέτοιο, μπορεί να τεθεί στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως»¹⁸.

54. Θεωρείται επίσης ως παραδεκτός προβαλλόμενος στο στάδιο της αιτήσεως αναιρέσεως ο λόγος που αντλείται από ελλιπή εξέταση των πραγματικών περιστατικών¹⁹ και συνιστά επίσης νομικό ζήτημα το αν υπήρξε εσφαλμένη ερμηνεία της προσβαλλομένης πράξεως από το Γενικό Δικαστήριο, το οποίο εντόπισε σ' αυτή στοιχείο που δεν υπάρχει ή την παραθέτει ανακριβώς. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται δεκτό ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον υποκατέστησε τη δική του αιτιολογία σε αυτή της εν λόγω πράξεως²⁰.

55. Για παράδειγμα, στην απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψεις 381 έως 385), το Δικαστήριο έκρινε ότι «[τ]ο [Γενικό Δικαστήριο] εξαίρεσε από τον υπολογισμό των προστίμων που επέβαλε στη Ciments français τον κύκλο εργασιών της ισπανικής και της ελληνικής θυγατρικής της εταιρίας αυτής, διότι αποδείχθηκε ότι η εν λόγω εταιρία δεν είχε ακόμα τον έλεγχο τους όταν κατέστη ένοχη των συμπεριφορών που στοιχειοθετούν την παράβαση. Εξάλλου, το [Γενικό Δικαστήριο] δέχθηκε ότι, το 1990, η Ciments français είχε θέσει τέρμα στις επίδικες συμπεριφορές. [...] Πάντως, από την ίδια την απόφαση Ciment συνάγεται ότι η Ciments français είχε αποκτήσει τον έλεγχο της CCB κατά τη διάρκεια του έτους 1990, δηλαδή το ίδιο έτος με αυτό κατά το οποίο απέκτησε τον έλεγχο των ισπανικών θυγατρικών και της ελληνικής θυγατρικής της. Επομένως, [...] το [Γενικό Δικαστήριο] υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη η οποία μπορούσε να εντοπιστεί με την ανάγνωση ενός κειμένου όπως η απόφαση Τσιμέντο, η οποία προφανώς, ήδη από την αρχή, αποτελούσε το επίκεντρο της διαφοράς» (η υπογράμμιση δική μου).

56. Επιπλέον, στην απόφαση ΡΚΚ και ΚΝΚ κατά Συμβουλίου (C-229/05 P, EU:C:2007:32, σκέψεις 37 έως 54), το Δικαστήριο έκρινε ότι, «[κ]ατά συνέπεια, η διαπίστωση ότι, “σύμφωνα με τη μαρτυρία του [Osman] Ocalan, η οποία παρατίθεται ως παράρτημα της προσφυγής, το συνέδριο του ΡΚΚ [αποφάσισε] τη διάλυσή του”, η οποία περιλαμβάνεται στη σκέψη 35 της ανααιρεσιβαλλομένης διατάξεως, είναι ανακριβής και αντιφάσκει προς τη δήλωση του Osman Ocalan στην οποία παραπέμπει. [...] Ομοίως, η εκτίμηση που περιλαμβάνεται στη σκέψη 37 της ανααιρεσιβαλλομένης διατάξεως και κατά την οποία, “πόρρω [απέχοντας από την απόδειξη] της ικανότητας δικαίου του [Osman] Ocalan να εκπροσωπεί το ΡΚΚ, τα προσφεύγοντα ισχυρίζονται αντιθέτως ότι τούτο δεν υφίσταται πλέον” δεν συνάδει με τα αποδεικτικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή του το [Γενικό Δικαστήριο]. [...] Οι διαπιστώσεις ως προς τα πραγματικά περιστατικά, οι οποίες περιλαμβάνονται στις σκέψεις 35 και 37 της ανααιρεσιβαλλομένης διατάξεως, είναι, επομένως, ανακριβείς και συνιστούν παραμόρφωση του περιεχομένου των αποδεικτικών στοιχείων που είχε στη διάθεσή του το [Γενικό Δικαστήριο]. Επομένως, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως είναι βάσιμος» (η υπογράμμιση δική μου).

18 — Απόφαση Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής (C-105/04 P, EU:C:2006:592, σκέψη 71). Βλ. και αποφάσεις Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (C-185/95 P, EU:C:1998:608, σκέψη 25)· Somaco κατά Επιτροπής (C-401/96 P, EU:C:1998:208, σκέψη 53)· Cubero Vermurie κατά Επιτροπής (C-446/00 P, EU:C:2001:703, σκέψη 20)· ETEP κατά Hautem (C-449/99 P, EU:C:2001:502, σκέψη 45)· Aristraïn κατά Επιτροπής (C-196/99 P, EU:C:2003:529, σκέψεις 40 και 41), καθώς και Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής (C-404/04 P, EU:C:2007:6, σκέψη 90). Για τις αναιρέσεις λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, EU:C:2002:582, σκέψη 428)· Βέλγιο κατά Επιτροπής (C-197/99 P, EU:C:2003:444, σκέψη 130), καθώς και International Power κ.λπ. κατά NALOO (C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P και C-180/01 P, EU:C:2003:534, σκέψη 121).

19 — Βλ., υπό την έννοια αυτή και κατ' αναλογίαν, αποφάσεις Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, EU:C:2002:582, σκέψεις 392 έως 405)· Chassagne κατά Επιτροπής (T-253/06 P, EU:T:2008:386, σκέψη 57), και Michail κατά Επιτροπής (T-50/08 P, EU:T:2009:457, σκέψη 50).

20 — Βλ., συναφώς, απόφαση DIR International Film κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-164/98 P, EU:C:2000:48, σκέψεις 43 έως 48). Για τις υποθέσεις στις οποίες το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία της προσβαλλομένης πράξεως, βλ. και αποφάσεις Βέλγιο κατά Επιτροπής (C-197/99 P, EU:C:2003:444, σκέψεις 58 έως 67) και International Power κ.λπ. κατά NALOO (C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P και C-180/01 P, EU:C:2003:534, σκέψη 156).

57. Ομοίως, στην απόφαση *Industrias Químicas del Vallés* κατά Επιτροπής (C-326/05 P, EU:C:2007:443, σκέψεις 60 έως 69), το Δικαστήριο κατέληξε ότι «επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα ουσιαστικά συμπεράσματα ως προς τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία περιέχονται στις σκέψεις 94 και 104 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και σύμφωνα με τα οποία η Επιτροπή ουδόλως μετέβαλε τη στάση της επί της αναγκαιότητας καταρτίσεως “πλήρους φακέλου” από την αναιρεσείουσα προς υποστήριξη της αιτήσεώς της για καταχώρηση του *metalaeryl*, είναι ανακριβή και συνιστούν παραμόρφωση του περιεχομένου των αποδεικτικών στοιχείων που υποβλήθηκαν στο [Γενικό Δικαστήριο]».

58. Τέλος, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας J. Mischo²¹, «[κ]ατά πάγια νομολογία, δεν μπορεί, κατ’ αρχήν, να τεθεί υπό αμφισβήτηση στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως μια διαπίστωση του [Γενικού Δικαστηρίου] περί τα πραγματικά περιστατικά. Η αρχή αυτή επιδέχεται όμως εξαίρεση, στην περίπτωση που η διαπίστωση αυτή πάσχει πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως. *Τούτο ισχύει ιδίως οσάκις η διαπίστωση του [Γενικού Δικαστηρίου] περί τα πραγματικά περιστατικά αντικρούεται από τη δικογραφία*» (η υπογράμμιση δική μου).

Ανάλυση

59. Φρονώ ότι είναι σημαντικό να αρχίσω την ανάλυση με την πλήρη παράθεση των σκέψεων 112 έως 121 της αποφάσεως *Keramag*, στο μέτρο που οι σκέψεις αυτές περιέχουν τις διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με την παράβαση που διεπράχθη στους κόλπους της AFICS.

«112 Επιβάλλεται να τονισθεί συναφώς ότι από τον πίνακα D που περιλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 1223 της [επίμαχης] αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή θεώρησε ότι υπήρξε πραγματική συμμετοχή της PCT και της Allia στην παράβαση που διαπιστώθηκε στη γαλλική αγορά διάρκειας οκτώ μηνών, που αντιστοιχούν στο χρονικό διάστημα από τις 25 Φεβρουαρίου έως τις 9 Νοεμβρίου 2004, επί τη βάσει της παρουσίας τους στη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004.

113 Εξάλλου, από τις αιτιολογικές σκέψεις 556 και 590 της [επίμαχης] αποφάσεως προκύπτει ότι το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι, κατά τη διάρκεια της συσκέψεως της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004, οι κατασκευαστές κεραμικών ειδών συντόνισαν τις κατώτατες τιμές τους για τα προϊόντα χαμηλής ποιότητας στηρίζεται σε τέσσερα αποδεικτικά στοιχεία, δηλαδή, πρώτον, στην απάντηση της Duravit στην ανακοίνωση αιτιάσεων (αιτιολογική σκέψη 584 της [επίμαχης] αποφάσεως), δεύτερον, στην αίτηση της Ideal Standard δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας (αιτιολογική σκέψη 583 της [επίμαχης] αποφάσεως), τρίτον, σε πίνακα που προσκόμισε η εταιρία αυτή ως παράρτημα της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας (αιτιολογική σκέψη 588 της [επίμαχης] αποφάσεως) και, τέταρτον, στην αίτηση της Roca [France] δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας (αιτιολογική σκέψη 556 της [επίμαχης] αποφάσεως).

114 Υπό το πρίσμα της νομολογίας που παρατέθηκε στις σκέψεις 95 έως 108 ανωτέρω πρέπει να εξετασθούν διαδοχικά τα εν λόγω διαφορετικά αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να εξακριβωθεί ιδίως η αποδεικτική αξία τους.

115 Πρώτον, όσον αφορά τη δήλωση στην οποία προέβη η Duravit στην απάντησή της στην ανακοίνωση αιτιάσεων, που επιβεβαιώνει ότι κατά τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 διεξήχθησαν συζητήσεις όσον αφορά τις κατώτατες τιμές, πρέπει να τονισθεί ότι, όπως επιβεβαίωσε η Επιτροπή απαντώντας σε ερώτηση που έθεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, η δήλωση αυτή δεν κοινοποιήθηκε στις

21 — Βλ. προτάσεις του στην υπόθεση IPK κατά Επιτροπής (C-433/97 P, EU:C:1999:133, σημείο 36). Αναφέρεται στην απόφαση Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (C-136/92 P, EU:C:1994:211).

προσφεύγουσες κατά τη διοικητική διαδικασία. Άλλωστε, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι δεν έγινε μνεία της δηλώσεως αυτής στο έγγραφο της εκθέσεως των πραγματικών περιστατικών της 9ης Ιουνίου 2009 που απεστάλη στις προσφεύγουσες.

- 116 Κατά τη νομολογία, εφόσον ένα έγγραφο δεν έχει κοινοποιηθεί στην οικεία επιχείρηση ενώ η Επιτροπή έχει αντλήσει συμπεράσματα από αυτό, τα στοιχεία που περιέχει το εν λόγω έγγραφο δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της διαδικασίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση [...] AKZO κατά Επιτροπής, C-62/86, [EU:C:1991:286], σκέψη 21)). Επομένως, το έγγραφο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ισχυρό αποδεικτικό μέσο καθόσον αφορά την εν λόγω επιχείρηση (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση [...] AEG-Telefunken κατά Επιτροπής, 107/82, [EU:C:1983:293], σκέψη 27)). Επομένως, η δήλωση των Duravit [κ.λπ.] δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αποδεικτικό μέσο δυνάμενο να αντιταχθεί στις προσφεύγουσες.
- 117 Δεύτερον, όσον αφορά τις δηλώσεις της Ideal Standard στο πλαίσιο της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά την παρατεθείσα στη σκέψη 105 ανωτέρω νομολογία, η δήλωση μιας επιχειρήσεως κατηγορουμένης ότι μετέσχε σε σύμπραξη, της οποίας η ακρίβεια αμφισβητείται από διάφορες άλλες κατηγορούμενες επιχειρήσεις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως συνιστώσα επαρκή απόδειξη της υπάρξεως παραβάσεως διαπραχθείσας από τις επιχειρήσεις αυτές αν δεν τεκμηριώνεται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία.
- 118 Εν προκειμένω, από την [επίμαχη] απόφαση προκύπτει ότι υπήρχε αμφισβήτηση ως προς την ακρίβεια των δηλώσεων της Ideal Standard σχετικά με τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004. Πράγματι, στην αιτιολογική σκέψη 585 της [επίμαχης] αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει ότι η Villeroy & Boch και η Allia ήταν της γνώμης ότι ο συντονισμός των κατώτατων τιμών, ιδίως στο πλαίσιο της εν λόγω συσκέψεως, δεν είχε αποδειχθεί. Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι οι δηλώσεις της Ideal Standard δεν μπορούν, αφεαυτών, να αποτελέσουν επαρκή απόδειξη της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό φύσεως των συζητήσεων που έλαβαν χώρα κατά τη σύσκεψη αυτή.
- 119 Τρίτον, όσον αφορά τον πίνακα που προσκόμισε η Ideal Standard ως παράρτημα της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι περιλαμβάνει τέσσερις κολώνες που φέρουν αντιστοίχως τους τίτλους “mini”, “maxi”, “IS” και “Porcher”, όπου το αρκτικόλεξο IS είναι αυτό της Ideal Standard και το σημείο Porcher έχει καταχωρισθεί ως σήμα του οποίου ο δικαιούχος είναι η Ideal Standard. Επιβάλλεται, όμως, η διαπίστωση ότι ο πίνακας αυτός δεν έχει ημερομηνία και δεν περιλαμβάνει καμία ένδειξη ικανή να τον συνδέσει με τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 ή με τις συνιστώσες παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού συζητήσεις. Ειδικότερα, ο πίνακας δεν μνημονεύει ονόματα ανταγωνιστών ή κατώτατες ή ανώτατες τιμές που θα έπρεπε να ορίσουν οι εν λόγω ανταγωνιστές. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να υποστηριχθεί βασίμως, όπως πράττει η Επιτροπή στο υπόμνημα αντικρούσεως, ότι ο πίνακας αυτός συνιστά έγγραφο αποδεικτικό στοιχείο που επιβεβαιώνει τον καθορισμό των τιμών στο πλαίσιο της εν λόγω συσκέψεως, όπως αυτός περιγράφεται από την Ideal Standard στις δηλώσεις της στο πλαίσιο της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της ως άνω ανακοινώσεως περί συνεργασίας.
- 120 Τέταρτον, όσον αφορά την αίτηση που υπέβαλε η Roca [France] δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας, επισημαίνεται ότι η ίδια η Επιτροπή αναφέρει, στην αιτιολογική σκέψη 586 της [επίμαχης] αποφάσεως, ότι, αν και η Roca [France] επιβεβαιώνει εν γένει με την αίτηση αυτή την ανταλλαγή κατώτατων τιμών στους κόλπους της AFICS μεταξύ 2002 και 2004, η επιχείρηση πάντως αυτή διατείνεται, όσον αφορά ειδικότερα τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004, ότι η περιγραφή στην οποία προβαίνει η Ideal Standard του συντονισμού των κατώτατων τιμών κατά την εν λόγω σύσκεψη δεν επιβεβαιώθηκε από άλλες επιχειρήσεις που υπέβαλαν αίτηση δυνάμει της ως άνω ανακοινώσεως. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να στηριχθεί, ελλείψει αποδεικτικών στοιχείων που τις

επιβεβαιώνουν, στις δηλώσεις της Roca [France], στο πλαίσιο της αιτήσεως που η επιχείρηση αυτή υπέβαλε δυνάμει της ως άνω ανακοινώσεως, για να αποδείξει ότι κατά τη σύσκεψη αυτή έλαβε χώρα συντονισμός των κατώτατων τιμών.

121 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προηγούμενων σκέψεων, ορθώς οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι κατέληξε στο συμπέρασμα περί συμμετοχής της Allia και της PCT σε αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες κατά τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004. Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου ακυρώσεως πρέπει να γίνει δεκτό ως βάσιμο».

60. Στο σημείο 1 του διατακτικού της αποφάσεως Keramag, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 6, της επίμαχης αποφάσεως, καθόσον η Επιτροπή διαπιστώνει σε αυτό ότι οι Allia SAS και Produits Céramique de Touraine SA συμμετείχαν σε παράβαση συνιστάμενη σε σύμπραξη στη γαλλική αγορά κατά την περίοδο μεταξύ 25 Φεβρουαρίου 2004 και 9 Νοεμβρίου 2004. Μολονότι το σημείο 2 του διατακτικού δεν μνημονεύει ρητώς την Allia SAS και την PCT, το πρόστιμο μειώνεται κατά τρόπο που να αντικατοπτρίζει τη σκέψη 326 της αποφάσεως Keramag²².

61. Από τις ανωτέρω παρατεθείσες σκέψεις της αποφάσεως Keramag δεν προκύπτουν σαφώς οι λόγοι για τους οποίους το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη τη δήλωση της Roca France η οποία συνόδευε την αίτηση επεικούς μεταχειρίσεως που υπέβαλε.

62. Φρονώ (όπως η Επιτροπή) ότι το Γενικό Δικαστήριο πιθανώς έκρινε ότι αρκούσε να αναφερθεί στην αιτιολογική σκέψη 586 της επίμαχης αποφάσεως, όπου εκτίθεται συνοπτικά η απάντηση της Roca France στην ανακοίνωση αιτιάσεων²³, ώστε να μη λάβει υπόψη τη δήλωση της Roca France η οποία συνόδευε την αίτησή της περί επεικούς μεταχειρίσεως.

63. Η ως άνω απάντηση της Roca France στην ανακοίνωση αιτιάσεων δεν αποτελούσε όμως τμήμα της δικογραφίας. Επομένως, ανακύπτει το ζήτημα αν το Γενικό Δικαστήριο μπορούσε να ακυρώσει τμήμα της επίμαχης αποφάσεως στηριζόμενο σε έγγραφο που δεν περιλαμβάνεται στη δικογραφία.

64. Κατά πάγια νομολογία, «το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να διαπιστώνει τα πραγματικά περιστατικά ούτε, κατ' αρχήν, να εξετάζει τα αποδεικτικά στοιχεία που απεδέχθη το Γενικό Δικαστήριο προς στήριξη αυτών των πραγματικών περιστατικών. Συγκεκριμένα, εφόσον τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία προσκομίσθηκαν νομότυπα και εφόσον τηρήθηκαν οι γενικές αρχές του δικαίου και οι δικονομικοί κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή των αποδείξεων και το βάρος αποδείξεως, το Γενικό Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να εκτιμήσει την αξία που πρέπει να προσδοθεί στα αποδεικτικά στοιχεία που του έχουν υποβληθεί»²⁴. Επομένως, η εκτίμηση αυτή δεν αποτελεί, «με την επιφύλαξη της περιπτώσεως παραμορφώσεως του περιεχομένου των στοιχείων αυτών, νομικό ζήτημα υποκείμενο, ως τέτοιο, στον έλεγχο του Δικαστηρίου»²⁵.

22 — «Δεύτερον, όσον αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 7, της [επίμαχης] αποφάσεως, κατά πρώτον, λαμβανομένου υπόψη του συμπεράσματος που συνάγεται στη σκέψη 325 [της εν λόγω αποφάσεως], πρέπει να ακυρωθεί το άρθρο 2, παράγραφος 7, στοιχεία δ' και ε', καθόσον επιβάλλει πρόστιμο 4 579 610 ευρώ, αλληλεγγύως στην Allia και στη Sanitec Europe, και πρόστιμο 2 529 689 ευρώ, αλληλεγγύως στην PCT, στην Allia και στη Sanitec Europe. Κατά συνέπεια, το συνολικό ποσό του επιβληθέντος στις προσφεύγουσες προστίμου των 57 690 000 ευρώ, όπως ορίσθηκε στο άρθρο 2, παράγραφος 7, της [επίμαχης] αποφάσεως, πρέπει να ακυρωθεί, καθόσον υπερβαίνει τα 50 580 701 ευρώ (δηλαδή: 57 690 000 ευρώ – 4 579 610 ευρώ – 2 529 689 ευρώ).»

23 — Στην αιτιολογική αυτή σκέψη αναφέρεται επίσης ότι η Roca France επιβεβαίωσε τις «ανταλλαγές κατώτατων τιμών στο πλαίσιο της» καθώς και ότι η Roca France «επιχειρεί να μειώσει την αξιοπιστία της επιβεβαιωτικής δηλώσεως της Ideal Standard» (αίτηση αναίρεσεως της Επιτροπής, σημείωση 20).

24 — Βλ., ιδίως, απόφαση Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (C-185/95 P, EU:C:1998:608, σκέψη 24). Βλ. και απόφαση Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κ.λπ. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, σκέψη 66)· διάταξη San Marco κατά Επιτροπής (C-19/95 P, EU:C:1996:331, σκέψη 40)· απόφαση Blackspur DIY κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-362/95 P, EU:C:1997:401, σκέψη 29), καθώς και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Léger στην υπόθεση Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (C-185/95 P, EU:C:1998:37, σημείο 105).

25 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις New Holland Ford κατά Επιτροπής (C-8/95 P, EU:C:1998:257, σκέψη 26) και Glencore και Compagnie Continentale κατά Επιτροπής (C-24/01 P και C-25/01 P, EU:C:2002:642, σκέψη 65).

65. Είναι επίσης αληθές ότι, κατά τη νομολογία, «εναπόκειται στον δικαστή [της Ένωσης] να αποφασίζει αν είναι αναγκαία η προσκόμιση εγγράφου, με γνώμονα τις περιστάσεις της διαφοράς, σύμφωνα με τις ισχύουσες όσον αφορά τα μέσα αποδείξεως διατάξεις του Κανονισμού Διαδικασίας. Όσον αφορά το Γενικό Δικαστήριο, [κατά] τον κανονισμό διαδικασίας του[,] η αίτηση προσκομίσεως εγγράφων συγκαταλέγεται μεταξύ των αποδεικτικών μέσων που μπορεί να διατάξει το Γενικό Δικαστήριο σε οποιαδήποτε φάση της διαδικασίας»²⁶.

66. Ομοίως, κατά τη νομολογία²⁷, «[...] το Γενικό Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να κρίνει επί της ενδεχομένης ανάγκης συμπληρώσεως των πληροφοριακών στοιχείων που διαθέτει στις υποθέσεις των οποίων επιλαμβάνεται. Ο αποδεικτικός ή μη χαρακτήρας των στοιχείων της δικογραφίας εμπίπτει στην κυριαρχική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών η οποία δεν υπάγεται στον έλεγχο του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της ανααιρετικής διαδικασίας, εκτός αν τα αποδεικτικά στοιχεία που υποβλήθηκαν στο Γενικό Δικαστήριο έχουν διαστρεβλωθεί ή αν η ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεων του Γενικού Δικαστηρίου προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας» (η υπογράμμιση δική μου).

67. Επιπλέον, όπως έχει επανειλημμένως υπομνησθεί στη νομολογία, «η εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εκτίμηση της αποδεικτικής αξίας των στοιχείων που του έχουν υποβληθεί δεν αποτελεί νομικό ζήτημα υποκείμενο στον ανααιρετικό έλεγχο του Δικαστηρίου, εκτός αν συντρέχει παραμόρφωση του περιεχομένου των στοιχείων αυτών»²⁸ ή, ακόμη, «[τ]ο Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να διαπιστώνει τα πραγματικά περιστατικά ούτε, κατ' αρχήν, να εξετάζει τα αποδεικτικά στοιχεία που απεδέχθη το Γενικό Δικαστήριο προς στήριξη αυτών των πραγματικών περιστατικών. Πράγματι, εφόσον τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία έχουν προσκομιστεί νομοτύπως και έχουν τηρηθεί οι γενικές αρχές του δικαίου και οι δικονομικοί κανόνες που διέπουν το βάρος αποδείξεως και τη διεξαγωγή των αποδείξεων, το Γενικό Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να εκτιμήσει την αξία των υποβληθέντων στοιχείων. Επομένως, η αξιολόγηση αυτή δεν αποτελεί νομικό ζήτημα υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου, εκτός αν συντρέχει παραμόρφωση του περιεχομένου των στοιχείων αυτών»²⁹.

68. Κατά συνέπεια, η εξουσία ελέγχου του Δικαστηρίου επί των αφορωσών τα πραγματικά περιστατικά διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το Γενικό Δικαστήριο εφαρμόζεται μόνο «στην ανακρίβεια του περιεχομένου των διαπιστώσεων αυτών που προκύπτει από τα έγγραφα της δικογραφίας, στην παραμόρφωση του περιεχομένου των αποδεικτικών στοιχείων, στον νομικό χαρακτηρισμό των εν λόγω στοιχείων και στο ζήτημα αν τηρήθηκαν οι κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή των αποδείξεων και το βάρος αποδείξεως»³⁰.

69. Τέλος, για να δοθεί ένα παράδειγμα του ελέγχου που ασκεί το Δικαστήριο, στο πλαίσιο αυτό, κατά την απόφαση Activision Blizzard Germany κατά Επιτροπής (C-260/09 P, EU:C:2011:62, σκέψη 57), «ο εκ μέρους του Δικαστηρίου έλεγχος προς εκτίμηση του εξεταζόμενου λόγου αναίρεσεως περί παραμορφώσεως του περιεχομένου των εν λόγω τηλεομοιοτυπιών περιορίζεται στην εξακρίβωση του αν το Γενικό Δικαστήριο, διαπιστώνοντας, βάσει των τηλεομοιοτυπιών αυτών, ότι η CD-Contact Data μετέσχε σε παράνομη συμφωνία αποσκοπούσα στον περιορισμό του παράλληλου εμπορίου εν γένει, υπερέβη προδήλως τα όρια μιας εύλογης εκτιμήσεως των εν λόγω τηλεομοιοτυπιών. Επομένως, εν προκειμένω, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να εκτιμήσει αυτοτελώς αν η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή της CD-Contact Data σε μια τέτοια συμφωνία ανταποκρινόμενη

26 — Απόφαση Corus UK κατά Επιτροπής (C-199/99 P, EU:C:2003:531, σκέψη 67). Βλ. και αποφάσεις Επιτροπή κατά ICI (C-286/95 P, EU:C:2000:188, σκέψεις 49 και 50)· Salzgitter κατά Επιτροπής (C-182/99 P, EU:C:2003:526, σκέψη 41)· Aristrain κατά Επιτροπής (C-196/99 P, EU:C:2003:529, σκέψη 67), καθώς και Ensidesa κατά Επιτροπής (C-198/99 P, EU:C:2003:530, σκέψη 28).

27 — Απόφαση Ismeri Europa κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου (C-315/99 P, EU:C:2001:391, σκέψη 19). Βλ. και απόφαση Glencore και Compagnie Continentale κατά Επιτροπής (C-24/01 P και C-25/01 P, EU:C:2002:642, σκέψεις 77 και 78), καθώς και διάταξη L κατά Επιτροπής (C-230/05 P, EU:C:2006:270, σκέψεις 45 έως 49).

28 — Διάταξη NDC Health κατά IMS Health και Επιτροπής [C-481/01 P(R), EU:C:2002:223, σκέψη 88].

29 — Απόφαση Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής (C-105/04 P, EU:C:2006:592, σκέψεις 69 και 70).

30 — Απόφαση Sumitomo Metal Industries και Nippon Steel κατά Επιτροπής (C-403/04 P και C-405/04 P, EU:C:2007:52, σκέψη 39).

στο βάρος αποδείξεως το οποίο έφερε όσον αφορά τη θεμελίωση για παραβάσεως των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού, *αλλά να προσδιορίσει αν το Γενικό Δικαστήριο, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι όντως υπήρξε παράβαση, προέβη σε ερμηνεία των εν λόγω τηλεομοιοτυπιών που είναι προδήλως αντίθετη προς το περιεχόμενό τους, πράγμα το οποίο δεν ισχύει*» (η υπογράμμιση δική μου).

70. Χρήσιμος θα μπορούσε να είναι συναφώς ο παραλληλισμός μεταξύ της παρούσας υποθέσεως και της αποφάσεως Ufex κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-119/97 P, EU:C:1999:116). Στην απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο έκρινε ότι, «[ε]φόσον οι αναιρεσείουσες είχαν ρητώς ζητήσει από το Γενικό Δικαστήριο να διατάξει την προσκόμιση του εν λόγω εγγράφου, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε νομική πλάνη κατά την εφαρμογή της έννοιας της καταχρήσεως εξουσίας κρίνοντας, χωρίς να διαθέτει τα μέσα για να το εξετάσει, ότι το έγγραφο αυτό δεν συνιστά επαρκή ένδειξη» (σκέψη 109)· ότι «[ε]πισημαίνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να απορρίψει την αίτηση των αναιρεσειουσών να διατάξει την προσκόμιση εγγράφου προφανώς κρίσιμου για τη λύση της διαφοράς για τον λόγο ότι το έγγραφο αυτό δεν υπάρχει στη δικογραφία και του οποίου ούτε καν η ύπαρξη επιβεβαιώνεται από κάποιο στοιχείο» (σκέψη 110)· και ότι «διαπιστώνεται ότι από τη σκέψη 113 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως [στην υπόθεση εκείνη] προκύπτει ότι οι αναιρεσείουσες είχαν αναφέρει τον συντάκτη, τον παραλήπτη και την ημερομηνία του εγγράφου το οποίο ζητούσαν να προσκομιστεί. Ενώπιον των τριών αυτών στοιχείων, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε απλώς να απορρίψει τους ισχυρισμούς των διαδίκων λόγω ελλείψεως αποδεικτικών στοιχείων, ενώ εξηρτάτο από το Γενικό Δικαστήριο, κάνοντας δεκτή την αίτηση των αναιρεσειουσών, να διατάξει να προσκομιστούν στοιχεία, να άρει την αβεβαιότητα που ενδεχομένως υφίστατο ως προς την ακρίβεια των ισχυρισμών αυτών ή να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους το έγγραφο αυτό δεν μπορούσε, εν πάση περιπτώσει και ανεξαρτήτως περιεχομένου, να είναι κρίσιμο για τη λύση της διαφοράς» (σκέψη 111).

71. Είμαι της γνώμης ότι η παρατεθείσα στις προηγούμενες σκέψεις νομολογία δεν μπορεί να σημαίνει ότι το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να στηριχθεί σε δηλώσεις που κατεγράφησαν σε ένα έγγραφο και εκτέθηκαν συνοπτικά σε άλλο έγγραφο για να ακυρώσει απόφαση, χωρίς οι επίμαχες δηλώσεις –εν προκειμένω στην απάντηση της Roca France στην ανακοίνωση αιτιάσεων– να έχουν τεθεί στη διάθεσή του ούτε να έχουν εξετασθεί από αυτό.

72. Επιπλέον, η εν λόγω απάντηση δεν περιλαμβανόταν στη δικογραφία και δεν κοινοποιήθηκε στις προσφεύγουσες πρωτοδικώς³¹.

73. Συναφώς το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, «αφενός, ότι η αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, το δικαίωμα των διαδίκων να λαμβάνουν γνώση των αποδεικτικών στοιχείων και των παρατηρήσεων που υποβάλλονται ενώπιον του κοινοτικού δικαστή και να εκφέρουν την άποψή τους [32], και, αφετέρου, ότι θα παραβιαζόταν μια βασική αρχή του δικαίου σε περίπτωση θεμελιώσεως δικαστικής αποφάσεως σε πραγματικά περιστατικά και έγγραφα των οποίων οι διάδικοι ή ένας εξ αυτών δεν μπόρεσαν να λάβουν γνώση και επί των οποίων δεν είχαν, συνεπώς, τη δυνατότητα να τοποθετηθούν»³³.

74. Πράγματι, «για να τηρηθούν οι σχετικές με το δικαίωμα για δίκαιη δίκη επιταγές, πρέπει οι διάδικοι να γνωρίζουν και να μπορούν να συζητήσουν κατ' αντιμωλία τόσο τα πραγματικά όσο και τα νομικά στοιχεία που έχουν αποφασιστική σημασία για την έκβαση της διαδικασίας»³⁴.

31 — Βλ. σημείο 11, στοιχείο β', του υπομνήματος επί της αιτήσεως αναρέσεως των Keramag κ.λπ.

32 — Απόφαση Varec (C-450/06, EU:C:2008:91, σκέψη 47).

33 — Αποφάσεις Snupat κατά Ανωτάτης Αρχής (42/59 και 49/59, EU:C:1961:5)· Plant κ.λπ. κατά Επιτροπής και South Wales Small Mines (C-480/99 P, EU:C:2002:8, σκέψη 24), καθώς και Corus UK κατά Επιτροπής (C-199/99 P, EU:C:2003:531, σκέψη 19). Βλ. και απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας κ.λπ. (C-89/08 P, EU:C:2009:742, σκέψη 52).

34 — Απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας κ.λπ. (C-89/08 P, EU:C:2009:742, σκέψη 56).

75. Τα δικαιώματα άμυνας συνιστούν θεμελιώδη δικαιώματα που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο³⁵. Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής με αντικείμενο την επιβολή προστίμου σε επιχείρηση για παραβίαση των κανόνων περί ανταγωνισμού επιβάλλει να παρέχεται στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση η δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της σχετικά με το υποστατό και τον κρίσιμο χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων των οποίων γίνεται επίκληση καθώς και σχετικά με τα έγγραφα που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για να στηρίξει την εκτίμησή της ότι συντρέχει παράβαση της Συνθήκης³⁶. Τα δικαιώματα αυτά διαλαμβάνονται στο άρθρο 41, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

76. Επομένως, το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο άντλησε, στη σκέψη 120 της αποφάσεως Keramag, τα συμπεράσματά του από την παρατιθέμενη στην επίμαχη απόφαση περίληψη των επιχειρημάτων της Roca France, τα οποία περιλαμβάνονται στην απάντησή της στην ανακοίνωση αιτιάσεων, χωρίς να τα εξετάσει απευθείας και μέσω της δηλώσεώς της η οποία συνόδευε την αίτηση επεικούς μεταχειρίσεως που είχε υποβάλει, αντιβαίνει στην αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας και συνιστά παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως. Εξάλλου, όπως επισήμανε η Επιτροπή, εάν η Roca France δεν είχε βοηθήσει την Επιτροπή, όπως διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 120 της αποφάσεως Keramag, η επιχείρηση αυτή δεν θα είχε τύχει μειώσεως του προστίμου στην απόφαση Roca Sanitario.

77. Αντίθετα προς την εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου (η οποία υπονοεί ότι επήλθε μεταβολή των απόψεων που εξέφρασε η Roca France), φρονώ ότι η Roca France επιδίωκε να ελαχιστοποιήσει την αποδεικτική αξία των δηλώσεων της Ideal Standard προκειμένου να αυξήσει την προστιθέμενη αξία των δικών της δηλώσεων.

78. Η ερμηνεία αυτή δεν είναι μόνον η δική μου και η υποστηριζόμενη από την Επιτροπή στην παρούσα υπόθεση. Αντιστοιχεί και στα συμπεράσματα του Γενικού Δικαστηρίου στην απόφαση Roca, μια υπόθεση, άλλωστε, στην οποία το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε καθαυτή την απάντηση της Roca France στην ανακοίνωση αιτιάσεων, εφόσον το έγγραφο αυτό αποτελούσε σαφώς τμήμα της δικογραφίας (πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω) και τις δηλώσεις τις οποίες πραγματοποίησε η επιχείρηση αυτή στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως που υπέβαλε.

79. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο εάν γίνει δεκτό ότι μεγαλύτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην απόφαση που εκδόθηκε επί της υποθέσεως στο πλαίσιο της οποίας εξετάστηκαν τα επίμαχα έγγραφα, τα οποία αποτελούν μέρος της δικογραφίας, και όχι στην απόφαση που εκδόθηκε σε υπόθεση στο πλαίσιο της οποίας τα έγγραφα αυτά είτε δεν εξετάστηκαν από το Γενικό Δικαστήριο είτε δεν περιλαμβάνονταν καν στη δικογραφία.

80. Πάντως, από την εγγύτερη εξέταση της αποφάσεως Roca συνάγεται σαφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Ideal Standard ήταν ανεπαρκή προς απόδειξη της στοιχειοθετήσεως της παραβάσεως, ενώ η Roca France είχε συνεισφέρει «σημαντική προστιθέμενη αξία» με τις δηλώσεις στις οποίες προέβη στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως (σκέψεις 197 έως 202). Στις επόμενες σκέψεις (σκέψεις 203 επ.) το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα αν υπήρχε αντίφαση μεταξύ της δηλώσεως στην οποία προέβη η Roca France στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς συμπεριφοράς και της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση αιτιάσεων και έκρινε, στη σκέψη 210, ότι «από τα στοιχεία που διαλαμβάνονται στην αιτιολογική σκέψη 586 της [επίμαχης] αποφάσεως, όπως τα ανέπτυξε η Επιτροπή με τα δικόγραφα της, δεν μπορεί να συναχθεί

35 — Απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψη 64). Βλ. και αποφάσεις Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, σκέψη 61) και Solvay κατά Επιτροπής (C-109/10 P, EU:C:2011:686, σκέψεις 51 επ.).

36 — Απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψη 66).

ότι η προσφεύγουσα μείωσε την αξιοπιστία των πληροφοριών που η ίδια είχε παράσχει. Συγκεκριμένα, αφενός, τόσο από την προσβαλλόμενη απόφαση όσο και από τα δικόγραφα της Επιτροπής προκύπτει ότι η προσφεύγουσα επιβεβαίωσε τις ανταλλαγές των κατώτατων τιμών σχετικά με τα κεραμικά είδη χαμηλότερης ποιότητας στους κόλπους της AFICS ιδίως το 2004, πράγμα που δεν αμφισβητείται. Αφετέρου, είναι αληθές ότι η προσφεύγουσα αμφισβήτησε την αποδεικτική αξία της δηλώσεως της Ideal Standard σχετικά με τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 και του εγγράφου που η τελευταία αυτή προσκόμισε προς στήριξη της δηλώσεώς της. Ωστόσο, πρέπει να θεωρηθεί ότι, ενεργώντας έτσι, η προσφεύγουσα περιορίστηκε να παρουσιάσει στην Επιτροπή επιχειρήματα προκειμένου να αποδείξει ότι τα στοιχεία που προσκόμισε η Ideal Standard δεν ήταν επαρκή για να αποδειχθεί η ύπαρξη της παραβάσεως σχετικά με τα κεραμικά είδη που διαπράχθηκε στη Γαλλία το 2004, αποσκοπώντας στο να αποδείξει ότι οι πληροφορίες που η ίδια είχε παράσχει στο πλαίσιο της αιτήσεώς της για να τύχει μειώσεως του προστίμου ήταν αναγκαίες στην Επιτροπή για να αποδείξει την εν λόγω παράβαση και, συνεπώς, αντιπροσώπευαν σημαντική προστιθέμενη αξία».

81. Κατά συνέπεια, τα σχετικά με τις δηλώσεις της Roca France συμπεράσματα που διατυπώνονται στην απόφαση Keramag και στην απόφαση Roca παρουσιάζουν προφανείς αντιφάσεις μεταξύ τους.

82. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον ακύρωσε τμήμα της επίμαχης αποφάσεως στηριζόμενο σε έγγραφο το οποίο δεν περιλαμβάνεται στη δικογραφία και από το οποίο άντλησε, εξάλλου, άλλα συμπεράσματα σε παράλληλη υπόθεση, στο πλαίσιο της οποίας περιλαμβανόταν στη δικογραφία και αποτέλεσε το αντικείμενο διεξοδικών συζητήσεων.

83. Παραμένει ανοικτό το ζήτημα αν κακώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στην ίδια σκέψη 120 της αποφάσεώς του Keramag, ότι «[ε]πομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να στηριχθεί στις δηλώσεις στις οποίες προέβη η Roca [France], στο πλαίσιο της αιτήσεως που υπέβαλε δυνάμει της ανακοινώσεως [περί επιείκειας], ελλείψει αποδεικτικών στοιχείων που τις επιβεβαιώνουν, προκειμένου να αποδείξει ότι κατά την εν λόγω σύσκεψη τέθηκε σε εφαρμογή συντονισμός των κατωτάτων τιμών».

84. Κατ' αρχάς, ομολογώ ότι, παρά τη λέξη «επομένως», δεν βλέπω τη σχέση μεταξύ της παραπομπής στην αιτιολογική σκέψη 586 της επίμαχης αποφάσεως και της αδυναμίας της Επιτροπής να στηριχθεί στις δηλώσεις της Roca France που συνοδεύουν την αίτηση επιεικούς μεταχειρίσεως της εν λόγω επιχειρήσεως.

85. Στη συνέχεια, στη σκέψη 197 της αποφάσεως Roca, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι «χωρίς τις πληροφορίες που παρέσχε η [Roca France], η Επιτροπή δεν θα είχε μπορέσει να αποδείξει, βάσει των στοιχείων και μόνο που προσκόμισε η Ideal Standard στο πλαίσιο της αιτήσεώς της για να τύχει μειώσεως του προστίμου, την παράβαση σχετικά με τα κεραμικά είδη που διαπράχθηκε στη Γαλλία το 2004» (η υπογράμμιση δική μου).

86. Επιπλέον, στις αποφάσεις Duravit (σκέψη 324) και Villeroy & Boch Austria (σκέψεις 289 και 290), το Γενικό Δικαστήριο ρητώς ανέφερε τη δήλωση της Roca France στο πλαίσιο της αιτήσεως επιεικούς μεταχειρίσεως ως στοιχείο της δέσμης αποδείξεων *οι οποίες του παρέχουν τη δυνατότητα να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αποδείχθηκε η παράβαση σχετικά με κεραμικά είδη που διαπράχθηκε στη Γαλλία*. Στις δύο αυτές αποφάσεις, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι οι δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca France αλληλεπιβεβαιώνονται³⁷.

87. Πράγματι, η έννοια της επιβεβαίωσεως δεν αφορά οπωσδήποτε περίπτωση όπου το ίδιο αποδεικτικό στοιχείο υφίσταται δύο ή τρεις φορές. Πρόκειται μάλλον για την ύπαρξη δύο ή τριών διαφορετικών κομματιών ενός «παζλ», τα οποία συνδέονται μεταξύ τους και, με τον τρόπο αυτό, αποκαλύπτουν τον πίνακα στο σύνολό του.

37 — Τουλάχιστον όσον αφορά τα προϊόντα «χαμηλής ποιότητας», δεδομένου ότι στα προϊόντα αυτά αναφέρονται τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Βλ. τελευταία περίοδο της αιτιολογικής σκέψεως 590 της επίμαχης αποφάσεως.

88. Επομένως, και όπως ήταν αναμενόμενο, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε στις αποφάσεις Villeroy & Boch Austria, Duravit και Roca ότι μια δήλωση που έγινε στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως μπορούσε να επιβεβαιωθεί μέσω άλλης δηλώσεως. Στην απόφαση Keramag, όμως, το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε καν την αποδεικτική αξία της δηλώσεως της Roca France ούτε το κατά πόσον αυτή επιβεβαίωνε τη δήλωση της Ideal Standard, παραπέμποντας απλώς σε μια φράση της περιλήψεως της απαντήσεως της Roca France στην ανακοίνωση αιτιάσεων (ενώ το έγγραφο αυτό δεν αποτελούσε καν μέρος της δικογραφίας).

89. Από τις προηγούμενες σκέψεις αντλώ δύο συμπεράσματα.

90. Πρώτον, φρονώ (όπως η Επιτροπή) ότι η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου πάσχει έλλειψη αιτιολογίας, αφενός, διότι το Γενικό Δικαστήριο παρέλειψε να εξετάσει την αποδεικτική αξία της δηλώσεως της Roca France και μάλιστα όταν αυτή αποτελεί καθοριστικό αποδεικτικό στοιχείο στις αποφάσεις Villeroy & Boch Austria, Duravit και Roca και, αφετέρου, διότι υποκατέστησε την εξέταση αυτή με την εκτός πλαισίου μνεία μιας περιλήψεως (η οποία περιλαμβάνεται στην επίμαχη απόφαση) της απαντήσεως της Roca France στην ανακοίνωση αιτιάσεων (η οποία ερμηνεύθηκε, άλλωστε, διαφορετικά στην απόφαση Roca).

91. Είμαι της γνώμης ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να στηριχθεί, χωρίς σχετική αιτιολογία, στη νομολογία που του παρέχει τη δυνατότητα να μην εξετάσει την αξία αποδεικτικών στοιχείων που είναι απρόσφορα για την επίλυση της διαφοράς³⁸, εξαιτίας του ότι, σε τρεις παράλληλες αποφάσεις, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι το εν λόγω αποδεικτικό στοιχείο ήταν απολύτως πρόσφορο.

92. Δεύτερον, συμφωνώ με την άποψη της Επιτροπής ότι η διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου που περιλαμβάνεται στη σκέψη 120 της αποφάσεως Keramag, κατά την οποία δήλωση που πραγματοποιείται στο πλαίσιο αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως δεν μπορεί να επιβεβαιώσει άλλη δήλωση, επίσης πάσχει πλάνη περί το δίκαιο, διότι, αντιθέτως, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε, σε τρεις παράλληλες αποφάσεις, ότι μια δήλωση που έγινε στο πλαίσιο αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως μπορούσε να επιβεβαιωθεί μέσω άλλης δηλώσεως και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca France επιβεβαίωναν η μία την άλλη (τουλάχιστον όσον αφορά τα προϊόντα «χαμηλότερης ποιότητας»).

– Δεύτερο επιχείρημα: οι αντιφατικές αιτιολογίες στις αποφάσεις Keramag κ.λπ., αφενός, και Villeroy & Boch Austria, Duravit και Roca, αφετέρου Υπόμνηση της νομολογίας

93. Είναι αληθές ότι, κατά τη νομολογία³⁹, «η υποχρέωση του Γενικού Δικαστηρίου να αιτιολογεί τις αποφάσεις του δεν μπορεί, *κατ' αρχήν*, να φθάνει μέχρι του σημείου να του επιβάλλει να δικαιολογεί τη λύση που δέχθηκε σε μια υπόθεση σε σχέση με αυτή που δέχθηκε σε άλλη υπόθεση της οποίας επελήφθη, έστω και αν αυτή αφορά την ίδια απόφαση. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι, αν ο αποδέκτης μιας αποφάσεως αποφασίσει να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως, ο δικαστής της Ένωσης επιλαμβάνεται μόνο των στοιχείων της αποφάσεως που αφορούν τον προσφεύγοντα. Αντιθέτως, τα στοιχεία που αφορούν άλλους αποδέκτες και τα οποία δεν προσβλήθηκαν δεν εμπίπτουν στο αντικείμενο της διαφοράς την οποία ο δικαστής της Ένωσης καλείται να επιλύσει» (η υπογράμμιση δική μου).

38 — Απόφαση Dorsch Consult κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-237/98 P, EU:C:2000:321, σκέψεις 50 και 51).

39 — Απόφαση Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-444/11 P, EU:C:2013:464, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

94. Επίσης κατά τη νομολογία⁴⁰, «ο εκ μέρους του Δικαστηρίου έλεγχος προς εκτίμηση του λόγου αναιρέσεως περί παραμορφώσεως του περιεχομένου αποδεικτικού στοιχείου περιορίζεται στην εξακρίβωση του αν το Γενικό Δικαστήριο, διαπιστώνοντας, βάσει του στοιχείου αυτού, τη συμμετοχή σε σύμπραξη, υπερέβη *προδήλως* τα όρια μιας εύλογης εκτιμήσεως του στοιχείου αυτού. Επομένως, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να εκτιμήσει αυτοτελώς αν η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή αυτή, ανταποκρινόμενη στο βάρος αποδείξεως το οποίο έφερε όσον αφορά τη θεμελίωση παραβάσεως των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού, αλλά να προσδιορίσει αν το Γενικό Δικαστήριο, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι όντως υπήρξε παράβαση, προέβη σε ερμηνεία του αποδεικτικού στοιχείου που είναι *προδήλως* αντίθετη προς το περιεχόμενό του» (η υπογράμμιση δική μου).

Ανάλυση

95. Είμαι της γνώμης ότι το Γενικό Δικαστήριο «υπερέβη προδήλως τα όρια μιας εύλογης εκτιμήσεως» αποδεικτικού στοιχείου, καθόσον αντιμετώπισε το στοιχείο αυτό κατά τρόπο ριζικά διαφορετικά σε παράλληλες υποθέσεις που αφορούν την ίδια παράβαση και την ίδια απόφαση.

96. Εξάλλου, επισημαίνω ότι, κατά το Δικαστήριο, «κατ' αρχήν» και μόνον «η υποχρέωση για το [Γενικό Δικαστήριο] να αιτιολογεί τις αποφάσεις του δεν μπορεί [...] να φθάνει μέχρι του σημείου να του επιβάλλει να δικαιολογεί τη λύση που δέχθηκε σε μια υπόθεση σε σχέση με αυτή που δέχθηκε σε άλλη υπόθεση της οποίας επελήφθη, έστω και αν αυτή αφορά την ίδια απόφαση», πράγμα που προϋποθέτει ότι ενδέχεται να υπάρχουν εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες η νομολογία σχετικά με την αντιφατική αιτιολογία, η οποία εφαρμόζεται γενικώς σε σχέση με την αιτιολογία που παρατίθεται *στην ίδια απόφαση*, πρέπει να εφαρμόζεται και σε σχέση με την αντιφατική αιτιολογία που παρατίθεται σε παράλληλες αποφάσεις. Φρονώ ότι τέτοια περίπτωση συντρέχει εν προκειμένω.

97. Πράγματι, οι αναιρέσεις που αποτελούν αντικείμενο των προτάσεων αυτών αφορούν μια μάλλον ασυνήθιστη περίπτωση. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι στοιχειοθετείται ενιαία, διαρκής και σύνθετη παράβαση⁴¹, καλύπτουσα πλείονα κράτη μέλη και τρεις κατηγορίες προϊόντων (κεραμικά είδη, καταιονητήρες και είδη κρουνοποιίας). Ωστόσο, στις τέσσερις αποφάσεις, σε σχέση με τις ίδιες αιτιολογικές σκέψεις της επίμαχης αποφάσεως και επί τη βάσει των ίδιων ακριβώς πραγματικών περιστατικών και της ίδιας δέσμης αποδείξεων, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε σε δύο εκ διαμέτρου αντίθετα συμπεράσματα. Σε τρεις αποφάσεις (αποφάσεις Villeroy & Boch Austria, Duravit και Roca) το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η παράβαση της AFICS αποδείχθηκε, ενώ έκρινε το αντίθετο στην απόφαση Keramag και τούτο επί τη βάσει του ίδιου αποδεικτικού στοιχείου, το οποίο αποδέχθηκε στις τρεις πρώτες αποφάσεις και απέρριψε στην τέταρτη, το όλο δε χωρίς αιτιολόγηση της ως άνω διαφοροποιήσεως.

98. Εκ των ανωτέρω συμπεραίνω ότι η ερμηνεία της απαντήσεως της Roca France και η παραπομπή στην απάντηση την οποία η επιχείρηση αυτή έδωσε στην ανακοίνωση αιτιάσεων, ερμηνεία και παραπομπή που διαλαμβάνονται στην απόφαση Keramag, παραμορφώνουν τα αποδεικτικά στοιχεία της δικογραφίας.

99. Η εν λόγω πλάνη περί το δίκαιο προστίθεται στα άλλα νομικά σφάλματα που άσκησαν καθοριστική επιρροή στην έκβαση της υποθέσεως (το Γενικό Δικαστήριο δεν αιτιολόγησε το γεγονός ότι δεν εξέτασε την αίτηση επεικούς μεταχειρίσεως της Roca France, ακύρωσε την επίμαχη απόφαση επί τη βάσει εγγράφου που δεν περιλαμβανόταν στη δικογραφία και έκρινε ότι μια δήλωση που έγινε στο πλαίσιο αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως δεν μπορούσε να επιβεβαιώσει άλλη δήλωση).

40 — Απόφαση Siemens κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-239/11 P, C-489/11 P και C-498/11 P, EU:C:2013:866, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

41 — Βλ., συναφώς, Riley, D., «Revisiting the Single and Continuous Infringement of Article 101: The Significance of Anic in a New Era of Cartel Detection and Analysis», *World Competition Law and Economics Review*, Kluwer, 2014, vol. 37, n° 3, σ. 293 έως 318.

100. Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προβάλλει η Επιτροπή.

β) Το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως (κακώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο πίνακας που προσκόμισε η Ideal Standard ως παράρτημα της αιτήσεως επιεικούς μεταχειρίσεως απεδείκνυε, αφεαυτού, την ύπαρξη αντίθετων προς τον ανταγωνισμό επαφών, χωρίς να ελέγξει τις επεξηγήσεις σχετικά με τον ως αν πίνακα)

101. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο, κατά παράβαση της πάγιας νομολογίας, ερμήνευσε την απαίτηση επιβεβαιώσεως των αποδεικτικών στοιχείων κατά τρόπο υπερβολικά περιοριστικό όσον αφορά τον προαναφερθέντα πίνακα σχετικά με τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004.

102. Από την πλευρά τους, οι Keramag κ.λπ. θεωρούν ότι η εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου εξέταση του ως άνω πίνακα είναι ορθή και ότι η Επιτροπή δεν παρέσχε επεξηγήσεις ικανές να στηρίξουν το συμπέρασμα ότι η σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 είχε ως αντικείμενο αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συζητήσεις.

103. Επισημαίνω, κατ' αρχάς, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν αναγνωρίζει στον πίνακα αυτό αποδεικτική ισχύ προς επιβεβαίωση του καθορισμού των τιμών στο πλαίσιο της εν λόγω συσκέψεως της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004, όπως αυτός περιγράφεται από την Ideal Standard στις δηλώσεις της που συνοδεύουν την αίτηση επιεικούς μεταχειρίσεως (βλ. σκέψη 119 της αποφάσεως Keramag), διότι ο πίνακας «δεν φέρει ημερομηνία», «δεν περιλαμβάνει καμία ένδειξη ικανή να τον συνδέσει με τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 ή με τις συνιστώσες παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού συζητήσεις» και «δεν μνημονεύει ονόματα ανταγωνιστών ή κατώτατες ή ανώτατες τιμές που θα έπρεπε να ορίσουν οι εν λόγω ανταγωνιστές».

104. Στην απόφαση Salzgitter Mannesmann κατά Επιτροπής (C-411/04 P, EU:C:2007:54, σκέψη 47), το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την προσέγγιση του Γενικού Δικαστηρίου στην απόφαση που αποτέλεσε το αντικείμενο της αιτήσεως αναιρέσεως, δηλαδή ότι «ένα αποδεικτικό στοιχείο ανώνυμου προελεύσεως, όπως το έγγραφο “sharing key”, δεν μπορεί, αυτό και μόνο, να αποδείξει την ύπαρξη παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού» και ότι «πρέπει να θεωρηθεί ότι [τ]α στοιχεία αυτά αλληλοενισχύονται».

105. Πράγματι, τα επιβεβαιωτικά αποδεικτικά στοιχεία μπορεί να είναι στοιχεία τα οποία, ακόμη και αν δεν αποδεικνύουν αφεαυτών την ύπαρξη παραβάσεως, μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση άλλων αποδεικτικών στοιχείων, όπως μια αίτηση επιεικούς μεταχειρίσεως.

106. Στην ίδια απόφαση Salzgitter Mannesmann κατά Επιτροπής (C-411/04 P, EU:C:2007:54, σκέψεις 44 έως 50), το Δικαστήριο έκρινε ότι ακόμη και η ανώνυμη προέλευση του εγγράφου δεν αρκούσε για να του στερήσει οιαδήποτε αποδεικτική αξία εάν η προέλευσή του, η πιθανή ημερομηνία συντάξεώς του και το περιεχόμενό του μπορούσαν να καθοριστούν με επαρκή βεβαιότητα⁴². Εξάλλου, ακόμη και στην περίπτωση που ελλείπει η υπογραφή επί του εγγράφου, μπορούν να ληφθούν υπόψη οι επεξηγήσεις της επιχειρήσεως της οποίας ο συνεργάτης συνέταξε το έγγραφο αυτό⁴³.

42 — Απόφαση Shell κατά Επιτροπής (T-11/89, EU:T:1992:33, σκέψη 86). Βλ. και αποφάσεις Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95, EU:T:2000:77, σκέψη 901)· Groupe Danone κατά Επιτροπής (T-38/02, EU:T:2005:367, σκέψη 288)· FNCBV κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-217/03 και T-245/03, EU:T:2006:391, σκέψη 124)· απόρριψη αιτήσεως αναιρέσεως: αποφάσεις Coop de France bétail et viande κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-101/07 P και C-110/07 P, EU:C:2008:741), καθώς και Total Raffinage Marketing κατά Επιτροπής (T-566/08, EU:T:2013:423, σκέψη 81) (βλ. υποσημείωση 14 των προτάσεων αυτών).

43 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Lafarge κατά Επιτροπής (T-54/03, EU:T:2008:255, σκέψεις 369 και 373), όπου η Lafarge αμφισβήτησε την αποδεικτική αξία ανώνυμου και χωρίς αποδέκτη σημειώματος. Το Γενικό Δικαστήριο είχε λάβει υπόψη τις επεξηγήσεις της Gyrgos σχετικά με τον συντάκτη του σημειώματος και τις συνθήκες της συντάξεώς του.

107. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο δεν έδωσε προσοχή στις επεξηγήσεις που παρέσχε η Ideal Standard όσον αφορά τις συνθήκες καταρτίσεως του πίνακα αυτού, τον συντάκτη του, την ημερομηνία του κ.λπ., ενώ ο πίνακας αυτός είχε καταρτισθεί από μάρτυρα των γεγονότων, συνδεόμενο στενά με αυτά, στοιχεία δηλαδή που αποτελούν παράγοντες ενισχυτικούς, κατ' αρχήν, της αξιοπιστίας του⁴⁴.

108. Επομένως, φρονώ (όπως και η Επιτροπή) ότι το Γενικό Δικαστήριο, επιβάλλοντας παράλογες και υπερβολικά αυστηρές απαιτήσεις όσον αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία μεμονωμένως θεωρούμενα και, εν πάση περιπτώσει, όσον αφορά τη δυνατότητα σφαιρικής εξετάσεώς τους, καθιστά κενή περιεχομένου την υφιστάμενη νομολογία για τη δυνατότητα αλληλεπιβεβαίωσης των στοιχείων αυτών.

109. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι, απαιτώντας να αποδεικνύει ο ως άνω πίνακας, αφεαυτού, τη στοιχειοθέτηση της παραβάσεως, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι άλλες συμπληρωματικές αποδείξεις και επεξηγήσεις (όπως αυτές που περιέχει η αίτηση επεικούς μεταχειρίσεως της Ideal Standard), το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει.

110. Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύεται από το γεγονός ότι η εκτίμηση του ίδιου αποδεικτικού στοιχείου στην παράλληλη υπόθεση Duravit κατέληξε σε εντελώς διαφορετικό συμπέρασμα, δηλαδή στο ότι ο πίνακας είχε αποδεικτική αξία. Επομένως, εάν το Γενικό Δικαστήριο είχε εξετάσει τις επίμαχες επεξηγήσεις –όπως ορθώς το έπραξε στην απόφαση Duravit– η έκβαση της παρούσας υποθέσεως θα ήταν διαφορετική.

111. Έπεται ότι το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως της Επιτροπής πρέπει να γίνει δεκτό.

γ) Το πέμπτο σκέλος (το Γενικό Δικαστήριο δεν προέβη σε συνολική εκτίμηση)

112. Η *Επιτροπή* διατείνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο, παραλείποντας να εξετάσει διάφορα αποδεικτικά στοιχεία (ιδίως τους μηνιαίους πίνακες που περιλαμβάνουν εμπιστευτικά αριθμητικά στοιχεία για τις πωλήσεις ή τη δήλωση του κ. Laligné) και εφαρμόζοντας υπερβολικά αυστηρές απαιτήσεις όσον αφορά την απόδειξη βάσει των στοιχείων που όντως εξέτασε, δεν προέβη σε συνολική εκτίμηση αυτών, όπως επιβάλλει η πάγια νομολογία.

113. Οι *Keramag κ.λπ.* παρατηρούν ότι επικαλέστηκαν τη δήλωση του κ. Laligné για να αποδείξουν την έλλειψη συνοχής των αιτήσεων επεικούς μεταχειρίσεως της Ideal Standard και ότι η εν λόγω δήλωση δεν ασκούσε, εν πάση περιπτώσει, επιρροή στην επίμαχη απόφαση. Υποστηρίζουν ότι το γεγονός ότι δεν εξετάστηκαν ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία, ειδικότερα δε αυτά που δεν ασκούν επιρροή, δεν σημαίνει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν διενήργησε συνολική εξέταση.

114. Είμαι της γνώμης ότι το Γενικό Δικαστήριο πράγματι παρέλειψε να εξετάσει αν η ύπαρξη αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς μπορούσε να συναχθεί από ορισμένες συμπτώσεις και ενδείξεις, οι οποίες, συνολικώς θεωρούμενες, μπορούν να αποτελέσουν την απόδειξη περί παραβάσεως⁴⁵.

44 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις *Ensidesa κατά Επιτροπής* (C-198/99 P, EU:C:2003:530, σκέψη 312)· *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής* (T-5/00 και T-6/00, EU:T:2003:342, σκέψη 181), και *JFE Engineering κ.λπ. κατά Επιτροπής* (T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, EU:T:2004:221, σκέψη 207).

45 — Απόφαση *Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής* (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψεις 55 έως 57).

115. Παραλείποντας να εξετάσει διάφορα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία και απαιτώντας, στη σκέψη 119 της αποφάσεως Keramag, να φέρει ένας πίνακας που αφορά αντίθετη προς τον ανταγωνισμό σύσκεψη, του οποίου γίνεται επίκληση ως επιβεβαιωτικού αποδεικτικού στοιχείου, χρονολογία και να περιέχει τα ονόματα των ανταγωνιστών καθώς και τις ενδείξεις της κατώτατης και ανώτατης τιμής, το Γενικό Δικαστήριο απαίτησε, πράγματι, να συνιστά ο εν λόγω πίνακας, αφεαυτού, επαρκές αποδεικτικό στοιχείο για τη στοιχειοθέτηση παραβάσεως.

116. Το Δικαστήριο, όμως, έχει σαφώς αναγνωρίσει ότι τα διάφορα αποδεικτικά στοιχεία συμπράξεως είναι συνήθως αποσπασματικά και διάσπαρτα.

117. Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, «για να αποδείξει παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, η Επιτροπή είναι αναγκαίο να προσκομίζει ακριβή και συγκλίνοντα στοιχεία [...]. Εντούτοις, δεν απαιτείται κατ' ανάγκην να πληροί έκαστο των προσκομιζόμενων από την Επιτροπή αποδεικτικών στοιχείων τα εν λόγω κριτήρια ως προς ένα έκαστο των στοιχείων της παραβάσεως. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται το εν λόγω θεσμικό όργανο, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται στην απαίτηση αυτή [...]. Συνεπώς, ακόμη και αν υποθεθεί ότι κανένα από τα διάφορα στοιχεία της επίμαχης παραβάσεως, αυτοτελώς θεωρούμενο, δεν συνιστά συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική απαγορευόμενη από το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ [...], το συμπέρασμα αυτό δεν αποκλείει να αποτελούν τα στοιχεία αυτά, θεωρούμενα στο σύνολό τους, τέτοιου είδους συμφωνία ή [...]. Πράγματι, [...] δεδομένου ότι η απαγόρευση συμμετοχής σε θίγουσες τον ανταγωνισμό πρακτικές και συμφωνίες καθώς και οι κυρώσεις που δύνανται να επιβληθούν στους παραβάτες είναι ευρέως γνωστές, είναι σύνηθες να αναπτύσσονται λαθραίως οι δραστηριότητες τις οποίες συνεπάγονται οι συμφωνίες και οι πρακτικές αυτές, να πραγματοποιούνται μυστικές συσκέψεις, συχνότατα σε τρίτες χώρες, και να περιορίζονται στο ελάχιστο τα συναφή έγγραφα. Ακόμη και όταν η Επιτροπή ανακαλύπτει στοιχεία τα οποία πιστοποιούν κατά τρόπο σαφή παράνομες επαφές μεταξύ επιχειρήσεων, όπως είναι τα πρακτικά συναντήσεως, τα στοιχεία αυτά είναι κατά κανόνα αποσπασματικά και διάσπαρτα, με αποτέλεσμα να είναι συχνά αναγκαία η ανασύνθεση ορισμένων λεπτομερειών διά επαγωγικών συλλογισμών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η ύπαρξη θίγουσας τον ανταγωνισμό πρακτικής ή συμφωνίας πρέπει να συνάγεται από ορισμένες συμπτώσεις και στοιχεία τα οποία, εξεταζόμενα από κοινού, μπορούν να αποτελέσουν, ελλείψει άλλης συνεκτικής εξηγήσεως, την απόδειξη παραβιάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού»⁴⁶.

118. Η επίδραση του εν λόγω σφάλματος στην έκβαση της υποθέσεως πιστοποιείται από το γεγονός ότι, σε τρεις παράλληλες αποφάσεις, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε σε διαφορετική κρίση.

119. Παραλείποντας να ελέγξει αν αποδεικτικά στοιχεία, συνολικώς θεωρούμενα, μπορούσαν να αλληλοενισχυθούν⁴⁷, το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει.

120. Επομένως, για τους ίδιους λόγους με αυτούς που στήριξαν την ευδοκίμηση του τρίτου σκέλους, το πέμπτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως πρέπει επίσης να γίνει δεκτό.

121. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση Keramag⁴⁸.

46 — Απόφαση Knauf Gips κατά Επιτροπής (C-407/08 P, EU:C:2010:389, σκέψεις 47 έως 49).

47 — Απόφαση Salzgitter Mannesmann κατά Επιτροπής (C-411/04 P, EU:C:2007:54, σκέψη 47).

48 — Εφιστώ την προσοχή του Δικαστηρίου στο γεγονός ότι, με την αναίρεσή της, η Επιτροπή δεν βάλλει κατά των συμπερασμάτων που διατυπώθηκαν στην απόφαση Keramag και κατέληξαν στη διαπίστωση ελαφρώς περιορισμένης συμμετοχής της Pozzi Ginori στην παράβαση που τελέσθηκε στην ιταλική αγορά (σκέψη 245 της αποφάσεως Keramag), καθώςον μάλιστα τα συμπεράσματα αυτά δεν ασκούν καμία επιρροή επί του ποσού του προστίμου (σκέψεις 337 και 338 της εν λόγω αποφάσεως).

δ) Οι συνέπειες της αναιρέσεως της αποφάσεως Keramag από το Δικαστήριο

122. Η ανωτέρω ανάλυση κατέδειξε ότι η δέσμη των αποδείξεων που χρησιμοποιήθηκαν στην απόφαση Keramag ήταν σχετικώς περιορισμένη. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο έχει στη διάθεσή του πολλές αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου στις οποίες το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε λεπτομερώς τις αποδείξεις αυτές, φρονώ ότι η αρχή της οικονομίας της διαδικασίας επιτάσσει να αποφανθεί το ίδιο το Δικαστήριο επί της προσφυγής ακυρώσεως που άσκησαν οι Keramag κ.λπ. πρωτοδίκως.

123. Με το δικόγραφο της προσφυγής, οι Keramag κ.λπ. υποστήριξαν, κατ' ουσίαν, ότι το συμπέρασμα της Επιτροπής, στις αιτιολογικές σκέψεις 556 και 590 της επίμαχης αποφάσεως, ότι η Allia και η PCT είχαν συντονίσει τις κατώτατες τιμές τους για τα προϊόντα χαμηλής ποιότητας κατά τη διάρκεια συσκέψεως που διοργανώθηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2004 στους κόλπους της AFICS, στηριζόταν σε αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είναι είτε απαράδεκτα είτε αναξιόπιστα, μη επαληθευθέντα και ανεπαρκή.

124. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, σε αντιδιαστολή προς την απόφαση Keramag όπου το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε πλειστάκις σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ανάλυση των γεγονότων που συνέβησαν στους κόλπους της AFICS, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε στην απόφαση Villeroy & Boch Austria (σκέψη 286) ότι, «[σ]την αιτιολογική σκέψη 556 της εν λόγω αποφάσεως, η Επιτροπή ανέφερε ότι διέθετε αποδεικτικά στοιχεία ικανά να στοιχειοθετήσουν συμμετοχή των μελών της AFICS σε συζητήσεις περί συντονισμού των τιμών μόνον από τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 και έπειτα. Στην αιτιολογική σκέψη 572 της [επίμαχης] αποφάσεως, η Επιτροπή ανέφερε ότι, κατά την Ideal Standard, οι μετέχοντες στην εν λόγω σύσκεψη συνομολόγησαν ότι οι κατώτατες τιμές τους ήσαν υπερβολικά χαμηλές και ότι έπρεπε να τις ανεβάσουν, ιδίως αυξάνοντας κατά 3 % τις τιμές καταλόγου. Στην αιτιολογική σκέψη 573 της [επίμαχης] αποφάσεως, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι οι πληροφορίες αυτές είχαν επιβεβαιωθεί από τη Roca [France]. Στην αιτιολογική σκέψη 574 της εν λόγω αποφάσεως, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι μετέχοντες είχαν ανταλλάξει εμπιστευτικές πληροφορίες επί των τιμών και των πωλήσεων μετά τη σύσκεψη αυτή».

125. Πρώτον, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 287 της εν λόγω αποφάσεως, ότι, «όσον αφορά το επιχείρημα της Villeroy & Boch και της Villeroy & Boch France ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε καμία απόδειξη πιστοποιούσα τη συμμετοχή της Villeroy & Boch France στις τρεις συσκέψεις της AFICS που πραγματοποιήθηκαν το 2004 (βλ. παράρτημα 11 της [επίμαχης] αποφάσεως), επιβάλλεται να απορριφθεί ως αβάσιμο. Πράγματι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 572 και 573 της [επίμαχης] αποφάσεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε στις δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca [France] για να αποδείξει τη συμμετοχή της Villeroy & Boch France στις συσκέψεις αυτές».

126. Δεύτερον, κατά τη σκέψη 288 της αποφάσεως αυτής, «πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα τα επιχειρήματα της Villeroy & Boch και της Villeroy & Boch France ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τη διεξαγωγή παρανόμων συζητήσεων κατά τη συνεδρίαση της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004, εφόσον στηρίχθηκε σε εκ των υστέρων πραγματοποιηθείσες, αόριστες και αντιφατικές προφορικές δηλώσεις, πράγμα, άλλωστε, που η Επιτροπή αναγνωρίζει στην [επίμαχη] απόφαση».

127. Στη συνέχεια, το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε, στη σκέψη 289 της εν λόγω αποφάσεως, ότι, «[π]ράγματι, μολοντί από τη νομολογία συνάγεται ότι η δήλωση του δικαιούχου ολικής ή μερικής μειώσεως προστίμων, της οποίας η ακρίβεια αμφισβητείται από άλλον μετέχοντα στη σύμπραξη πρέπει να επαληθεύεται ^[49], τίποτε δεν αποκλείει τη δυνατότητα να απορρέει η επαλήθευση αυτή

49 — Απόφαση JFE Engineering κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-67/00, T-68/00, T-71/00 και T-78/00, EU:T:2004:221, σκέψη 219).

από τη μαρτυρία άλλης επιχειρήσεως που μετέσχε στη σύμπραξη, έστω και αν έτυχε και αυτή μειώσεως προστίμων. Η επαλήθευση αυτή επιβεβαιώνει επίσης τη διεξαγωγή συζητήσεων περί των κατώτατων τιμών, εφόσον μνεία των συζητήσεων αυτών περιλαμβάνεται στα πρακτικά της συσκέψεως της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004».

128. Επιπλέον, στη σκέψη 290 της αποφάσεως αυτής, μετά από ανάλυση της δηλώσεως της Roca France και της δηλώσεως της Ideal Standard (καταλήγουσα στο ότι η πρώτη δήλωση ήταν πιο αόριστη και λιγότερο απόλυτη από τη δεύτερη), το Γενικό Δικαστήριο καταλήγει ότι «[τ]ούτο δεν κλονίζει, πάντως, τη διαπίστωση ότι η μαρτυρία της Roca [France] επιβεβαιώνει, κατ' ουσίαν, το χρονικό διάστημα, τον τόπο, τους μετέχοντες και το αντικείμενο των επίμαχων παρανόμων συζητήσεων, όπως προκύπτει από ένα σημείο της ημερησίας διατάξεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η δήλωση της Ideal Standard, όπως επιβεβαιώθηκε μέσω της δηλώσεως της Roca France, αποδεικνύει επαρκώς κατά νόμο τη διεξαγωγή των επίμαχων παράνομων συζητήσεων».

129. Στη σκέψη 293 της εν λόγω αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο προσθέτει ότι, «μολονότι η Επιτροπή, στην [επίμαχη] απόφαση, δεν στηρίζεται στη [δήλωση στην οποία προέβη η Duravit στο πλαίσιο της αιτήσεως μειώσεως του προστίμου που υπέβαλε δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 περί συνεργασίας], πάντως, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν οι Villeroy & Boch και Villeroy & Boch France, η Duravit επίσης επιβεβαίωσε τη δήλωση της Ideal Standard ως προς το περιεχόμενο των παρανόμων συζητήσεων οι οποίες “πιθανώς” διεξήχθησαν στις 25 Φεβρουαρίου 2004».

130. Τέλος, στη σκέψη 295, το Γενικό Δικαστήριο επιβεβαιώνει ότι «οι δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca [France] αρκούν για τη διαπίστωση της υπάρξεως παραβάσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [...] που απορρέει από τη συμμετοχή στη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004».

131. Επομένως, στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως, οι προηγούμενες σκέψεις έχουν εφαρμογή *mutatis mutandis* στην περίπτωση των Keramag κ.λπ. και αρκούν για την απόρριψη –όπως έπραξε το Γενικό Δικαστήριο στις αποφάσεις Villeroy & Boch Austria και Duravit– της προσφυγής ακυρώσεως των Keramag κ.λπ. όσον αφορά τα γεγονότα που συνέβησαν στους κόλπους της AFICS.

2. Επί της ανταναιρέσεως (επί του δευτέρου λόγου)

132. Ο δεύτερος λόγος της ανταναιρέσεως αφορά, κατ' ουσίαν, δύο συνδεόμενα μεταξύ τους στοιχεία: αφενός, την προβαλλόμενη παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών και, αφετέρου, την προβαλλόμενη ανακολουθία σε σχέση με την απόφαση Wabco Europe κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-380/10, EU:T:2013:449, γνωστή και ως απόφαση Ideal Standard, στο εξής: απόφαση Wabco).

α) Παραμόρφωση των πραγματικών περιστατικών;

133. Οι Keramag κ.λπ. υποστηρίζουν, επικουρικώς, ότι η διαπίστωση που περιλαμβάνεται στη σκέψη 289 της αποφάσεως Keramag, ότι, δηλαδή, η ανακοίνωση αιτιάσεων περιελάμβανε επαρκή πληροφοριακά στοιχεία ώστε να παράσχει στις Keramag κ.λπ. τη δυνατότητα «να λάβουν γνώση επακριβώς της προσαπτόμενης στην Pozzi Ginori συμπεριφοράς», συνιστά προδήλως παραμόρφωση του περιεχομένου της ανακοινώσεως αιτιάσεων δυνάμει να προσβληθεί με αίτηση αναιρέσεως.

134. Διατείνονται ότι, καθόσον, στο σημείο 277 της ανακοινώσεως αιτιάσεων, αναφέρεται απλώς ότι η Pozzi Ginori ήταν παρούσα σε ορισμένες συσκέψεις κατά τη διάρκεια των οποίων έλαβαν χώρα «αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες», πλην όμως η φύση των εν λόγω ενεργειών δεν αναφερόταν στην ανακοίνωση αιτιάσεων, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να θεωρήσει ότι αυτή ήταν αρκούντως ακριβής. Η διαπίστωση που περιλαμβάνεται στη σκέψη 289 της αποφάσεως Keramag («στο σημείο 277 της ανακοινώσεως αιτιάσεων, η Επιτροπή ανέφερε στις προσφεύγουσες τη φύση των

ενεργειών [κατά τις συσκέψεις του ομίλου Michelangelo] που εντόπισε η Επιτροπή, τη συχνότητά τους, την ακριβή ημερομηνία της πραγματοποιησέως τους καθώς και τα αποδεικτικά στοιχεία που διέθετε», οπότε η ανακοίνωση αιτιάσεων παρείχε στις Keramag κ.λπ. τη δυνατότητα να «λάβουν γνώση, επακριβώς, της συμπεριφοράς που προσάπτεται στην Pozzi Ginori») έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τη διαπίστωση σχετικά με την προσφορότητα του ίδιου χωρίου της ανακοινώσεως αιτιάσεων στην απόφαση Wabco, πράγμα που συνιστά αφεαυτού ένδειξη παραμορφώσεως των πραγματικών περιστατικών.

135. Διαπιστώνω (όπως και η Επιτροπή) ότι οι Keramag κ.λπ. δεν παρέθεσαν κανένα αποδεικτικό στοιχείο που υποτίθεται ότι παραμορφώθηκε και παραδέχονται εν τοις πράγμασι ότι, στη σκέψη 288 της αποφάσεως Keramag, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς υπενθύμισε το περιεχόμενο του σημείου 277 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Επομένως, ζητούν απλώς από το Δικαστήριο να επανεξετάσει το σημείο αυτό.

136. Εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει το επιχείρημα το οποίο οι Keramag κ.λπ. επιχειρούν να αντλήσουν από την απόφαση Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής (C-511/06 P, EU:C:2009:433), υποστηρίζοντας ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εφάρμοσε το νομικό κριτήριο που διατυπώθηκε στην εν λόγω απόφαση για να εκτιμήσει την ικανότητα των Keramag κ.λπ. να αμυνθούν λυσιτελώς. Πράγματι, οι αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες περιεγράφησαν στα σημεία 256 και 393 έως 400 της εν λόγω ανακοινώσεως αιτιάσεων και οι Keramag κ.λπ. κατέδειξαν, με την απάντησή τους στην εν λόγω ανακοίνωση, ότι είχαν πλήρως κατανοήσει τη «φύση» των επίμαχων αντίθετων προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορών. Επομένως, οι προβαλλόμενες ελλείψεις της ανακοινώσεως αιτιάσεων δεν είχαν την παραμικρή επίπτωση στη διαδικασία.

β) Ανακολουθία μεταξύ των αποφάσεων Keramag και Wabco;

137. Οι Keramag κ.λπ. υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στη διαπίστωση ότι η ανακοίνωση αιτιάσεων ήταν επαρκής όσον αφορά την παράβαση στον τομέα των κεραμικών ειδών στην Ιταλία στηριζόμενο σε αντιφατική αιτιολογία και ότι δεν αιτιολόγησε επαρκώς την απόφασή του υπό το πρίσμα αυτό. Διατείνονται ότι υπάρχει αντίφαση μεταξύ της εκτιμήσεως της ανακοινώσεως αιτιάσεων, όσον αφορά τις συσκέψεις του ομίλου Michelangelo, στην παράλληλη υπόθεση Wabco, και αυτής που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα υπόθεση. Κατά τις Keramag κ.λπ., η ανακοίνωση αιτιάσεων πρέπει να έχει το ίδιο περιεχόμενο για όλους τους αποδέκτες.

138. Εν πάση περιπτώσει, εκτιμούν ότι η διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη, εφόσον δεν είναι δυνατόν να εξακριβωθούν οι λόγοι για τους οποίους η εκτίμηση του βαθμού λεπτομέρειας των στοιχείων που περιλαμβάνονται στο ίδιο σημείο της ίδιας ανακοινώσεως αιτιάσεων θα πρέπει να είναι διαφορετική στην υπόθεση Keramag, αφενός, και στην υπόθεση Wabco, αφετέρου.

139. Οι Keramag κ.λπ. θεωρούν ότι μια τέτοια διαφορά όσον αφορά την ανακοίνωση αιτιάσεων προσέβαλε τα δικαιώματά τους άμυνας, εφόσον είναι πιθανόν ότι θα είχαν επιλέξει διαφορετική στρατηγική άμυνας εάν είχαν ενημερωθεί νομοτύπως για τις αιτιάσεις που είχαν διατυπωθεί εναντίον τους. Υποστηρίζουν ότι το γεγονός ότι στην ανακοίνωση αιτιάσεων δεν παρατίθενται οι αιτιάσεις κατά της Sanitec Europe Oy και της Pozzi Ginori είχε επιπτώσεις στην άμυνά τους και στην επίμαχη απόφαση. Επομένως, κατά τις Keramag κ.λπ., η επίμαχη απόφαση θα πρέπει να ακυρωθεί εν όλω ή εν μέρει, καθόσον με αυτή διαπιστώθηκε ότι η Sanitec Europe Oy και η Pozzi Ginori διέπραξαν παραβάσεις στον τομέα των κεραμικών ειδών στην Ιταλία, το δε πρόστιμο θα πρέπει να ακυρωθεί ή να μειωθεί αναλόγως. Προσθέτουν ότι η επίμαχη απόφαση θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο σε περίπτωση μη προσβολής των δικαιωμάτων τους άμυνας, διευκρινίζοντας ότι και μόνη η προσβολή αυτή επιτάσσει εν πάση περιπτώσει την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως και μάλιστα ανεξαρτήτως της ως άνω συνέπειας.

140. Στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως της Επιτροπής (σημεία 93 και 96 των προτάσεων αυτών), επισήμανα ότι, κατά τη νομολογία⁵⁰, «η υποχρέωση του Γενικού Δικαστηρίου να αιτιολογεί τις αποφάσεις του δεν μπορεί, *κατ' αρχήν*, να φθάνει μέχρι του σημείου να του επιβάλλει να δικαιολογεί τη λύση που δέχθηκε σε μια υπόθεση σε σχέση με αυτή που δέχθηκε σε άλλη υπόθεση της οποίας επελήφθη, έστω και αν αυτή αφορά την ίδια απόφαση» (η υπογράμμιση δική μου). Διευκρίνισα ότι η χρήση από το Δικαστήριο του όρου «κατ' αρχήν» δικαιολογεί –σε εξαιρετικές περιστάσεις– την εφαρμογή της νομολογίας περί αντιφατικής αιτιολογίας, η οποία γενικώς εφαρμόζεται σε σχέση με την αιτιολογία που παρατίθεται σε μία και μόνον απόφαση, επίσης και σε σχέση με την αιτιολογία που διατυπώνεται σε δύο ή περισσότερες αποφάσεις που εκδίδονται σε παράλληλες υποθέσεις, οι οποίες αφορούν την ίδια παράβαση και την ίδια απόφαση της Επιτροπής

141. Πάντως, σε αντιδιαστολή προς όσα εκτίθενται στην αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής, είμαι της γνώμης ότι τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις δεν συντρέχουν στο πλαίσιο της ανταναιρέσεως.

142. Πέραν του ότι το επιχείρημα των Keramag κ.λπ. σχετικά με την απόφαση Wabco είναι αόριστο, στο μέτρο που δεν διευκρινίζει το σχετικό χωρίο της αποφάσεως Wabco, αρκεί η διαπίστωση ότι δεν υφίσταται ανακολουθία μεταξύ των συμπερασμάτων του Γενικού Δικαστηρίου στις δύο αποφάσεις. Πράγματι, το πλαίσιο εντός του οποίου το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε την επάρκεια του σημείου 277 της ανακοινώσεως αιτιάσεων και τα ζητήματα που αντιμετώπισθηκαν διέφεραν θεμελιωδώς στις δύο υποθέσεις. Πρώτον, όπως επισήμανε η Επιτροπή, η υπόθεση Wabco αφορούσε τη δυνατότητα να ερμηνευθεί η σιωπή ως ισοδυναμούσα με ομολογία θίγουσας τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς και όχι το κατά πόσον η ανακοίνωση αιτιάσεων αρκούσε ή όχι για να επιτρέψει στους Keramag κ.λπ. να ασκήσουν τα δικαιώματά τους άμυνας. Δεύτερον, αντίθετα προς τη Wabco, η Pozzi Ginori δεν σίωπησε όσον αφορά τους ισχυρισμούς σχετικά με τις συσκέψεις του ομίλου Michelangelo στην Ιταλία.

143. Εν πάση περιπτώσει, επισημαίνω ότι οι Keramag κ.λπ. δεν επικαλέστηκαν άλλο αποδεικτικό στοιχείο που θα μπορούσαν να έχουν προβάλει εάν η «φύση των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορών» που έλαβαν χώρα κατά τις συσκέψεις του ομίλου Michelangelo είχε προσδιοριστεί με διαφορετικό τρόπο. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα επιχειρήματα των Keramag κ.λπ. είναι υποθετικά και αβάσιμα.

144. Επομένως, ο δεύτερος λόγος της ανταναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος και, εν πάση περιπτώσει, ως αβάσιμος.

B – Υποθέσεις Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (ο τρίτος λόγος), Villeroy & Boch AG κατά Επιτροπής (ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος), Villeroy & Boch SAS κατά Επιτροπής (ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος)

145. Είμαι της γνώμης ότι στις υποθέσεις αυτές το Δικαστήριο μπορεί να συναγάγει σχετικά σύντομα τα συμπεράσματα από την αναίρεση της αποφάσεως Keramag καθώς και από την πρόταση που διατύπωσα προς το Δικαστήριο να αποφανθεί το ίδιο επί της προσφυγής των Keramag κ.λπ.

146. Πράγματι, η επιχειρηματολογία των Duravit κ.λπ., Villeroy & Boch AG και Villeroy & Boch SAS δεν είναι, κατ' ουσίαν, παρά η άλλη όψη της επιχειρηματολογίας της Επιτροπής στην αίτηση αναιρέσεως που άσκησε κατά της αποφάσεως Keramag. Όμως, όπως ήδη διευκρίνισα, ακριβώς στην απόφαση Keramag η αποδεικτική διαδικασία είναι πλημμελής. Επί των ίδιων αποδεικτικών στοιχείων και αντίθετα προς ό,τι διατείνονται οι αναιρεσείουσες, δεν υπάρχει, στις αποφάσεις Duravit και Villeroy & Boch Austria, ούτε παραμόρφωση ούτε έλλειψη αιτιολογίας. Επομένως, οι λόγοι

50 — Απόφαση Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-444/11 P, EU:C:2013:464, σκέψη 66 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

αναιρέσεως που αφορούν τα στοιχεία αυτά είναι απαράδεκτοι και, σύμφωνα με τις προτάσεις που ανέπτυξα επί της αιτήσεως αναιρέσεως Επιτροπή κατά Keramag κ.λπ., οτιδήποτε θα μπορούσε να συνδέεται με άνιση μεταχείριση στις διάφορες αποφάσεις καταρρέει *ipso facto*, ανεξαρτήτως του ζητήματος του παραδεκτού του επιχειρήματος αυτού.

147. Επομένως, θα εξετάσω διεξοδικότερα τις υποθέσεις αυτές επικουρικός και μόνον, επειδή αυτός είναι ο ρόλος του γενικού εισαγγελέα.

1. Υπόθεση Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως)

148. Οι Duravit κ.λπ. διατείνονται ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε, επανειλημμένως, προδήλως και καθοριστικώς, το περιεχόμενο του φακέλου και, εκ του λόγου τούτου, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο και παραβίασε αναγνωρισμένες αρχές της αποδεικτικής διαδικασίας.

149. Με την έβδομη και τη δωδέκατη (αφορώσες τις σκέψεις 213 και 312 επ. της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου) από τις δεκατέσσερις παραμορφώσεις αποδεικτικών στοιχείων που προβάλλουν οι Duravit κ.λπ., προσάπτεται στο Γενικό Δικαστήριο διαφορετική εκτίμηση των ίδιων αποδεικτικών στοιχείων στην επίμαχη υπόθεση και σε παράλληλες υποθέσεις.

150. Κατά την *Επιτροπή*, πρέπει να απορριφθούν όλα τα επιχειρήματα περί παραμορφώσεως, είτε διότι αυτά στηρίζονται σε εσφαλμένη ερμηνεία της αποφάσεως Duravit είτε λόγω του ότι, εν μέρει, οι Duravit κ.λπ. επεδίωκαν, στην πραγματικότητα, να προκαλέσουν με τον λόγο αυτό αναιρέσεως την επανεκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, χωρίς να έχει αποδειχθεί πρόδηλη παραμόρφωσή τους εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου.

151. Κατόπιν αιτήματος του Δικαστηρίου, η ανάλυση του λόγου αυτού στις παρούσες προτάσεις θα περιοριστεί στο ζήτημα αν τα συμπεράσματα του Γενικού Δικαστηρίου ως προς ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία εκτιμήθηκαν κατά διαφορετικό τρόπο σε άλλες υποθέσεις, μπορούν να εξακολουθήσουν να ισχύουν στην παρούσα υπόθεση (δηλαδή μόνον η έβδομη και η δωδέκατη παραμόρφωση που προβάλλουν οι Duravit κ.λπ.).

152. Οι Duravit κ.λπ. προβάλλουν διαφορετική εκτίμηση, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, των ίδιων αποδεικτικών στοιχείων στην παρούσα υπόθεση και σε παράλληλες υποθέσεις (αποφάσεις Keramag κ.λπ. και Villeroy & Boch Austria), όσον αφορά, ιδίως, το περιεχόμενο και τη συνεκτίμηση, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη αντίθετων προς τον ανταγωνισμό πρακτικών, ορισμένων συσκέψεων στις οποίες είχαν μετάσχει οι Duravit κ.λπ.

153. Είμαι της γνώμης ότι, στην παρούσα υπόθεση, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπερέβη τα όρια της εύλογης εκτιμήσεως των αποδείξεων.

α) Έβδομη προβαλλόμενη παραμόρφωση

154. Οι Duravit κ.λπ. υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε, στη σκέψη 213 της αποφάσεως Duravit, αποδεικτικά στοιχεία και παραβίασε τις αρχές της αποδεικτικής διαδικασίας σε σχέση με το περιεχόμενο των σημειωμάτων του συνεργάτη της Hansgrohe, του κ. Schinle, σχετικά με τη σύσκεψη του DSI [Freundeskreis der deutschen Sanitärindustrie (Σύνδεσμος γερμανικής βιομηχανίας ειδών υγιεινής)]/του IFS [Industrie Forum Sanitär (Φόρουμ της βιομηχανίας ειδών υγιεινής)] της 5ης Οκτωβρίου 2000, που ερμηνεύθηκαν διαφορετικά στην απόφαση Keramag.

155. Είμαι της γνώμης ότι τα επιχειρήματα αυτά δεν είναι παρά ένα πρόσχημα για να αμφισβητηθεί εκ νέου η ορθότητα της εκτιμήσεως των αποδείξεων εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου στη σκέψη 213 της αποφάσεως, η οποία δεν προσβάλλεται αφεαυτής στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως.

156. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, μια τέτοια παραμόρφωση πρέπει να προκύπτει προδήλως από τα στοιχεία της δικογραφίας, χωρίς να χρειάζεται να πραγματοποιηθεί νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων⁵¹.

157. Εν πάση περιπτώσει, όπως επισήμανε η Επιτροπή, από τη σκέψη 213 της αποφάσεως Duravit προκύπτει ότι, παραπέμποντας στη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 210 έως 212 της εν λόγω αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο διατυπώνει την ίδια κρίση με αυτή που διατύπωσε στη σκέψη 133 της αποφάσεως Keramag, στην οποία αναφέρονται οι Duravit κ.λπ.

158. Όμως, στην εν λόγω σκέψη 133, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε απερίφραστα ότι το αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αντικείμενο προέκυπτε από τα σημειώματα σχετικά με τη σύσκεψη της 5ης Οκτωβρίου 2000: «Το χωρίο των σημειωμάτων της Hansgrohe, που παρατίθεται στη σκέψη 132 ανωτέρω, καταδεικνύει σαφώς το αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αντικείμενο της εν λόγω συσκέψεως. Πράγματι, οι αυξήσεις των τιμών για το 2001 που ανακοινώθηκαν, με την ευκαιρία αυτή, μεταξύ των συμμετεχόντων, συνιστούν ευαίσθητες πληροφορίες κατά την έννοια της νομολογίας της οποίας γίνεται υπόμνηση στις σκέψεις 54 έως 57 ανωτέρω» (η υπογράμμιση δική μου).

β) Δωδέκατη προβαλλόμενη παραμόρφωση

159. Οι Duravit κ.λπ. υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε, στις σκέψεις 312 επ. της αποφάσεως Duravit, την επίμαχη απόφαση σε σχέση με την αποδεικτική αξία των αποδείξεων που αφορούν τη σύσκεψη του IFS της 24ης Απριλίου 2001 και τις συσκέψεις του Fachverband Sanitärkeramische Industrie (στο εξής: FSKI) της 23ης Ιανουαρίου και της 5ης Ιουλίου 2002.

160. Όπως επισήμανα σε σχέση με την έβδομη προβαλλόμενη παραμόρφωση, τα επιχειρήματα αυτά αποσκοπούν στο να θέσουν εν αμφιβόλω την εκτίμηση των αποδείξεων εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία δεν μπορεί να προσβληθεί αφεαυτής στο πλαίσιο αναιρέσεως.

161. Το Γενικό Δικαστήριο, όντως, διαπίστωσε, στην απόφαση Keramag, ότι στις αιτιολογικές σκέψεις της επίμαχης αποφάσεως δεν έγινε μνεία των δύο συσκέψεων του FSKI ως συσκέψεων που οδήγησαν σε αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες των μετεχόντων. Το Γενικό Δικαστήριο προβαίνει στην ίδια διαπίστωση για τη σύσκεψη του IFS της 23ης Ιανουαρίου 2002 (σκέψη 129 της εν λόγω αποφάσεως).

162. Εντούτοις, φρονώ ότι από την απόφαση Duravit δεν προκύπτει το αντίθετο. Σε κανένα σημείο της αποφάσεως δεν εξετάζονται οι τρεις συσκέψεις. Η αναφορά, στη σκέψη 313 της αποφάσεως αυτής, στην αυξημένη αποδεικτική αξία που έχει το σύνολο σχεδόν των αποδεικτικών στοιχείων που συναρτώνται με τις συσκέψεις του IFS και του FSKI δεν μπορεί να αφορά παρά μόνο τις συσκέψεις που εξέτασε το Γενικό Δικαστήριο. Επομένως, οι τρεις προπαρατεθείσες συσκέψεις εξαιρούνται από την ως άνω εκτίμηση. Το ίδιο συμπέρασμα πρέπει να ισχύσει και για τη σύσκεψη του IFS της 14ης Νοεμβρίου 2001.

γ) Συμπέρασμα

163. Η έβδομη και η δωδέκατη αιτίαση περί παραμορφώσεως που προβάλλουν οι Duravit κ.λπ. πρέπει να απορριφθούν είτε ως απαράδεκτες είτε ως αβάσιμες.

51 — Απόφαση Siemens κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-239/11 P, C-489/11 P και C-498/11 P, EU:C:2013:866, σκέψη 42), η οποία παραπέμπει στην απόφαση Activision Blizzard Germany κατά Επιτροπής (C-260/09 P, EU:C:2011:62, σκέψη 53 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

2. Υπόθεση *Villeroy & Boch AG* κατά *Επιτροπής*

α) Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως (η εκτίμηση της προσαπτόμενης παραβάσεως στη Γαλλία είναι αντιφατική και αντίθετη προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, την αρχή *in dubio pro reo* και τους κανόνες της λογικής)

i) Σύνομη περίληψη των επιχειρημάτων της Villeroy & Boch AG

164. Η *Villeroy & Boch AG* αμφισβητεί την ορθότητα της εκτιμήσεως των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία συνδέονται με το σύνολο των πράξεων που διενεργήθηκαν στη Γαλλία. Η ανάλυση των αποδείξεων παρουσιάζει, κατά τη *Villeroy & Boch AG*, σημαντικές αντιφάσεις. Μια ανάλυση των αποδείξεων βρίθουσα αντιφάσεων παραβιάζει, κατ' αυτή, την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε πλειστάκις σε πλάνη περί το δίκαιο η οποία της προκαλεί βλάβη. Αφενός, το Γενικό Δικαστήριο προέβη, εις βάρος της και κατά παραβίαση των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και του ευεργετήματος της αμφιβολίας, σε εκτίμηση δύο αποδεικτικών στοιχείων (δήλωση της *Ideal Standard* και της *Roca France* στο πλαίσιο των αιτήσεων επεικούς μεταχειρίσεως) η οποία είναι εκ διαμέτρου αντίθετη προς την ανάλυση στην οποία προέβη στην απόφαση *Keramag*. Αφετέρου, το Γενικό Δικαστήριο, αποκλίνοντας από τη δική του νομολογία και παραβιάζοντας τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, του ευεργετήματος της αμφιβολίας καθώς και τα άρθρα 263 ΣΛΕΕ και 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ανέλυσε αποδεικτικό στοιχείο το οποίο δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη (δήλωση της *Duravit*) επίσης εις βάρος της *Villeroy & Boch AG* και ταυτοχρόνως, κατά τον τρόπο αυτό, υποκατέστησε παράνομα την αιτιολογία της επίμαχης αποφάσεως.

165. Επιπλέον, κατά τη *Villeroy & Boch AG*, η μαρτυρία επιχειρήσεως η οποία υπέβαλε αίτηση επεικούς μεταχειρίσεως μπορεί, δυνάμει της απορρέουσας από τη νομολογία αρχής *testis unus, testis nullus*, να ενισχυθεί από τη μαρτυρία άλλων συμμετεχόντων στην σύμπραξη. Αυτό συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση, εφόσον η μαρτυρία που παρασχέθηκε στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως της *Ideal Standard* επιβεβαιώθηκε από τη δήλωση της *Roca France*. Η εκτίμηση των κατά των ως άνω επιχειρήσεων αποδείξεων για την απόδειξη της συμμετοχής τους στη Γαλλία τελεί σε πλήρη αντίφαση προς την εκτίμηση που περιλαμβάνεται στην απόφαση *Keramag*.

166. Εφόσον κανένα άλλο αποδεικτικό στοιχείο δεν χρησιμοποιήθηκε νομίμως όσον αφορά την παράβαση που φέρεται ότι μπορεί να καταλογιστεί στη *Villeroy & Boch AG* στη Γαλλία, η καταδίκη της επιχειρήσεως αυτής στηρίζεται σε πλάνη περί το δίκαιο του ίδιου τύπου με αυτές που περιεγράφησαν ανωτέρω, όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά που συνέβησαν στη Γαλλία. Επομένως, θα πρέπει να ακυρωθεί η εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου διαπίστωση ενιαίας παραβάσεως, εφόσον δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις σύνθετης και διαρκούς παραβάσεως όσον αφορά τη Γαλλία. Θα πρέπει τουλάχιστον να ακυρωθούν οι διαπιστώσεις των άρθρων 1 και 2 της επίμαχης αποφάσεως όσον αφορά τη Γαλλία.

167. Κατά την Επιτροπή, η εν λόγω επιχειρηματολογία στερείται ερείσματος.

ii) Ανάλυση

168. Όπως επισήμανα στην ανάλυση της αναιρέσεως Επιτροπή κατά *Keramag Keramische Werke* κ.λπ. (σημεία 45 έως 131 των προτάσεων αυτών), ορισμένες εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται στην απόφαση *Keramag* είναι εντελώς αντιφατικές σε σχέση με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται σε τρεις παράλληλες αποφάσεις (αποφάσεις *Roca Sanitario*, *Duravit* κ.λπ. καθώς και *Villeroy & Boch Austria*), που εκδόθηκαν την ίδια ημερομηνία, από τους ίδιους δικαστές, κατά της ίδιας αποφάσεως της Επιτροπής. Όλες αυτές οι αποφάσεις έχουν ως αντικείμενο τα ίδια πραγματικά περιστατικά και η Επιτροπή επικαλέσθηκε συναφώς τα ίδια αποδεικτικά στοιχεία.

169. Όμως, σε αντιδιαστολή προς ό,τι διατείνεται η Villeroy & Boch AG, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στην απόφασή του Villeroy & Boch Austria, ότι οι αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συζητήσεις που διεξήχθησαν κατά τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004 είχαν αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμον, στηριζόμενο συναφώς στις συγκλίνουσες αιτήσεις που υπέβαλαν οι Ideal Standard και Roca France ενόψει της εφαρμογής της ανακοινώσεως για την επιείκεια. Το Γενικό Δικαστήριο ακολούθησε, επομένως, την πάγια νομολογία, κατά την οποία το περιεχόμενο αιτήσεως εφαρμογής της ανακοινώσεως για την επιείκεια μπορούσε να επιβεβαιωθεί από άλλη αίτηση εφαρμογής της εν λόγω ανακοινώσεως⁵². Στην απόφαση Duravit (σκέψη 324) κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα. Στην απόφαση Roca (σκέψεις 198 και 239), τέλος, όπως ανέφερα στο σημείο 49 (τρίτη περίπτωση) των προτάσεων αυτών, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε μείωση του προστίμου κατά 6%, διότι οι παρασχεθείσες πληροφορίες είχαν σημαντική προστιθέμενη αξία, καθόσον επιβεβαίωναν ότι είχαν διεξαχθεί αντίθετες προς τον ανταγωνισμό συζητήσεις κατά τη σύσκεψη της AFICS της 25ης Φεβρουαρίου 2004. Επομένως, η απόφαση Roca αφορούσε την ίδια πτυχή της παραβάσεως όπως η υπό κρίση υπόθεση.

170. Όπως προανέφερα, ενώ σε τρεις αποφάσεις (δηλαδή στις αποφάσεις Roca, Duravit και Villeroy & Boch Austria) το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η παράβαση είχε διαπραχθεί στους κόλπους της AFICS, στην απόφαση Keramag κατέληξε στο αντίθετο συμπέρασμα. Όμως, όπως ήδη επισημάνθηκε στο σημείο 99 των προτάσεων αυτών, η πλάνη κατά την εκτίμηση των αποδείξεων απαντά στην απόφαση Keramag, της οποίας την αναίρεση προτείνω.

171. Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν το Δικαστήριο δεν ακολουθήσει την πρότασή μου στην υπόθεση Επιτροπή κατά Keramag κ.λπ., επισημαίνω ότι η Villeroy & Boch AG δεν υποστηρίζει ότι η απόφαση Villeroy & Boch Austria πάσχει ανεπαρκή αιτιολογία ή ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε τις αποδείξεις. Όπως τονίζει η Επιτροπή, εάν το Γενικό Δικαστήριο δεν είχε εκδώσει την απόφαση Keramag, η Villeroy & Boch AG δεν θα προσέβαλλε το κεφάλαιο αυτό της αποφάσεως.

172. Στην απόφαση Koninklijke Wegenbouw Stevin κατά Επιτροπής⁵³, η αναιρεσείουσα προέβαλε επίσης παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και των θεμελιωδών επιταγών συνοχής των δικαστικών αποφάσεων, πλην όμως το Δικαστήριο απέρριψε τον λόγο αναιρέσεως ως απαράδεκτο, επειδή η αναιρεσείουσα δεν είχε επικαλεστεί καμία παραμόρφωση των επίμαχων αποδεικτικών στοιχείων. Το ίδιο πρέπει να ισχύσει για το επιχείρημα περί ανεπάρκειας της αιτιολογίας όσον αφορά την απόφαση Villeroy & Boch Austria (σημείο 18 της αιτήσεως αναιρέσεως).

173. Όσον αφορά τις προβαλλόμενες παραβιάσεις των αρχών «testis unus, testis nullus», «in dubio pro reo» και του τεκμηρίου αθωότητας, ιδίως σε σχέση με την ανεπάρκεια των εξετασθέντων αποδεικτικών στοιχείων για την απόδειξη της παραβάσεως που η Villeroy & Boch AG φέρεται ότι διέπραξε στη Γαλλία, υπενθυμίζω (βλ. σημείο 169 των προτάσεων αυτών) ότι, κατά τη νομολογία⁵⁴, μια αίτηση εφαρμογής της ανακοινώσεως για την επιείκεια πρέπει να επιβεβαιώνεται από άλλη αίτηση. Στην απόφαση Keramag, το Γενικό Δικαστήριο απλώς παρέλειψε να εκτιμήσει την αποδεικτική ισχύ των δηλώσεων της Roca France, οι οποίες επισυνάφθηκαν στην αίτηση (βλ., στο πλαίσιο αυτό, σημεία 77 επ. των προτάσεων αυτών).

52 — Η επιβεβαίωση δεν πρέπει, κατ' ανάγκην, να προέρχεται από έγγραφα που φέρουν χρονολογία της περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας διενεργήθηκαν οι πράξεις. Πλείονες δηλώσεις μπορούν να είναι αξιόπιστες εάν επιβεβαιώνουν η μία την άλλη. Βλ., συναφώς, απόφαση Siemens κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-239/11 P, C-489/11 P και C-498/11 P, EU:C:2013:866, σκέψεις 190 και 191). Βλ. και αποφάσεις Lögstör Röt κατά Επιτροπής (T-16/99, EU:T:2002:72, σκέψεις 45 έως 47)· Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, EU:T:2007:115, σκέψη 168), καθώς και Polimeri Eurgora κατά Επιτροπής (T-59/07, EU:T:2011:361, σκέψη 55). Η επιβεβαίωση από άλλη δήλωση, η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο αιτήσεως εφαρμογής της ανακοινώσεως για την επιείκεια, μπορεί να αρκεί, εάν η δήλωση αυτή γίνεται κατά τρόπο ανεξάρτητο και συγκλίνει ως προς τις γενικές γραμμές της περιγραφής της παραβάσεως. Βλ., συναφώς, απόφαση Total Raffinage Marketing κατά Επιτροπής (T-566/08, EU:T:2013:423, σκέψη 74).

53 — C-586/12 P, EU:C:2013:863, σκέψεις 22 έως 29.

54 — Βλ. υποσημείωση 52 των προτάσεων αυτών.

174. Εν προκειμένω, όμως, δηλαδή στην απόφαση Villeroy & Boch Austria (αλλά και, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στην απόφαση Duravit), το Γενικό Δικαστήριο ρητώς έκρινε ότι οι δηλώσεις στις οποίες προέβη η Roca France στο πλαίσιο της αιτήσεως επεικούς μεταχειρίσεως που υπέβαλε αποτελούσαν τμήμα της δέσμης αποδείξεων που του παρείχαν τη δυνατότητα να διαπιστώσει την παράβαση σχετικά με τα κεραμικά είδη υγιεινής στη Γαλλία. Τόνισε στις δύο αυτές αποφάσεις ότι η Ideal Standard και η Roca France επιβεβαίωσαν αμοιβαίως τις δηλώσεις τους, τουλάχιστον όσον αφορά τα προϊόντα «χαμηλής ποιότητας», καθώς τα συμπεράσματα της Επιτροπής αφορούσαν αυτή την κατηγορία προϊόντων.

175. Το Γενικό Δικαστήριο δεν έκρινε αναγκαίο να εξετάσει άλλα αποδεικτικά στοιχεία⁵⁵, διότι θεώρησε ότι επαρκούσαν οι δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca France. Πράγματι, μόνον εάν το Δικαστήριο ήταν της γνώμης ότι οι δύο δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca France δεν επαρκούσαν για να διαπιστωθεί η παράβαση στη Γαλλία, θα απέκειτο στο Γενικό Δικαστήριο (ή στο Δικαστήριο, εάν έκρινε ότι η υπόθεση ήταν ώριμη προς εκδίκαση) να εξετάσει την αποδεικτική αξία των συμπληρωματικών αυτών στοιχείων.

176. Επομένως, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως της Villeroy & Boch AG πρέπει να απορριφθεί είτε ως απαράδεκτος είτε ως αβάσιμος.

β) Επί του δευτέρου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως (παράβαση των κανόνων της λογικής και παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά την ουσιαστική αξιολόγηση και τον καταλογισμό σε σχέση με την Ιταλία)

177. Η Villeroy & Boch AG προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι της καταλόγισε, υπό την ιδιότητα της κατασκευάστριας κεραμικών ειδών υγιεινής, παραβάσεις που διαπράχθηκαν στην Ιταλία από μη ανταγωνίστριες επιχειρήσεις (δηλαδή κατασκευαστές ειδών κρουνοποιίας), ενώ αυτή δεν ασκούσε δραστηριότητες στη χώρα αυτή και δεν ήταν παρούσα στις συνεδριάσεις που φέρονται να είναι αντίθετες προς το δίκαιο των συμπράξεων. Ταυτοχρόνως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στο πλαίσιο παραλλήλων υποθέσεων, ότι οι επιχειρήσεις που ήσαν παρούσες στην αγορά αυτή έπρεπε να απαλλαγούν. Συναφώς υφίσταται όχι μόνον άνιση μεταχείριση εισάγουσα προδήλως διάκριση εις βάρος της αναιρεσείουσας, αλλά και παράβαση του τεκμηρίου αθωότητας και των κανόνων της λογικής.

178. Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό του λόγου αναιρέσεως που αντλείται από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά τις διαπιστώσεις του Γενικού Δικαστηρίου σε τρεις παράλληλες διαδικασίες σχετικές με άλλους κατασκευαστές κεραμικών ειδών υγιεινής. Ακόμη και αν, σε άλλες αποφάσεις, είχαν γίνει διαπιστώσεις που θα μπορούσαν να ισχύσουν και για τη Villeroy & Boch AG, πάντως, η επιχείρηση αυτή δεν προέβαλε πρωτοδίκως κανένα επιχείρημα αντιστοίχου περιεχομένου.

179. Σε κάθε περίπτωση, αρκεί η διαπίστωση ότι, κατά τη νομολογία, η Villeroy & Boch AG «μπορεί να ασκήσει παραδεκτώως αναίρεση προβάλλοντας, ενώπιον του Δικαστηρίου, λόγους αντλούμενους από την ίδια την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση»⁵⁶ (δηλαδή τη διαφορά μεταχειρίσεως σε σχέση με τους άλλους μετέχοντες).

55 — Βλ. διαπιστώσεις στη σκέψη 295 της αποφάσεως Villeroy & Boch Austria, οι οποίες αφορούν, στην πραγματικότητα, τον πίνακα που προέρχεται από τη σύσκεψη της 25ης Φεβρουαρίου 2004, τις επεξηγήσεις της Ideal Standard για τις συνθήκες υπό τις οποίες καταρτίστηκε το έγγραφο αυτό, τον συντάκτη του, τη χρονολογία του, τις μηνιαίες παρουσιάσεις που περιέχουν εμπιστευτικά αριθμητικά στοιχεία για τις πωλήσεις ή τις δηλώσεις του κ. Laligné.

56 — Αποφάσεις Stadtwerke Schwäbisch Hall κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-176/06 P, EU:C:2007:730, σκέψη 17) και Επιτροπή κ.λπ. κατά Siemens Österreich κ.λπ. (C-231/11 P έως C-233/11 P, EU:C:2014:256, σκέψη 102).

180. Επί της ουσίας –και χωρίς να χρειάζεται καν να κριθεί ο πρόσφορος χαρακτήρας του επιχειρήματος που συναρτάται με ενδεχόμενη άνιση μεταχείριση σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις τις οποίες αφορούν οι παράλληλες αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου– πρέπει να τονισθεί ότι η μερική ακύρωση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο όσον αφορά τη διαπιστωθείσα στην Ιταλία παράβαση απορρέει αποκλειστικά από την πιο περιορισμένη, χρονικά, συμμετοχή ορισμένων επιχειρήσεων και ότι δεν ασκεί καμία επιρροή ως προς το ζήτημα αν η Villeroy & Boch AG μπορούσε να έχει γνώση της παραβάσεως στη χώρα αυτή ή μπορούσε ευλόγως να την προβλέψει. Προκειμένου να καταλογιστεί μια παράβαση στο σύνολό της, πρέπει να αποδειχθεί ότι η επιχείρηση δεν μπορούσε να αγνοεί το γενικό περιεχόμενο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της συνολικής συμπράξεως, ενώ η άγνοια λεπτομερειακών στοιχείων δεν είναι καθοριστική⁵⁷.

181. Ειδικότερα, επισημαίνω τα ακόλουθα στοιχεία

182. Πρώτον, όπως τόνισε η Επιτροπή, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, στην απόφαση Duravit (σημεία 37 έως 41 της αιτήσεως αναιρέσεως), ότι οι αποδείξεις δεν ήσαν επαρκείς ώστε να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι Duravit κ.λπ. γνώριζαν τη διαπραχθείσα στην Ιταλία παράβαση, πράγμα που οι Duravit κ.λπ. αμφισβήτησαν με σαφήνεια και ακρίβεια.

183. Εξάλλου, η Villeroy & Boch AG και οι Duravit κ.λπ. δεν βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση, αφενός, διότι οι Duravit κ.λπ. συμμετείχαν στην παράβαση σε τρία κράτη μέλη έναντι πέντε για τη Villeroy & Boch AG και, αφετέρου, διότι η Villeroy & Boch AG είχε εμπλακεί στην παράβαση κατά τη διάρκεια αισθητώς μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος. Τα δύο αυτά στοιχεία επιτρέπουν, κατά κανόνα, την καλύτερη κατανόηση του πραγματικού περιεχομένου μιας παραβατικής συμπεριφοράς.

184. Δεύτερον, όσον αφορά την απόφαση Wabco (σημεία 42 και 43 της αιτήσεως αναιρέσεως), η μερική ακύρωση στηρίζεται σε ένα ειδικό πρόβλημα. Μεγάλο μέρος του προστίμου αφορούσε παράβαση σχετική με τα κεραμικά είδη υγιεινής που πωλήθηκαν στην Ιταλία, οπότε ένα μέρος του προστίμου αυτού υπολογίστηκε επί τη βάση της αξίας των πωλήσεων των ειδών αυτών στην Ιταλία, ενώ στην περίπτωση της Villeroy & Boch AG το πρόστιμο υπολογίστηκε, αντιθέτως, χωρίς να ληφθεί υπόψη η αξία των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Ιταλία.

185. Τρίτον, στην υπόθεση Wabco, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η συμμετοχή της επιχειρήσεως αυτής στην παράβαση σχετικά με τα κεραμικά είδη υγιεινής είχε αποδειχθεί για την ιταλική αγορά μόνο για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και, κατά συνέπεια, μείωσε το πρόστιμο. Πάντως, έκρινε σαφώς ότι η Ideal Standard είχε επίσης συμμετάσχει στη σύμπραξη αυτή μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών με τους κατασκευαστές ειδών κρουνοποιίας⁵⁸. Η Ideal Standard δεν έβαλε κατά του μέρους του προστίμου που στηριζόταν στην αξία των πωλήσεων ειδών κρουνοποιίας στην αγορά αυτή και το Γενικό Δικαστήριο δεν το ακύρωσε. Δεδομένου ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν έκρινε ότι η Ideal Standard δεν είχε γνώση μιας πτυχής της παραβάσεως, δεν αντιλαμβάνομαι (όπως η Επιτροπή) πώς η κατάσταση της Villeroy & Boch AG στην Ιταλία θα μπορούσε να συγκριθεί με αυτή της Ideal Standard.

186. Τέταρτον, όσον αφορά την απόφαση Keramag (σημεία 44 έως 47 της αιτήσεως αναιρέσεως), η ακύρωση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο αφορά περιορισμένη πτυχή της παραβάσεως και απορρέει από την έλλειψη αποδείξεων για τη συμμετοχή της Pozzi Ginori κατά τη διάρκεια περιόδου ορισμένων μηνών. Δεν προκάλεσε μείωση του προστίμου που υπολογίστηκε επίσης επί τη βάση της αξίας των πωλήσεων κεραμικών ειδών υγιεινής στην Ιταλία⁵⁹.

57 — Απόφαση Raiffeisen Zentralbank Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-259/02 έως T-264/02 και T-271/02, EU:T:2006:396, σκέψη 193). Βλ., επίσης, απόφαση Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-444/11 P, EU:C:2013:464, σκέψη 54).

58 — Σκέψεις 91 και 99 της αποφάσεως.

59 — Σε αντιδιαστολή προς το πρόστιμο που επιβλήθηκε στη Villeroy & Boch AG.

187. Δεδομένου ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν έκρινε ότι οι Keramag κ.λπ. δεν γνώριζαν την παραβατική συμπεριφορά στην Ιταλία, δεν αντιλαμβάνομαι πώς η κατάσταση της Villeroy & Boch AG στην Ιταλία θα μπορούσε να συγκριθεί με αυτή των Keramag κ.λπ.

188. Επομένως, το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

3. Υπόθεση Villeroy & Boch SAS κατά Επιτροπής

α) Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως (αντιφάσεις όσον αφορά την εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων σχετικά με τη Γαλλία, οι οποίες στοιχειοθετούν παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, της αρχής in dubio pro reo και της λογικής και νομικής συνοχής της αποφάσεως)

189. Επισημαίνοντας ότι η εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά τις δηλώσεις της Ideal Standard, της Roca France και της Duravit, σχετικά με το σύνολο των πραγματικών περιστατικών που διαπιστώθηκαν στη Γαλλία, δεν αντιστοιχεί προς την εκ μέρους του εκτίμηση των ίδιων αποδεικτικών στοιχείων στις αποφάσεις Keramag και Wabco, η Villeroy & Boch France διατείνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και in dubio pro reo.

190. Πράγματι, για τη Villeroy & Boch France, το Γενικό Δικαστήριο στήριξε την απόφασή του Villeroy & Boch Austria στις δηλώσεις της Ideal Standard και της Roca France, ενώ, στην απόφαση Keramag, έκρινε ότι η δήλωση της Ideal Standard δεν μπορούσε, αφεαυτής, να αποτελέσει επαρκή απόδειξη και ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να στηριχθεί στις δηλώσεις της Roca France, ελλείψει αποδεικτικών στοιχείων που επιβεβαιώνουν ότι τέθηκε σε εφαρμογή συντονισμός των κατώτατων τιμών.

191. Όσον αφορά τη δήλωση των Duravit κ.λπ., η Villeroy & Boch SAS διατείνεται ότι, στην απόφαση Keramag, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η δήλωση αυτή δεν της είχε κοινοποιηθεί κατά τη διοικητική διαδικασία και, κατά συνέπεια, δεν μπορούσε να της αντιταχθεί. Το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε στη δήλωση των Duravit κ.λπ. για να επαληθεύσει τη δήλωση της Ideal Standard κατέστησε ελαττωματική την αιτιολογία της επίμαχης αποφάσεως.

192. Η Villeroy & Boch SAS θεωρεί ότι, ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο παρέβη τα άρθρα 263 ΣΛΕΕ και 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ και το τεκμήριο αθωότητας που διατυπώνεται στο άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη και στο άρθρο 6, παράγραφος 2, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950.

193. Όσον αφορά την αντίφαση με την απόφαση Keramag, παραπέμπω στα σημεία 45 επ. των προτάσεων αυτών σχετικά με την ως άνω απόφαση καθώς και στα σημεία 148 επ. (Duravit κ.λπ.) και σημεία 168 επ. (Villeroy & Boch AG), όπου αιτιολόγησα την πρότασή μου να απορριφθούν οι λόγοι που οι Duravit κ.λπ. και η Villeroy & Boch AG στήριξαν στην ως εν λόγω αντίφαση.

194. Εξάλλου, συμφωνώ με τη Villeroy & Boch SAS ότι η απάντηση των Duravit κ.λπ. στην ανακοίνωση αιτιάσεων δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο. Πάντως, το εν λόγω επιχείρημα της Villeroy & Boch SAS είναι αλυσιτελές, διότι η απόφαση Villeroy & Boch Austria προδήλως δεν στηρίχθηκε στην απάντηση αυτή (βλ. σκέψη 295 της αποφάσεως αυτής). Η ίδια η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι η απάντηση αυτή αναφέρθηκε μόνο και μόνο για λόγους πληρότητας και ότι η εν λόγω απάντηση δεν μπορούσε να ληφθεί υπόψη, καθόσον δεν μνημονεύθηκε ούτε στην ανακοίνωση αιτιάσεων ούτε στο έγγραφο εκθέσεως των πραγματικών περιστατικών.

195. Επομένως, ο πρώτος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

β) Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως (η προβαλλόμενη πλάνη περί το δίκαιο κατά τον χαρακτηρισμό της παραβάσεως ως ενιαίας, σύνθετης και διαρκούς – οι αντιφάσεις μεταξύ των διαφόρων αποφάσεων)

196. Η Villeroy & Boch SAS υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι το Γενικό Δικαστήριο, όσον αφορά την ίδια, δεν προέβη στις ίδιες διαπιστώσεις με αυτές των αποφάσεων Keramag, Duravit και Wabco. Εάν το Γενικό Δικαστήριο είχε ακολουθήσει τις διαπιστώσεις αυτές, δεν θα μπορούσε να αποδείξει την ύπαρξη ενιαίας, διαρκούς και σύνθετης παραβάσεως. Με την αιτίαση αυτή, η Villeroy & Boch SAS εκτιμά επικουρικός ότι ελλείπουν οι αποδείξεις για να διαπιστωθεί η ενοχή της: α) στη Γαλλία, εξαιτίας των διαπιστώσεων στην απόφαση Keramag, β) στην Ιταλία, εξαιτίας της μερικής ή ολικής ακυρώσεως των διαπιστώσεων περί συμμετοχής στα πλημμελήματα, στις αποφάσεις Duravit, Wabco και Keramag, γ) στη Γερμανία, και δ) στις Κάτω Χώρες, εξαιτίας της μερικής ακυρώσεως της επίμαχης αποφάσεως όσον αφορά τις συμπεριφορές της μητρικής εταιρίας.

197. Πέραν όσων υποστήριξα προς απόρριψη του πρώτου λόγου αναιρέσεως της Villeroy & Boch SAS, με τον οποίο προβάλλονται οι αντιφάσεις μεταξύ διαφορετικών παραλλήλων αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου (βλ. σημεία 189 επ. των προτάσεων αυτών), πρέπει να αντικρουσθεί το επιχείρημα ότι «σημαντικό τμήμα των διαπιστώσεων» (αίτηση αναιρέσεως, σημείο 52) ακυρώθηκε από το Γενικό Δικαστήριο.

198. Όσον αφορά τη Γαλλία, η ακύρωση απορρέει από το γεγονός ότι μια επιχείρηση ενεπλάκη σε μικρότερο βαθμό στην παράβαση ή ότι η παράβαση αυτή είχε πιο περιορισμένη γεωγραφική έκταση.

199. Όσον αφορά τη Γερμανία και την Ιταλία, το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκε στη διαπίστωση της μειωμένης διάρκειας της συμμετοχής στην παράβαση δύο άλλων επιχειρήσεων, επί τη βάση των περιστάσεων που συνδέονται ειδικά με τη συμμετοχή εκάστης.

200. Όσον αφορά τις Κάτω Χώρες, η ακύρωση στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι η συμμετοχή της μητρικής εταιρίας ήταν οριακά μικρότερη.

201. Εξάλλου, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, το γεγονός και μόνον ότι ορισμένες επιχειρήσεις ενδέχεται να μη γνώριζαν το σύνολο της παραβάσεως δεν αποκλείει την ύπαρξη ενιαίας παραβάσεως. Στη νομολογία γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ της διαπιστώσεως ενιαίας παραβάσεως και της ευθύνης κάθε επιχειρήσεως. Το γεγονός ότι ορισμένες επιχειρήσεις ενδέχεται να μην έχουν ενημερωθεί για τη συνολική έκταση της παραβάσεως εξηγείται από το ότι οι επιχειρήσεις αυτές συγκεντρώνουν τις δραστηριότητές τους σε ορισμένες μόνον αγορές, ενώ ασκούν περιθωριακή δραστηριότητα στις άλλες.

202. Κατά συνέπεια, ο δεύτερος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Γ – Υπόθεση Roca Sanitario κατά Επιτροπής (πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως αποκλειστικά)

1. Σύνοψη περίληψη των επιχειρημάτων των διαδίκων

203. Με το σκέλος αυτό, η Roca Sanitario υποστηρίζει ότι, καίτοι το Γενικό Δικαστήριο αναγνώρισε την περιορισμένη σοβαρότητα, από γεωγραφικής πλευράς, της παραβάσεως που της καταλογίσθηκε σε σχέση με τη σοβαρότητα των παραβάσεων που καταλογίσθηκαν στις επιχειρήσεις του «σκληρού πυρήνα» (ή «κεντρικού ομίλου») της συμπράξεως⁶⁰, δεν άντλησε πάντως από το γεγονός αυτό τα συμπεράσματα που επιβάλλονταν, καθόσον δεν μείωσε, στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας που

60 — Οι επιχειρήσεις αυτές αντιστοιχούν τους οκτώ ομίλους εταιριών που περιέγραψε η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 797 της επίμαχης αποφάσεως, ως ανήκουσες στον σκληρό πυρήνα της συμπράξεως, λόγω της εμπλοκής τους σε αυτή σε όλα ή στην πλειονότητα των οικείων κρατών μελών και της συμμετοχής τους σε ένα τουλάχιστον από τα όργανα συντονισμού.

ασκεί, το ποσό των προστίμων που της επιβλήθηκαν ούτε με την τροποποίηση των συντελεστών «σοβαρότητα της παραβάσεως» και «επιπλέον ποσό», ούτε αναγνωρίζοντας τη συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων. Έτσι, το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως και παραβίασε τις αρχές της εξατομικεύσεως της κυρώσεως και της προσωπικής ευθύνης, της αναλογικότητας (όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη), της ίσης μεταχειρίσεως και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

204. Η Επιτροπή διατείνεται, κατ' αρχάς, ότι η περιορισμένη γεωγραφική έκταση των παραβάσεων που διέπραξαν η Roca Sanitario και οι θυγατρικές της αντικατοπτρίζεται ήδη στο βασικό ποσό των προστίμων, καθόσον αυτό υπολογίστηκε επί τη βάσει των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν μόνο στη Γαλλία και την Αυστρία.

205. Στη συνέχεια, μολονότι η γεωγραφική έκταση αναφέρεται στις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 ως παράγων που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τον καθορισμό των εφαρμοστέων συντελεστών, ασκεί πάντως περιθωριακή επιρροή, δεδομένου ότι η αξία των πωλήσεων παρέχει ήδη επαρκή ένδειξη συναφώς και η φύση της παραβάσεως συνιστά τον καθοριστικό παράγοντα εκτιμήσεως. Επομένως, η Επιτροπή διαμόρφωσε πρακτική συνιστάμενη στην εφαρμογή μικρής αυξήσεως, γενικώς της τάξεως του 1%, όταν η γεωγραφική έκταση αντιστοιχεί στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου. Δικαιολογείται όμως παρέκκλιση από την πρακτική αυτή όταν η παράβαση είναι περιορισμένης γεωγραφικής εκτάσεως, διότι διαφορετικά το ποσοστό αυτό θα έπρεπε να συμπληρώνεται με δεκαδικά ψηφία ανάλογα με τον αριθμό των κρατών μελών που καλύπτει η παράβαση. Κατά συνέπεια, στο μέτρο που εφαρμόζει συντελεστές της τάξεως του 15%, η Επιτροπή δεν αφίσταται της μεθοδολογίας που εκτίθεται στις κατευθυντήριες γραμμές του 2006.

206. Η Επιτροπή παρατηρεί επίσης ότι τίποτε δεν υποχρεώνει το Γενικό Δικαστήριο να μειώσει ένα πρόστιμο το οποίο θεωρεί σύμφωνο προς την αρχή της αναλογικότητας για τον λόγο και μόνον ότι εκτιμά ότι το πρόστιμο που επιβλήθηκε σε άλλους μετέχοντες στη σύμπραξη θα έπρεπε να είναι υψηλότερο. Αντιθέτως, το Γενικό Δικαστήριο αρνήθηκε κατ' επανάληψη να προβεί στη μείωση αυτή κατ' επίκληση της αρχής «ουκ ισότης εν τη παρανομία». Τόσο από τη νομολογία όσο και από τη διοικητική πρακτική της Επιτροπής προκύπτει ότι κάθε διαφορά ως προς τον βαθμό συμμετοχής στην παράβαση δεν πρέπει οπωσδήποτε να συνεπάγεται μείωση του προστίμου, εφόσον το πρόστιμο αντικατοπτρίζει σωστά την ατομική συμμετοχή της οικείας επιχειρήσεως.

207. Εξάλλου, η Επιτροπή διατείνεται ότι το Δικαστήριο δεν απαιτεί διεξοδική αιτιολόγηση όταν οι συντελεστές (αυξήσεως του βασικού ποσού του προστίμου) προσεγγίζουν το 15%⁶¹. Εν πάση περιπτώσει, στην απόφαση Roca Sanitario διευκρινίζεται με σαφήνεια ο λόγος για τον οποίον οι συντελεστές αυτοί ήσαν πρόσφοροι.

208. Ως προς την αιτίαση σχετικά με την ανακολουθία μεταξύ της αποφάσεως αυτής και των αποφάσεων που εκδόθηκαν επί παραλλήλων προσφυγών, η Επιτροπή τη θεωρεί απαράδεκτη, με το αιτιολογικό ότι η εξέτασή της προϋποθέτει συγκριτική ανάλυση των κρίσιμων πραγματικών περιστάσεων. Εν πάση περιπτώσει, το Γενικό Δικαστήριο εφάρμοσε τους ίδιους συντελεστές της τάξεως του 15% στις άλλες επιχειρήσεις οι οποίες δεν κρίθηκαν υπεύθυνες για τη σύμπραξη στο σύνολό της, όπως η Duravit και η Dornbracht.

61 — Απόφαση Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-444/11 P, EU:C:2013:464, σκέψεις 118 έως 126).

2. Ανάλυση

α) Υπόμνηση της νομολογίας

209. Παραπέμπω, κατ' αρχάς, στις προτάσεις μου στην υπόθεση Telefónica και Telefónica de España κατά Επιτροπής (C-295/12 P, EU:C:2013:619), στις οποίες ανέλυσα διεξοδικά την προβληματική της πλήρους δικαιοδοσίας του Γενικού Δικαστηρίου⁶².

210. Στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως, πρέπει να υπομνησθεί, όσον αφορά την έκταση του δικαστικού ελέγχου του Δικαστηρίου συναφώς, ότι, ενώ το Γενικό Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο για να ελέγξει τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή πρέπει να εκτιμήσει, σε κάθε ειδική περίπτωση, τη σοβαρότητα των παρανόμων συμπεριφορών, στο Δικαστήριο απόκειται, στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως, να εξετάσει σε ποιο βαθμό το Γενικό Δικαστήριο έλαβε υπόψη, κατά νομικώς ορθό τρόπο, όλους τους ουσιώδεις παράγοντες για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα συγκεκριμένης συμπεριφοράς υπό το πρίσμα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 23 του κανονισμού 1/2003⁶³.

211. Στη συνέχεια, το Γενικό Δικαστήριο, όταν αποφαινεται επί του ποσού των προστίμων στο πλαίσιο της ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, υπόκειται στις ίδιες νομικές υποχρεώσεις με την Επιτροπή όταν επιβάλλει ποινή και, κατά συνέπεια, υπόκειται, μεταξύ άλλων, στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν σε συμφωνία αντίθετη προς το άρθρο 101 ΣΛΕΕ⁶⁴.

212. Υπενθυμίζω ότι η αρχή ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο, οσάκις αποφαινεται επί νομικών ζητημάτων στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως, να υποκαθιστά, για λόγους επεικειάς, με την κρίση του την κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, κατά την άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας του, ως προς το ύψος του επιβληθέντος σε επιχείρηση προστίμου λόγω παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης⁶⁵, δεν απαγορεύει τον εκ μέρους του Δικαστηρίου έλεγχο της τηρήσεως της υποχρεώσεως αυτής.

62 — Βλ., μεταξύ άλλων, και προτάσεις των γενικών εισαγγελέων N. Fennelly (Compagnie maritime belge transports κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-395/96 P και C-396/96 P, EU:C:1998:518, σημείο 184)· J. Mischo (Weig κατά Επιτροπής, C-280/98 P, EU:C:2000:260, σημεία 43 έως 45)· J. Kokott (Technische Unie κατά Επιτροπής, C-113/04 P, EU:C:2005:752, σημείο 132)· M. Poiares Maduro (Groupe Danone κατά Επιτροπής, C-3/06 P, EU:C:2006:720, σημεία 41 έως 59)· Υ. Bot (E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:375, σκέψη 115), καθώς και P. Mengozzi (Επιτροπή κ.λπ. κατά Siemens Österreich κ.λπ., C-231/11 P έως C-233/11 P, EU:C:2013:578, σημείο 94).

63 — Αποφάσεις Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (C-185/95 P, EU:C:1998:608, σκέψη 128) και Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 244).

64 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Sargiό κατά Επιτροπής (C-291/98 P, EU:C:2000:631, σκέψεις 96 και 97)· Επιτροπή κ.λπ. κατά Siemens Österreich κ.λπ. (C-231/11 P έως C-233/11 P, EU:C:2014:256, σκέψη 105), και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Poiares Maduro στην υπόθεση Groupe Danone κατά Επιτροπής (C-3/06 P, EU:C:2006:720, σημείο 53).

65 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Finsider κατά Επιτροπής (C-320/92 P, EU:C:1994:414, σκέψη 46).

213. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει ήδη μειώσει το πρόστιμο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το Γενικό Δικαστήριο είχε, χωρίς αντικειμενική δικαιολογία, επιφυλάξει σε επιχείρηση αυστηρότερη μεταχείριση από ό,τι στις άλλες επιχειρήσεις που είχαν εμπλακεί στην ίδια σύμπραξη⁶⁶, δεδομένου ότι η άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας δεν μπορεί να συνεπάγεται δυσμενή διάκριση μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν μετάσχει στην ίδια παράβαση⁶⁷.

β) Το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε άνιση μεταχείριση, αλλά δεν άντλησε καμία συνέπεια από τη διαπίστωση αυτή

214. Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο, διαπιστώνοντας (σκέψη 187) ότι η παράβαση που διέπραξαν οι επιχειρήσεις του σκληρού πυρήνα θα «έπρεπε», ιδίως λόγω της ευρύτερης γεωγραφικής εκτάσεώς της, να κολασθεί με πρόστιμο υπολογιζόμενο επί τη βάση υψηλότερων συντελεστών «σοβαρότητα της παραβάσεως» και «επιπλέον ποσό», αναγνώρισε ότι διαφορετικές καταστάσεις (δηλαδή αυτή των επιχειρήσεων του σκληρού πυρήνα και αυτή των άλλων επιχειρήσεων) κακώς είχαν αντιμετωπισθεί με όμοιο τρόπο.

215. Όμως, το Γενικό Δικαστήριο δεν προέβη σε καμία προσαρμογή για την αύξηση ή τη μείωση του βασικού ποσού του προστίμου, διατηρώντας, για όλες τις επιχειρήσεις, τον ίδιο συντελεστή σοβαρότητας και τον ίδιο αποτρεπτικό παράγοντα ύψους 15 %⁶⁸.

216. Για να δικαιολογήσει το συμπέρασμα αυτό, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 169 της αποφάσεως Roca Sanitario, στο πλαίσιο της εξετάσεως των λόγων που προβλήθηκαν προς στήριξη του ακυρωτικού αιτήματος, ότι, «[ε]ντούτοις, ακόμη και αν γινόταν δεκτό ότι η Επιτροπή όφειλε, κατά τον καθορισμό των εν λόγω συντελεστών, να επιφυλάξει διαφορετική μεταχείριση στις επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στην ενιαία παράβαση που κάλυπτε τις έξι χώρες της Ένωσης και τις τρεις υποκατηγορίες προϊόντων και στις επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει σε ενιαία παράβαση σε μία μόνο χώρα και για δύο υποκατηγορίες προϊόντων, τούτο δεν μεταβάλλει το γεγονός ότι η προσφεύγουσα δεν θα μπορούσε να επωφεληθεί από αυτή τη διαφορετική μεταχείριση. Συγκεκριμένα, όπως εκτέθηκε στην ανωτέρω σκέψη 155 [της αποφάσεως αυτής], όσον αφορά τον συντελεστή “επιπλέον ποσό”, ορθώς η Επιτροπή έλαβε υπόψη για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου, σύμφωνα με την παράγραφο 25 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, συντελεστή “επιπλέον ποσό” ύψους 15 %, ο οποίος δεν είναι δυσανάλογος σε σχέση με τη σοβαρότητα των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορών που καταλογίζονται στην προσφεύγουσα. Για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτέθηκαν στη σκέψη 155 [της εν λόγω αποφάσεως], ορθώς και χωρίς να παραβιάσει την

66 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Weig κατά Επιτροπής (C-280/98 P, EU:C:2000:627, σκέψεις 67 και 68). Κατά την απόφαση Salzgitter Mannesmann κατά Επιτροπής (C-411/04 P, EU:C:2007:54, σκέψη 68), «να μιν, στο πλαίσιο της αναρετικής διαδικασίας, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να υποκαθιστά, για λόγους επιείκειας, με τη δική του εκτίμηση την εκτίμηση του [Γενικού Δικαστηρίου] το οποίο, κατ’ άσκηση πλήρους δικαιοδοσίας, αποφαινεται επί του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις λόγω της εκ μέρους τους παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου, πλην όμως η άσκηση της δικαιοδοσίας αυτής δεν μπορεί να οδηγή, κατά τον υπολογισμό του ποσού των εν λόγω προστίμων, σε διακρίσεις μεταξύ των επιχειρήσεων που μετείχαν σε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική αντίθετη προς το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ (αποφάσεις [...] Saggió κατά Επιτροπής, C-291/98 P, [EU:C:2000:631], σκέψεις 96 και 97, και [...] Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, [EU:C:2002:582], σκέψη 617)». Βλ. και αποφάσεις Dalmine κατά Επιτροπής (C-407/04 P, EU:C:2007:53, σκέψεις 152 επ.) και Evonik Degussa κατά Επιτροπής (C-266/06 P, EU:C:2008:295, σκέψεις 95 και 114).

67 — Απόφαση Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 337): «αν το [Γενικό Δικαστήριο] σκοπεύει να αποκλίνει, ειδικώς έναντι μιας από τις επιχειρήσεις αυτές, από τη μέθοδο υπολογισμού της Επιτροπής την οποία δεν έχει αμφισβητήσει, πρέπει να εξηγήσει τους λόγους με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση». Στην απόφαση Guardian Industries και Guardian Europe κατά Επιτροπής (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, σκέψη 78), το Δικαστήριο έκρινε ότι, «[ε]π’ αυτού, αρκεί να σημειωθεί ότι, αφού το Δικαστήριο διαπίστωσε το παράνομο της επίδικης αποφάσεως, στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας του μπορεί να υποκαταστήσει με την εκτίμησή του εκείνη της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, να καταργήσει, να μειώσει ή να αυξήσει το πρόστιμο [...]. Η ως άνω αρμοδιότητα ασκείται λαμβανομένων υπόψη όλων των σχετικών πραγματικών περιστάσεων [...]. Επομένως, το ως άνω επιχείρημα της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί». Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 80, ότι έπρεπε να μειωθεί κατά 30 % το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε στην Guardian με το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως και να οριστεί το ποσό αυτό σε 103 600 000 ευρώ (το αρχικό ποσό ανερχόταν σε 148 000 000 ευρώ).

68 — Το Γενικό Δικαστήριο τον χαρακτηρίζει ως «επιπλέον ποσό».

αρχή της αναλογικότητας η Επιτροπή έλαβε υπόψη, σύμφωνα με τις παραγράφους 21 έως 23 των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών, συντελεστή “σοβαρότητα της παραβάσεως” ύψους 15 %. Συνεπώς, το γεγονός ότι δεν υπήρξε καμία διαφοροποίηση στη μεταχείριση των αποδεκτριών της [επίμαχης] αποφάσεως επιχειρήσεων δεν λειτούργησε αρνητικά για την προσφεύγουσα».

217. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε, στη σκέψη 168 της αποφάσεώς του, ότι η παράβαση που καταλογίστηκε στη Roca Sanitario ήταν περιορισμένης σοβαρότητας, παρακάμπτει το ζήτημα αν υφίσταται ή όχι δυσμενής διάκριση, καθόσον διαπιστώνει απλώς ότι αυτή δεν λειτούργησε εν πάση περιπτώσει αρνητικά για τη Roca Sanitario και κρίνει ότι η επιχείρηση αυτή δεν θα μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να τύχει διαφορετικής μεταχείρισεως, εφόσον το ποσό του προστίμου που της επιβλήθηκε δεν ήταν δυσανάλογο.

218. Στη σκέψη 185 της αποφάσεως Roca Sanitario, το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει, απαντώντας στους λόγους που προβλήθηκαν προς στήριξη του αιτήματος μειώσεως του ποσού του προστίμου, ότι «διαπίστωσε, στις σκέψεις 168 έως 170 [της αποφάσεως αυτής], ότι η Επιτροπή δεν παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως εφαρμόζοντας στην προσφεύγουσα συντελεστές “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 %. Αφετέρου, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 155 ανωτέρω, η Επιτροπή μπορούσε βεβαίως να κρίνει, σύμφωνα με τα σημεία 21 έως 23 και 25 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, ότι οι συντελεστές “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 % δεν ήταν δυσανάλογοι σε σχέση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως».

219. Το Γενικό Δικαστήριο προσθέτει, στη σκέψη 187, ότι «το γεγονός ότι στις επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στην ενιαία παράβαση που καλύπτει έξι κράτη μέλη και τρεις υποκατηγορίες προϊόντων θα έπρεπε να είχε επιβληθεί πρόστιμο υπολογιζόμενο βάσει συντελεστών “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ανώτερων του 15 % που χρησιμοποιήθηκαν για την επιβολή κυρώσεως στην προσφεύγουσα δεν μπορεί, πάντως, να δικαιολογήσει βεβαίως την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου επιβολή, στο πλαίσιο της ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, προστίμου τέτοιου ποσού ώστε να μην είναι αρκούντως αποτρεπτικό δεδομένης της σοβαρότητας της παραβάσεως στην οποία μετέσχε η προσφεύγουσα».

220. Επομένως, η μεταχείριση ήταν άνιση, πλην όμως η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως δεν παραβιάστηκε, διότι το πρόστιμο ήταν σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας!

221. Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι το άρθρο 49, παράγραφος 3, του Χάρτη ορίζει ότι «[η] αυστηρότητα της ποινής δεν πρέπει να είναι δυσανάλογη προς την παράβαση». Κατ’ εφαρμογήν του κανόνα αυτού, είναι παράλογο να διαπιστώνεται ότι μια παράβαση είναι λιγότερο σοβαρή και ταυτόχρονα να διατηρείται ποινή της ίδιας αυστηρότητας με αυτή που επιβλήθηκε σε σοβαρότερες παραβάσεις που διαπιστώθηκαν στις παράλληλες αποφάσεις.

222. Υπενθυμίζω όμως ότι, αφού διαπίστωσε ότι η παράβαση που προσάπτεται στη Roca Sanitario είναι λιγότερο σοβαρή, το Γενικό Δικαστήριο δεν μείωσε το πρόστιμό της, εξακολουθώντας να εφαρμόζει στην ως άνω επιχείρηση τους ίδιους συντελεστές σοβαρότητας και αποτροπής με αυτούς που εφαρμόζε στα πρόστιμα των επιχειρήσεων του σκληρού πυρήνα, για τα οποία το Γενικό Δικαστήριο κρίνει ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να εφαρμόζει υψηλότερους συντελεστές.

223. Στο πλαίσιο αυτό ανακύπτει το ερώτημα αν το Γενικό Δικαστήριο μπορούσε να αρνηθεί την εφαρμογή, στην περίπτωση της Roca Sanitario, χαμηλότερων συντελεστών, οι οποίοι θα παρέιχαν τη δυνατότητα αποκαταστάσεως της ίσης μεταχειρίσεως με άλλους μετέχοντες στην παράβαση, με το αιτιολογικό ότι αυτό θα ήταν αντίθετο προς την αρχή της αναλογικότητας, η οποία απαιτεί να έχουν τα πρόστιμα ένα επαρκώς αποτρεπτικό αποτέλεσμα.

224. Φρονώ ότι δεν μπορούσε.

225. Πράγματι, σύμφωνα με τη συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου το οποίο διέκρινε, από πλευράς σοβαρότητας, τις παραβάσεις που διέπραξαν, αντιστοίχως, η Roca Sanitario και άλλοι μετέχοντες στη σύμπραξη, θα πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο αποτρεπτικός χαρακτήρας ενός προστίμου ουδόλως συνδέεται με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, μολονότι το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 187, κάνει λόγο για ποσό προστίμου αποτρεπτικό *σε σχέση με* τη σοβαρότητα της παραβάσεως.

226. Δυοίν θάτερον: εάν επιβάλλεται το ίδιο πρόστιμο για δύο παραβάσεις διαφορετικής σοβαρότητας, είτε δεν είναι ακουόντως αποτρεπτικό για τη μία είτε είναι δυσανάλογο για την άλλη. Δεδομένου ότι ο υπολογισμός του προστίμου δεν αναθεωρήθηκε για τους υπευθύνους της σοβαρότερης παραβάσεως, η επιβολή του ίδιου προστίμου στον αυτουργό λιγότερο σοβαρής παραβάσεως είναι οπωσδήποτε δυσανάλογο μέτρο.

227. Το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να διορθώσει τη γεωγραφική έκταση της ενιαίας, διαρκούς και σύνθετης παραβάσεως στην οποία μετέσχε μια προσφεύγουσα, για παράδειγμα από έξι κράτη μέλη σε δύο μόνο κράτη μέλη (όπως το έπραξε στην υπόθεση Dornbracht, T-386/10, EU:T:2013:450) ή, αναγνωρίζοντας ότι η παράβαση που διέπραξαν οι επιχειρήσεις του σκληρού πυρήνα θα «έπρεπε», λόγω της ευρύτερης γεωγραφικής της εκτάσεως, να κολασθεί με πρόστιμο υπολογιζόμενο επί τη βάση υψηλότερων συντελεστών «σοβαρότητα της παραβάσεως» και «επιπλέον ποσό» (σκέψη 187 της αποφάσεως Roca Sanitario), παραδεχόμενο έτσι ότι διαφορετικές καταστάσεις κακώς αντιμετωπίστηκαν με όμοιο τρόπο (όπως έπραξε εν προκειμένω) και, ταυτόχρονα, να αποφασίσει, αφενός, ότι τα πρόστιμα των επιχειρήσεων του σκληρού πυρήνα δεν θα αυξηθούν και, αφετέρου, ότι το επιβληθέν, για παράδειγμα, στη Roca Sanitario πρόστιμο δεν μπορεί να μειωθεί (ή οι εν λόγω συντελεστές δεν μπορούν να μειωθούν) χωρίς να διατυπώσει συναφώς επαρκή αιτιολογία.

228. Πράγματι, όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στην απόφαση Mamoli Robinetteria (T-376/10, EU:T:2013:442, σκέψη 174), «μια παράβαση που καλύπτει έξι χώρες της Ένωσης και αφορά τρεις υποκατηγορίες προϊόντων δεν μπορεί βασίμως να θεωρηθεί ίσης σοβαρότητας με μια παράβαση που τελέστηκε στο έδαφος ενός μόνου κράτους μέλους και αφορά δύο υποκατηγορίες προϊόντων. Λαμβανομένης υπόψη της εκτάσεως των αποτελεσμάτων της στον ανταγωνισμό εντός της Ένωσης, αυτή η πρώτη παράβαση πρέπει να θεωρηθεί σοβαρότερη από τη δεύτερη».

229. Φρονώ, εξάλλου, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν ακολούθησε τη δική του νομολογία σχετικά με τη διαβάθμιση των προστίμων ανάλογα με τη σοβαρότητα των παραβάσεων που καταλογίζονται σε κάθε επιχείρηση στο πλαίσιο ενιαίας, διαρκούς και σύνθετης παραβάσεως. Πράγματι, δυνάμει των αρχών της εξατομικεύσεως των κυρώσεων, της προσωπικής ευθύνης και της απαγορεύσεως των διακρίσεων, μικρότερος βαθμός ευθύνης θα πρέπει, κατά κανόνα, να αντικατοπτρίζεται στο ύψος του προστίμου.

230. Για να προσδώσει στην αναλογικότητα ή στο αποτρεπτικό αποτέλεσμα αντικειμενικό χαρακτήρα, το Γενικό Δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να εμπνευστεί από τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006. Υπενθυμίζω συναφώς ότι οι ως άνω κατευθυντήριες γραμμές «περιέχουν κανόνα συμπεριφοράς που υποδεικνύει την ακολουθητέα τακτική από την οποία η διοίκηση δεν μπορεί να παρεκκλίνει [...] χωρίς να προσδιορίσει λόγους που να συνάδουν με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως»⁶⁹. Επομένως, αποκλείεται η άνευ όρων και μηχανική εφαρμογή τους, ακόμη και για το Γενικό Δικαστήριο, όταν καταλήγουν σε άνιση μεταχείριση⁷⁰.

69 — Απόφαση KME Germany κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-389/10 P, EU:C:2011:816, σκέψη 127).

70 — Όπως διευκρίνισα ήδη στις προτάσεις που ανέπτυξα στην υπόθεση Telefónica και Telefónica de España κατά Επιτροπής (C-295/12 P, EU:C:2013:619), το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορεί να επικαλεστεί τους κανόνες των κατευθυντηρίων γραμμών της Επιτροπής και να τους εφαρμόσει κατά μηχανικό τρόπο, όπως φαίνεται να συνάγεται από τη σκέψη 185 της αποφάσεως Roca Sanitario, ιδίως εάν η εφαρμογή αυτή δεν διασφαλίζει την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

231. Εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει παραβιάσεις της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και άντλησε τις συνέπειες από τη διαπίστωση αυτή μειώνοντας το πρόστιμο. Αυτό συνέβη στις αποφάσεις Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, EU:T:2007:115, σκέψεις 694 επ.)⁷¹ και Χαλκόρ κατά Επιτροπής (T-21/05, EU:T:2010:205, σκέψεις 104 έως 113). Στην ίδια αυτή απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε ότι «ουδέποτε [...] μπορεί να επιβληθεί σε επιχείρηση πρόστιμο του οποίου το ποσό υπολογίζεται με γνώμονα τη συμμετοχή σε σύμπραξη για την οποία δεν έχει κριθεί υπεύθυνη» (σκέψη 93)⁷².

232. Από τη νομολογία του Δικαστηρίου συνάγεται επίσης η ύπαρξη θετικής υποχρεώσεως (και όχι ευχέρειας όπως φαίνεται ότι θεωρεί το Γενικό Δικαστήριο) να λαμβάνεται υπόψη ο μικρότερος βαθμός σοβαρότητας κατά τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων: «το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν έχει μετάσχει σε όλες τις επιμέρους πτυχές μιας συμπράξεως ή έχει διαδραματίσει ήσσονα ρόλο στις πτυχές στις οποίες έχει μετάσχει *πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση της σοβαρότητας της παραβάσεως και, ενδεχομένως, κατά τον υπολογισμό του προστίμου*» (η υπογράμμιση δική μου)⁷³.

γ) Η αιτιολογία

233. Επιβάλλεται να τονισθεί ότι το Γενικό Δικαστήριο ουδόλως διευκρίνισε γιατί μια, έστω και μικρή, μείωση του βασικού ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε στη Roca Sanitario θα κατέληγε σε ποσό που δεν είναι αρκούτσως αποτρεπτικό (ούτε, άλλωστε, αιτιολόγησε επαρκώς γιατί ο συντελεστής του 15 % ήταν ενδεδειγμένος). Το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκε στη διαπίστωση ότι οι συντελεστές που εφαρμόστηκαν ήσαν «κατάλληλοι» για τη Roca Sanitario. Αυτό προφανώς δεν αποτελεί προσήκουσα αιτιολογία! Επιπλέον, στην απόφαση Roca Sanitario γίνεται λόγος μόνο για (τον συντελεστή) «επιπλέον ποσό» και δεν εξετάζεται καν το ύψος του συντελεστή «σοβαρότητα της παραβάσεως».

δ) Πρέπει κάθε διαφορά όσον αφορά την κατάσταση των οικείων επιχειρήσεων να αντικατοπτρίζεται στο ποσό του προστίμου;

234. Κατά τη νομολογία, πρέπει επίσης, για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου, να λαμβάνεται υπόψη η σχετική σοβαρότητα των παραβάσεων που καταλογίζονται σε πλείονες μετέχοντες στην ίδια παράβαση⁷⁴. Η απαίτηση αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση της αρχής της εξατομικεύσεως των κυρώσεων.

235. Το Δικαστήριο τόνισε, βεβαίως, ότι η αρχή αυτή δεν φθάνει μέχρι του σημείου να πρέπει το ποσό του προστίμου να αντανακλά κάθε διαφοροποίηση μεταξύ των επιχειρήσεων που μετέχουν στη σύμπραξη όσον αφορά τον κύκλο εργασιών τους⁷⁵.

71 — Η απόφαση ανατρέθηκε εν μέρει από το Δικαστήριο, αλλά για άλλους λόγους και μόνο καθό μέτρο αφορά την Bolloré (απόφαση Papierfabrik August Koehler κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-322/07 P, C-327/07 P και C-338/07 P, EU:C:2009:500).

72 — Βλ., επίσης, απόφαση Sigma Technologie κατά Επιτροπής (T-28/99, EU:T:2002:76, σκέψεις 79 έως 82), όπου το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε εν μέρει την απόφαση, επειδή η Sigma δεν ήταν υπεύθυνη της συμπράξεως στο σύνολό της και μείωσε το πρόστιμο κατά 10 %. Στην απόφαση IMI κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-18/05, EU:T:2010:202, σκέψη 157), το πρόστιμο επίσης μειώθηκε κατά 10 %, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η IMI δεν συμμετείχε σε ορισμένες πρακτικές που ήσαν αντίθετες προς τον ανταγωνισμό. Βλ. και απόφαση Adriatica di Navigazione κατά Επιτροπής (T-61/99, EU:T:2003:335, σκέψεις 190 και 191).

73 — Απόφαση Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, σκέψη 90). Στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής (T-59/02, EU:T:2006:272, σκέψη 296)· AC-Treuhand κατά Επιτροπής (T-99/04, EU:T:2008:256, σκέψη 131)· IMI κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-18/05, EU:T:2010:202, σκέψη 164), καθώς και Χαλκόρ κατά Επιτροπής (T-21/05, EU:T:2010:205, σκέψη 92).

74 — Αποφάσεις Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής (40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, EU:C:1975:174, σκέψη 623)· Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, σκέψη 150), και Hercules Chemicals κατά Επιτροπής (C-51/92 P, EU:C:1999:357, σκέψη 110).

75 — Απόφαση Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 312).

236. Είμαι της γνώμης ότι ο περιορισμός αυτός –ο οποίος καταλήγει στην αναγνώριση της αδυναμίας διασφάλισης πλήρους ισότητας μεταξύ των εν λόγω μετεχόντων σε παράβαση– πρέπει, κατά λογική αναγκαιότητα, να περιλαμβάνει κατ' αναλογίαν τις διαφοροποιήσεις σχετικά με τη γεωγραφική έκταση και, κατά συνέπεια, τη σοβαρότητα των διαπιστωθεισών παραβάσεων.

237. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο επειδή οι διαφοροποιήσεις αυτές αντικατοπτρίζονται ήδη, όπως αυτές που αφορούν τον κύκλο εργασιών, στην αξία των πωλήσεων που λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό του βασικού ποσού του προστίμου.

238. Επομένως, είναι αναγκαίο να εξετασθεί αν το γεγονός ότι δεν ελήφθη υπόψη, ενόψει καθορισμού των συντελεστών «σοβαρότητα της παραβάσεως» και «επιπλέον ποσό», ο μικρότερος βαθμός σοβαρότητας της παραβάσεως που καταλογίσθηκε στη Roca Sanitario προκάλεσε διαφοροποίηση υπερβαίνουσα το ανώτατο όριο πέραν του οποίου πρέπει να αρθεί η διάκριση.

239. Κατ' αρχάς, φρονώ ότι, εκτός του ζητήματος της γεωγραφικής εκτάσεως, η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου δεν διακρίνει μεταξύ της σοβαρότητας της συμπεριφοράς των θυγατρικών της Roca Sanitario, για την οποία η ίδια κρίθηκε υπεύθυνη, και της σοβαρότητας της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων του σκληρού πυρήνα (οι οποίες προκάλεσαν τη σύμπραξη και, κατά τη Roca Sanitario, υιοθέτησαν μέτρα ενόψει διευρύνσεώς της καθώς και διασφάλισης της υλοποιήσεώς της και του συντονισμού σε ευρωπαϊκή κλίμακα⁷⁶). Αρκεί η διαπίστωση ότι το Γενικό Δικαστήριο ουδόλως ανέφερε, στην απόφασή του, το γεγονός ότι η Roca Sanitario δεν ανήκε στον σκληρό πυρήνα της συμπράξεως και ότι μία από τις θυγατρικές της είχε μετάσχει στη σύμπραξη μόνο για δύο υποκατηγορίες προϊόντων και όχι για τρεις.

240. Στην απόφαση Deutsche Telekom κατά Επιτροπής (C-280/08 P, EU:C:2010:603, σκέψη 274), το Δικαστήριο διέλαβε τα εξής: «[μ]εταξύ των στοιχείων που μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων περιλαμβάνονται η συμπεριφορά της οικείας επιχειρήσεως, ο ρόλος που διαδραμάτισε στη δημιουργία της επίμαχης πρακτικής [77], το κέρδος που αποκόμισε από την πρακτική αυτή, το μέγεθός της και η αξία των οικείων εμπορευμάτων, καθώς και ο κίνδυνος που αντιπροσωπεύουν παραβάσεις της μορφής αυτής για τους σκοπούς της Ένωσης» (η υπογράμμιση δική μου)⁷⁸.

241. Από τη νομολογία προκύπτει επίσης σαφώς ότι το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν έχει μετάσχει σε όλες τις πτυχές μιας συμπράξεως ή ότι έχει διαδραματίσει ήσσονα ρόλο σε όσες πτυχές έχει μετάσχει πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, ενδεχομένως δε και κατά την επιμέτρηση του προστίμου⁷⁹.

76 — Βλ. σημεία 97 έως 102 και υποσημείωση 71 του δικογράφου της προσφυγής.

77 — Απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95, EU:T:2000:77, σκέψη 4949 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Βλ. και απόφαση voestalpine και voestalpine Wire Rod Austria κατά Επιτροπής (T-418/10, EU:T:2015:516, σκέψεις 408 επ.). Στην απόφαση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει, όσον αφορά το πρόστιμο που επιβλήθηκε αλληλεγγύως στη voestalpine και στη voestalpine Austria Draht, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η voestalpine Austria Draht συμμετείχε απευθείας στην Ομάδα Ζυρίχης, στην Ομάδα Ευρώπης ή στην Ομάδα España, δηλαδή στις ουσιώδεις πτυχές της συμπράξεως. Αντιθέτως, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι η συμμετοχή της voestalpine Austria Draht στην Ομάδα Ιταλίας ορθώς έγινε δεκτή λόγω των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό ενεργειών του εμπορικού αντιπροσώπου της στην Ιταλία, μολονότι κανένα αποδεικτικό στοιχείο δεν παρέχει τη δυνατότητα να διαπιστωθεί ότι η voestalpine Austria Draht γνώριζε την παραβατική συμπεριφορά του αντιπροσώπου αυτού. Πράγματι, ο εμπορικός αντιπρόσωπος πρέπει να θεωρείται, εφόσον ενεργούσε στο πλαίσιο της εντολής του η οποία κάλυπτε μόνο την Ιταλία, ως ενταγμένος στην επιχείρηση. Εντούτοις, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι η ευθύνη των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό πράξεων του αντιπροσώπου αυτού, οι οποίες διενεργήθηκαν εκτός της ιταλικής αγοράς, δεν μπορούσε να καταλογιστεί στη voestalpine Austria Draht. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε αλληλεγγύως στις δύο εταιρίες από 22 εκατομμύρια ευρώ σε 7,5 εκατομμύρια ευρώ.

78 — Βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής (100/80 έως 103/80, EU:C:1983:158, σκέψη 129) και Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 242). Όταν μια παράβαση έχει διαπραχθεί από περισσότερες επιχειρήσεις, πρέπει να εξετάζεται η σχετική σοβαρότητα της συμμετοχής καθεμίας από τις επιχειρήσεις αυτές στην εν λόγω παράβαση (απόφαση Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, C-51/92 P, EU:C:1999:357, σκέψη 110 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

79 — Αποφάσεις Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, σκέψη 90) και Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψη 86).

242. Στην περίπτωση, ιδίως, ενιαίας παραβάσεως, υπό την έννοια διαρκούς και σύνθετης παραβάσεως, η οποία περιλαμβάνει σύνολο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών σε χωριστές αγορές, στις οποίες δεν δραστηριοποιούνται όλοι οι μετέχοντες στην παράβαση ή δεν έχουν γνώση του συνολικού σχεδίου, οι κυρώσεις πρέπει να είναι εξατομικευμένες, υπό την έννοια ότι πρέπει να αφορούν τις συμπεριφορές και τα χαρακτηριστικά εκάστης εμπλεκόμενης επιχειρήσεως ατομικά⁸⁰.

243. Στο πλαίσιο αυτό, η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει να καθορίζεται το πρόστιμο κατ' αναλογίαν προς τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση τόσο της αντικειμενικής σοβαρότητας της παραβάσεως, αυτής καθαυτήν, όσο και της σχετικής σοβαρότητας της συμμετοχής της επιχειρήσεως στην οποία επιβάλλονται οι κυρώσεις στην παράβαση⁸¹.

244. Πρέπει να υπομνησθεί, στη συνέχεια, ότι, στη σκέψη 186 της αποφάσεως Roca Sanitario, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς διορθώνει την προσέγγιση που υιοθετήθηκε στην επίμαχη απόφαση και διαπιστώνει ότι η λιγότερο σημαντική συμμετοχή των θυγατρικών της Roca Sanitario, η οποία περιορίστηκε σε δύο από τις έξι εθνικές πτυχές της συνολικής συμπράξεως για την οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις, συνεπάγεται κατ' ανάγκην, μια λιγότερο σοβαρή παραβατική συμπεριφορά από τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων που συμμετείχαν σε περισσότερες πτυχές της συμπράξεως⁸².

245. Ωστόσο, στη σκέψη 187, έκρινε ότι «[τ]ο ότι στις επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στην ενιαία παράβαση που καλύπτει έξι κράτη μέλη και τρεις υποκατηγορίες προϊόντων θα έπρεπε να είχε επιβληθεί πρόστιμο υπολογιζόμενο βάσει συντελεστών “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ανώτερων του 15 % που χρησιμοποιήθηκαν για την επιβολή κυρώσεως στην προσφεύγουσα δεν μπορεί εντούτοις να δικαιολογήσει βασίμως την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου επιβολή, στο πλαίσιο της ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, προστίμου τέτοιου ποσού ώστε να μην είναι αρκούντως αποτρεπτικό δεδομένης της σοβαρότητας της παραβάσεως στην οποία μετέσχε η προσφεύγουσα».

246. Από τα ανωτέρω συνάγεται σαφώς ότι δεν τηρήθηκε η αρχή της εξατομικεύσεως των κυρώσεων και ότι, για μια ακόμη φορά, δεν αιτιολογήθηκε γιατί δεν έγινε συσχέτιση μεταξύ της διαπιστώσεως ότι η παράβαση είναι λιγότερο σοβαρή και του ποσού του προστίμου.

247. Βεβαίως, κατά την Επιτροπή, η περιορισμένη σοβαρότητα της παραβατικής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων αντικατοπτριζόταν ήδη επαρκώς στην επιλογή των πωλήσεων στις οποίες εφαρμόστηκαν ο συντελεστής της σοβαρότητας και ο αποτρεπτικός παράγων. Η άποψη όμως αυτή δεν υιοθετήθηκε από το Γενικό Δικαστήριο ούτε στην απόφαση Roca Sanitario (βλ. σκέψη 186) ούτε σε διάφορες παράλληλες αποφάσεις αφορώσες την ίδια σύμπραξη. Επιπλέον, από τις αποφάσεις αυτές συνάγεται σαφώς ότι η περιορισμένη σοβαρότητα των διαπιστωθεισών παραβάσεων θα έπρεπε να οδηγήσει την Επιτροπή στην εφαρμογή διαφορετικών συντελεστών «σοβαρότητα της παραβάσεως» και «επιπλέον ποσό».

248. Πράγματι, στην απόφαση Zucchetti Rubinetteria κατά Επιτροπής (T-396/10, EU:T:2013:446, σκέψεις 114 έως 119), το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε, κατά τη γνώμη μου, τα ακόλουθα: «όσον αφορά την πλάνη κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή κακώς έκρινε ότι οι συντελεστές “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 % δικαιολογούνταν από το γεγονός ότι οι αποδέκτριες

80 — Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση Britannia Alloys & Chemicals κατά Επιτροπής (C-76/06 P, EU:C:2007:326, σκέψη 44).

81 — Βλ., υπό το πνεύμα αυτό και λαμβανομένης υπόψη της διακρίσεως που γίνεται έκτοτε μεταξύ της αντικειμενικής σοβαρότητας της παραβάσεως, κατά την έννοια των σημείων 22 και 23 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, και της σχετικής σοβαρότητας της συμμετοχής της επιχειρήσεως στην οποία επιβάλλεται κύρωση στην παράβαση, εξεταζόμενης υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων για την επιχείρηση περιστάσεων, κατά την έννοια των σημείων 27 επ. των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, απόφαση Jungbunzlauer κατά Επιτροπής (T-43/02, EU:T:2006:270, σκέψεις 226 έως 228 και παρατιθέμενη νομολογία).

82 — «Βεβαίως, είναι επίσης γεγονός ότι οι συντελεστές “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 %, είναι αυτοί που δέχθηκε η Επιτροπή, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 1211 της επίμαχης αποφάσεως, για τον υπολογισμό των προστίμων που επέβαλε στις επιχειρήσεις οι οποίες είχαν μετάσχει σε ενιαία παράβαση καλύπτουσα τρεις υποκατηγορίες προϊόντων σε έξι κράτη μέλη. Η παράβαση αυτή είναι σοβαρότερη, λόγω της γεωγραφικής της εκτάσεως, από εκείνη στην οποία μετέσχε η προσφεύγουσα» (η υπογράμμιση δική μου).

της προσβαλλόμενης αποφάσεως επιχειρήσεις είχαν μετάσχει σε ενιαία παράβαση αφορώσα τρεις υποκατηγορίες προϊόντων και καλύπτουσα έξι κράτη μέλη. Συγκεκριμένα, όπως η ίδια η Επιτροπή έκρινε με την αιτιολογική σκέψη 879 της [επίμαχης] αποφάσεως, η προσφεύγουσα εμπλεκόταν σε παράβαση αφορώσα συντονισμό στις αυξήσεις τιμών στην Ιταλία και όχι στα πέντε άλλα κράτη μέλη που αναφέρθηκαν στην ανωτέρω σκέψη 1, λόγω του γεγονότος ότι οι παράνομες συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν αφορούσαν τις βρύσες και τα κεραμικά μπάνιου και όχι τους καταιονητήρες. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί στο πλαίσιο αυτό την εκτίμηση της Επιτροπής ότι μετέσχε σε παράβαση η οποία δεν αφορούσε μόνον τις βρύσες μπάνιου, αλλά και τα κεραμικά μπάνιου» (σκέψη 114).

249. Πράγματι, «από την περιλαμβανόμενη στην αιτιολογική σκέψη 879 της [επίμαχης] αποφάσεως διαπίστωση της Επιτροπής προκύπτει [...] ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε βασίμως να δικαιολογήσει την εφαρμογή στην προσφεύγουσα συντελεστών “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 % για τον λόγο ότι δεν είχε μετάσχει σε ενιαία παράβαση καλύπτουσα τρεις υποκατηγορίες προϊόντων και έξι χώρες. Ως εκ τούτου, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή υπέπεσε επί του σημείου αυτού σε πλάνη εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών» (σκέψη 115).

250. Κατ’ αρχάς, «τα επιχειρήματα της Επιτροπής ότι το ποσό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου αντανakλά τη συμμετοχή της μόνο στο σκέλος της διαπιστωθείσας παραβάσεως που αφορά την Ιταλία, ότι η αξία των πωλήσεων που ελήφθησαν υπόψη για κάθε επιχείρηση αντανakλά την ατομική, πραγματική και συγκεκριμένη εμπλοκή τους στην παράβαση και ότι οι συντελεστές “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 % δεν είναι υπερβολικοί, λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας της διαπραχθείσας παραβάσεως, είναι αλυσιτελή. Συγκεκριμένα, κανένα από τα επιχειρήματα αυτά δεν αναιρεί τη διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε βασίμως να στηριχθεί στον εκτεθέντα στην ανωτέρω σκέψη 115 λόγο για να καταλήξει σε συντελεστές “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 %» (σκέψη 116).

251. Ακολούθως, «διαπιστώνεται ότι τα επιχειρήματα της Επιτροπής ότι τήρησε τα διάφορα στάδια υπολογισμού του προστίμου που προβλέπονται από τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006, ότι χρησιμοποίησε τους κύκλους εργασιών που της διέθεσαν οι αποδέκτριες της προσβαλλόμενης αποφάσεως επιχειρήσεις, ότι διαθέτει περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων και ότι η σοβαρότητα της παραβάσεως στην οποία μετέσχε η προσφεύγουσα αντανakλάται στο ποσό της αξίας των πωλήσεων που ελήφθη υπόψη είναι επίσης αλυσιτελή. Συγκεκριμένα, τα επιχειρήματα αυτά δεν ασκούν επιρροή στη διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να στηριχθεί στον προεκτεθέντα στην ανωτέρω σκέψη 115 λόγο» (σκέψη 117).

252. Τέλος, «πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα που προέβαλε η Επιτροπή προς απάντηση στις ερωτήσεις τις οποίες έθεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, ότι δηλαδή η διαφορά σε επίπεδο γεωγραφικής έκτασης που απορρέει από τη συμμετοχή επιχειρήσεων, αφενός, στην ενιαία παράβαση στο σύνολό της, και, αφετέρου, στο ιταλικό έδαφος και μόνο, δεν δικαιολογεί την εφαρμογή χωριστών συντελεστών “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό”. Πράγματι, μια παράβαση που καλύπτει έξι χώρες της Ένωσης και αφορά τρεις υποκατηγορίες προϊόντων δεν μπορεί βασίμως να θεωρηθεί ίσης σοβαρότητας με μια παράβαση που τελέστηκε στο έδαφος ενός μόνον κράτους μέλους και αφορά δύο υποκατηγορίες προϊόντων. Λαμβανομένης υπόψη της εκτάσεως των αποτελεσμάτων της στον ανταγωνισμό εντός της Ένωσης, αυτή η πρώτη παράβαση πρέπει να θεωρηθεί σοβαρότερη από τη δεύτερη» (σκέψη 118).

253. Στη σκέψη 119, το Γενικό Δικαστήριο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή υπέπεσε δις σε πλάνη εκτιμήσεως στηρίζοντας την εφαρμογή των συντελεστών “σοβαρότητα της παραβάσεως” και “επιπλέον ποσό” ύψους 15 % στο γεγονός ότι η προσφεύγουσα είχε μετάσχει σε ενιαία παράβαση καλύπτουσα έξι χώρες της Ένωσης και τρεις υποκατηγορίες προϊόντων. Το σχετικό επιχείρημα της αναίρεσείσας πρέπει, επομένως, να γίνει δεκτό».

254. Το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα στην παράλληλη απόφαση Dornbracht κατά Επιτροπής (T-386/10, EU:T:2013:450, σκέψεις 163 έως 168). Σε τέσσερις άλλες παράλληλες αποφάσεις, ήτοι Duravit (σκέψεις 366 επ.), Villeroy & Boch Austria (σκέψεις 384 και 385), Hansa Metallwerke κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-375/10, EU:T:2013:475, σκέψεις 180 επ.) και Mamoli Robinetteria κατά Επιτροπής (T-376/10, EU:T:2013:442, σκέψεις 170 επ.)⁸³, το Γενικό Δικαστήριο δεν απορρίπτει, κατ' αρχήν, τις προβαλλόμενες αιτιάσεις ότι οι επίμαχοι συντελεστές θα έπρεπε να εξατομικευθούν.

255. Προσθέτω ότι η Επιτροπή υιοθέτησε την προσέγγιση αυτή σε πολλές υποθέσεις, δηλαδή, για να διασφαλίσει μη εισάγουσα δυσμενείς διακρίσεις μεταχείριση, εφάρμοσε διαφορετικούς συντελεστές για τη σοβαρότητα της παραβάσεως και τον αποτρεπτικό παράγοντα και προσάρμοσε έτσι το βασικό ποσό του προστίμου ανάλογα με τη σχετική σοβαρότητα της παραβάσεως που καταλογίζεται σε κάθε επιχείρηση στο πλαίσιο ενιαίας και διαρκούς συμπράξεως⁸⁴.

256. Όσον αφορά την αιτίαση της Roca Sanitario ότι, ελλείπει μείωσης των συντελεστών «σοβαρότητα της παραβάσεως» και «επιπλέον ποσό», θα έπρεπε να της αναγνωριστεί ελαφρυντική περίπτωση λόγω της περιορισμένης σοβαρότητας της παραβάσεως που της καταλογίσθηκε, το Γενικό Δικαστήριο, ορθώς κατ' εμέ, την έκρινε απαράδεκτη ως εκπροθέσμως προβληθείσα.

257. Πράγματι, μολονότι η αιτίαση αυτή προβλήθηκε σε υποσημείωση του δικογράφου της προσφυγής –και όχι, αντιθέτως προς τη διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση–, η διατύπωσή της δεν ήταν, κατ' εμέ, αρκούντως σαφής και ακριβής, όπως απαιτεί η νομολογία του Δικαστηρίου⁸⁵. Όπως επισήμανε η Επιτροπή, η γενική παραπομπή στο σημείο 29 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006 σε υποσημείωση του δικογράφου της προσφυγής δεν είναι αρκούντως ακριβής για να θεμελιώσει την αιτίαση αυτή.

258. Τέλος, στο μέτρο που η Roca Sanitario διατείνεται ότι το πρόστιμο είναι δυσανάλογο ανεξαρτήτως οιασδήποτε δυσμενούς διακρίσεως, αρκεί η διαπίστωση ότι η Roca Sanitario δεν απέδειξε ότι αυτό συμβαίνει εν προκειμένω.

83 — Σκέψη 176: «είναι αλυστελή τα επιχειρήματα ότι οι θεμελιώδεις μηχανισμοί της συμπράξεως, που συνίστανται στον συντονισμό των ετήσιων τιμολογιακών πολιτικών, ήσαν οι ίδιοι για όλες τις επιχειρήσεις. Πράγματι, το γεγονός ότι όλες οι επιχειρήσεις είχαν μετάρχει σε συντονισμό των αυξήσεων των τιμών δεν ασκεί επιρροή στη διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να εφαρμόσει συντελεστή “επιπλέον ποσό” ύψους 15% σε όλες τις επιχειρήσεις αποδέκτριες της [επίμαχης] αποφάσεως με το αιτιολογικό ότι είχαν μετάρχει σε ενιαία παράβαση, ενώ ορισμένες από αυτές δεν είχαν λάβει μέρος στην εν λόγω ενιαία παράβαση που κάλυπτε έξι κράτη μέλη και τρεις υποκατηγορίες προϊόντων» (η υπογράμμιση δική μου).

84 — Βλ. υπόθεση COMP/E/38.344 – Προεντεταμένος χάλυβας, σημείο 953 καθώς και τις αποφάσεις που παρατίθενται στην υποσημείωση 86 των προτάσεων αυτών.

85 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Βέλγιο κατά Επιτροπής (C-197/99 P, EU:C:2003:444, σκέψη 81).

ε) Συμπέρασμα

259. Καταλήγω, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι το Γενικό Δικαστήριο, καθόσον, χωρίς προσήκουσα αιτιολογία, αφενός, αναγνώρισε την περιορισμένη σοβαρότητα της συμπεριφοράς των θυγατρικών της Roca Sanitario και, αφετέρου, αποφάσισε να μην αυξήσει τα πρόστιμα των επιχειρήσεων του σκληρού πυρήνα, όφειλε, στο πλαίσιο της ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, να μειώσει τους συντελεστές «σοβαρότητα της παραβάσεως» και/ή «επιπλέον ποσό» που εφάρμοσε στη Roca Sanitario, τούτο δε προς διασφάλιση της τηρήσεως των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της εξατομικεύσεως των κυρώσεων⁸⁶.

260. Είναι προδήλως ανακριβές «ότι η [...] διαφορετική μεταχείριση [των δύο κατηγοριών επιχειρήσεων] δεν θα είχε λειτουργήσει θετικά για την προσφεύγουσα» (σκέψη 169 της αποφάσεως Roca Sanitario).

261. Από τις προηγούμενες σκέψεις συνάγεται ότι το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως της Roca Sanitario πρέπει να γίνει δεκτό και ότι η απόφαση Roca Sanitario πρέπει να αναιρεθεί εν μέρει συναφώς.

στ) Οι συνέπειες της αναιρέσεως της αποφάσεως Roca Sanitario από το Δικαστήριο

262. Είμαι της γνώμης ότι η υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προκειμένου να αποφανθεί επί του προστίμου και να αντλήσει τις συνέπειες, ιδίως, από τις ανωτέρω σκέψεις που αφορούν το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως της Roca Sanitario.

IV – Πρόταση

263. Για τους λόγους αυτούς και με την επιφύλαξη της εξετάσεως άλλων λόγων που προβλήθηκαν στο πλαίσιο των αναιρέσεων αυτών, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει ως εξής:

264. Στην υπόθεση Επιτροπή κατά Keramag Keramische Werke κ.λπ. (C-613/13 P):

1. Να αναιρέσει το σημείο 1 του διατακτικού της αποφάσεως Keramag Keramische Werke κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-379/10 και T-381/10, EU:T:2013:457), καθόσον ακύρωσε το άρθρο 1 της αποφάσεως της Επιτροπής C(2010) 4185 τελικό της 23ης Ιουνίου 2010, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 [ΣΛΕΕ] και του άρθρου 53 [της Συμφωνίας ΕΟΧ] (υπόθεση COMP/39092 – Εγκαταστάσεις λουτρών, όσον αφορά τα γεγονότα που συνέβησαν στους κόλπους της Association française des industries de céramique sanitaire (AFICS) και την ευθύνη της Allia SAS, της Produits Céramique de Touraine SA και της Sanitec στα εν λόγω γεγονότα.

86 — Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου στο πλαίσιο των προσφυγών που άσκησαν οι Roca France και Laufen Austria, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι η παραβατική συμπεριφορά της Laufen Austria και της Roca France ήταν λιγότερο σοβαρή από τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων του σκληρού πυρήνα της συμπράξεως στο σύνολό της στην οποία επιβλήθηκε κύρωση και ότι θα μπορούσε να εφαρμόσει στην περίπτωση τους λιγότερο υψηλό συντελεστή (της τάξεως του 14%), προκειμένου να τηρήσει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και να λάβει υπόψη τον μικρότερο βαθμό σχετικής σοβαρότητας της συμπεριφοράς τους (βλ. πρακτικά των επ' ακροατηρίου συζητήσεων της 6ης Μαρτίου 2013 στις υποθέσεις Laufen Austria κατά Επιτροπής, T 411/10, EU:T:2013:443, και Roca). Την ίδια άποψη εξέφρασε στο πλαίσιο της προσφυγής που άσκησε η Zucchetti κατά της επίμαχης αποφάσεως. Απόφαση Zucchetti Rubinetteria κατά Επιτροπής (T-396/10, EU:T:2013:446), βλ. σημείο 42 της εκθέσεως ακροατηρίου, το οποίο επισυνάφθηκε ως παράρτημα 11 στην αίτηση αναιρέσεως της Roca Sanitario. Βλ. και απόφαση Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-204/08 και T-212/08, EU:T:2011:286, σκέψη 91), όπου παρατίθενται οι αποφάσεις «Candle waxes», C(2008) 5476, της 1ης Οκτωβρίου 2008, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση COMP/C.39.181 – Κηροί κηροποιίας) και «Heat stabilisers», C(2009) 8682, της 11ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση COMP/38.589 – Σταθεροποιητές θερμότητας), στις οποίες η Επιτροπή εφάρμοσε διαφορετικούς συντελεστές στις διαφορετικές κατηγορίες συμμετοχών στις επίμαχες συμπράξεις ανάλογα με τη σχετική σοβαρότητα της συμμετοχής τους στην παράβαση.

2. Να αναιρέσει εν όλω το σημείο 2 του διατακτικού της εν λόγω αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου.
3. Να απορρίψει την προσφυγή ακυρώσεως όσον αφορά τα γεγονότα που συνέβησαν στους κόλπους της AFICS και να αποκαταστήσει τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην Allia SAS, στην Produits Céramique de Touraine SA και στη Sanitec.
4. Να απορρίψει τον δεύτερο λόγο της ανταναιρέσεως των Keramag κ.λπ. ως απαράδεκτο και/ή ως αβάσιμο.

265. Στην υπόθεση Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-609/13 P): να απορρίψει την έβδομη και τη δωδέκατη παραμόρφωση που προβάλλονται είτε ως απαράδεκτες είτε ως αβάσιμες.

266. Στην υπόθεση Villeroy & Boch AG κατά Επιτροπής (C-625/13 P): να απορρίψει τον πρώτο λόγο αναιρέσεως είτε ως απαράδεκτο είτε ως αβάσιμο καθώς και να απορρίψει το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως ως αβάσιμο.

267. Στην υπόθεση Villeroy & Boch SAS κατά Επιτροπής (C-644/13 P): να απορρίψει τον πρώτο λόγο αναιρέσεως ως αβάσιμο και να απορρίψει την αιτίαση που περιλαμβάνεται στον δεύτερο λόγο, κατά την οποία το Γενικό Δικαστήριο δεν ακολούθησε τις διαπιστώσεις του στις αποφάσεις Keramag Keramische Werke κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-379/10 και T-381/10, EU:T:2013:457), Duravit κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-364/10, EU:T:2013:477) και Wabco Europe κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-380/10, EU:T:2013:449), ως αβάσιμη.

268. Στην υπόθεση Roca Sanitario κατά Επιτροπής (C-636/13 P): να δεχθεί το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως της Roca Sanitario· να αναιρέσει εν μέρει την απόφαση Roca Sanitario κατά Επιτροπής (T-408/10, EU:T:2013:440) και να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προκειμένου να αποφανθεί επί του προστίμου και να αντλήσει τις συνέπειες ιδίως από τις σκέψεις των προτάσεων αυτών σχετικά με το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως της Roca Sanitario.

269. Επιφυλάσσεται ως προς τα δικαστικά έξοδα.